

Sámedikki bušeahtta 2015

Mearriduvvon juovlamánu 5. b. 2014

Ášši 44/14

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
Telefovdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2014
1. almmuhus

Ovdasiidogovva: Monika Anti/Sámi dáiddaguovddáš. Govva lea Tomas Colbensona
“Glass bone” Sámi Contemporary čájálmasas.

ISBN: 978-82-91200-21-7

1	ÁLGGAHUS	9
2	VÁLDOSISDOALLU	10
3	RÁMMAEAVTTUT	11
3.1	ÁRVOVUOĐDU	11
3.2	EKONOMALAŠ RÁMMAEAVTTUT.....	12
3.2.1	OLLISLAŠ JUOLLUDUS SÁMEDIGGÁI	13
3.2.2	SÁMEDIKKI EKONOMALAŠ RÁMMAJUOGADEAPMI	14
3.2.3	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	15
3.2.4	NJUOLGADOARJAGAT	15
3.2.5	OHCANVUĐOT DOARJAGAT	16
3.2.6	LÁGAT JA ŠIEHTADUSAT	16
3.2.6.1	EEO-njuolggadusat	16
3.2.6.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárganisašuvnnaiguin	16
3.2.6.3	Duoji váldošiehtadus	16
3.3	LÁGALAŠ JA STRUKTUVRRALAŠ RÁMMAEAVTTUT	17
3.3.1	VUOĐDOLÁHKA § 108	17
3.3.2	ON ÁLGOÁLB MOTVUOIGATVUOĐAID JULGGAŠTUS.....	17
3.3.3	IEŠMEARRIDANVUOIGATVUOHTA	18
3.4	DÁSSEÁRVU.....	18
4	GIELLA	19
4.1	SÁMEGIELA VÁIKKUHANGASKAOAMIT	19
4.1.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	19
4.1.2	HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – GIELLAOSSODAT	20
4.2	OVDDASVÁSTÁDUS SÁMEGIELAS	20
	Guovttegielatvuođa doarjaga evalueren.....	22
4.3	SÁMEGIELA RÁMMAEAVTTUT	23
	Sátnegirjiid ja sátnelistaidda digitaliseren	26
	Čállinrávagirji – ođđa preanttus.....	26
	Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu.....	27
4.4	GIELLAGEAVAHEADDJIT	27
	Giellakampánja "Sámás Muinna!"	29
	Stipeanda ohppiide geain lea sáme giella fágan joatkkaskuvllain.....	30
4.5	SÁMEGIELA GEAVAHEAPMI	30
	Gielddaid guovttegielatvuođa doarjja	31
	Guovttegielatvuođa doarjja fylkkagielddaide	31
	Doarjja sámi giellaguovddážiidda.....	33
	Doarjja giellaprošeavttaide.....	34

5	KULTUVRA.....	36
5.1	VÁIKKUHANGASKAOAMIT KULTUVRII.....	37
5.1.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	37
5.1.2	HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT - KULTURJUOGUS	37
5.2	ČIELGASEAPPO OVDDASVÁSTÁDUS SÁMI KULTUVRRAS	38
5.3	BUORIT RÁMMAEAVTTUT SÁMI DÁIDDÁRIIDDA	39
	Sámi dáiddáršiehtadus	41
	Doarjja luđiide ja sámi musihkkii	42
	Doarjja girjjálašvuhtii.....	43
	Girječállin.....	43
	Doarjja Noereh! organisašuvdnii	44
	Doarjja kulturdoaimbajuide.....	45
5.4	SÁMI KULTURÁSAHUSAT SÁMI KULTUVRRA GASKKUSTAN- JA VÁSIHANARENAN.....	45
	Doarjja festiválaide	46
	Doarjja teáhteriidda.....	47
	Doarjja museaide.....	48
	Doarjja kulturviesuide ja kulturgaskkustanásahusaide	50
	Doarjja dáidda- ja kulturgaskkusteapmái.....	51
	Doarjja gelbbolašvuoda ovddideapmái sámi ásašusain	51
	Doarjja sámi lágádusaide.....	52
5.5	SÁMI VALÁŠTALLAN	52
	Doarjja sámi valáštalami	53
5.6	SÁMI MEDIAT.....	53
	Doarjja sámi mediaide	54
6	BIBLIOTEHKA.....	56
6.1	BIBLIOTEHKAIID VÁIKKUHANGASKAOAMIT	56
6.1.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	56
6.1.2	HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT	56
6.2	GASKKUSTANDOAIBMA	57
	Doarjja sámi girjebussiide	58
6.3	BIBLIOTEHKAOVDDIDEAPMI	58
	Konferánsa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra	59
7	MÁNÁIDGÁRDDIT.....	60
7.1	MÁNÁIDGÁRDDIID VÁIKKUHANGASKAOAMIT	61
7.1.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	61
7.1.2	HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – MÁNÁIDGÁRDEJUOGUS.....	61
7.2	MÁNÁIDGÁRDDI SISDOALLU	61
	Sámi mánáidgárrdit ja mánáidgárrdit main lea sámi ossodat	63
7.3	GIELAMOVTTIIDAHTTIN MÁNÁIDGÁRDDIS.....	63
	Sámi giellaoahpahuš	64
7.4	GIELLALÁVGUNMÁLLET	64

Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin	65
7.5 SÁMEGIELAT BARGIID REKRUTTEREN	65
7.6 PEDAGOGALAŠ ÁVDNASAT JA DUHKORASAT	66
Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ja duhkorasaid ráhkadeapmái	67
7.7 OVTTASBARGU JA OKTAVUOHTA RUOVTTU, MÁNÁIDGÁRDDI JA SKUVLLA GASKKA.....	67
Seminára mánáidgárddis skuvllii sirdima birras	68
8 VUOĐĐOOAHPAHUS	69
8.1 VUOĐĐOOAHPAHUSA VÁIKKUHANGASKAOAMIT	70
8.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	70
8.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – VUOĐĐOOAHPAHUSJUOGUS.....	70
8.2 SÁMI OAHPPI VUOIGATVUOĐAT JA SKUVLLA SISDOALLU JA ÁRVOVUOĐDU	70
Oahppoplánaid ođasmahttin	72
Fierpmádat sámejieloahpahusa várás	73
Doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái	74
Lullisámi terminologijja- ja oahpponeavvoráhkadeapmi.....	76
Sámi oahpponeavvoportála - Ovttas - Aktan - Aktesne	76
Doarjja árbedihtui ja sámi meahccegeavaheapmái vuodđoskuvllas	77
8.3 OADJEBAS OAHPPANBIRAS	77
9 ALIT OAHPPU JA DUTKAN.....	79
9.1 VÁIKKUHANGASKAOAMIT ALIT OHPPUI JA DUTKAMII	80
9.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	80
9.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – ALIT OAHPU JA DUTKANJUHKOSIS	80
9.2 SÁMI ALIT OAHPPU.....	80
9.3 SÁMI PERSPEKTIIVA ALIT OAHPUŠ NATIONÁLA DÁSIS	81
9.4 SÁMI DUTKAN.....	81
Ovddasmanniprošeakta Árbediehtoguovddáš.....	82
9.5 SÁMI SERVODAGA GELBBOLAŠVUOĐADÁRBBU NANNEN.....	83
Stipeanda alit ohppui	84
10 DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA	85
10.1 DEARVVAŠVUOĐA JA SOSIÁLA VÁIKKUHANGASKAOAMIT	85
10.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	85
10.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLJUOGUS	85
10.2 OVTTAÁRVOSAŠ DEARVVAŠVUOĐA JA SOSIÁLABÁLVALUS.....	86
Geavaheadjivuđot fáladat sámi vuorasiidda	89
Sámi doavttersearvi	90
Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	90
10.3 OVTTAÁRVOSAŠ MÁNÁIDSUODJALANBÁLVALUS	90
10.4 OVTTAÁRVOSAŠ HEAHTEDIEĐIHANBÁLVALUS	91
10.5 SÁMI HUMÁNA BIOLOGALAŠ ÁVDNASAT	91
10.6 VEAHKAVÁLDI LAGAŠ OKTAVUOĐAIN SÁMI SERVODAGAS	92

Čielggadus veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas	92
11 AREÁLAT JA BIRAS.....	93
11.1 AREÁLA JA BIRRASA VÁIKKUHANGASKAOAMIT	94
11.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	94
11.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – AREÁLA- JA BIRASJUOGUS.....	94
11.2 OVDDASVÁSTÁDUS JA RÁMMAEAVTTUT AREÁLAID JA RESURSSAID HÁLDDAŠEAMIS	94
Areála- ja birasdieđáhus, seminára ja čielggadeapmi	95
Bargu álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuođaáššiiguin.....	97
11.3 AREÁLAHÁLDDAŠEAPMI	98
11.4 LUONDDURESURSAT.....	99
11.5 LUONDDUVALJODAT.....	100
11.6 DÁLKKÁDAT	101
12 KULTURMUITOSUODJALUS	102
12.1 VÁIKKUHANGASKAOAMIT KULTURMUITOSUODJALUSSII	103
12.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	103
12.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT - KULTURMUITOSUODJALUSJUOGUS	103
12.2 SÁMI KULTURMUITOSUODJALUSA RÁMMAEAVTTUT	104
Kulturmitokonferánsa.....	105
12.3 KULTURMUITTUID HÁLDDAŠEAPMI.....	106
Doarja kulturmitosuođjalussii.....	108
Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis.....	109
12.4 OAINNUSINDAHKAN	109
13 EALÁHUSAT	111
13.1 VÁIKKUHANGASKAOAMIT EALÁHUSAIDE.....	112
13.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	112
13.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – EALÁHUSJUOGUS	112
13.2 VUOĐOEALÁHUSAID RÁMMAEAVTTUT.....	113
Doarja vuođoealáhusaide	115
13.3 GEASUHEADDJI BÁIKEGOTTIT	115
Doarja ealáhuseallimii ja fitnodatovddideapmái.....	117
Doarja meahcásteapmái, viidáset ráhkadeapmái ja sámi mátkeealáhusaide.....	117
13.4 KULTUREALÁHUSAT	117
Sámedikki kulturealáhuseprošeakta.....	119
Doarja duodjeealáhusa ovddideapmái ja dasa rekrutteremii	120
Doarja Duodjeinstituhtii	120
Duoji ealáhussiehtadus.....	120
13.5 ÁRVOHÁHKAN JA OĐDAÁSAHEAMIT	121
Gealbolokten ja čuovvoleapmi	122
13.6 EALÁHUSOVDDIDANDOARJAGA DOAIBMAGUOVLU (SED-GUOVLU)	123

14 BÁIKKÁLAŠ JA GUVLULAŠ OVTTASBARGU	125
14.1 VÁIKKUHANGASKAOAMIT BÁIKKÁLAŠ JA REGIONÁLA OVTTASBARGUI.....	125
14.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	125
14.2 REGIONÁLA OVTTASBARGU	125
Regionálaovddidanprošeavttat.....	126
14.3 BÁIKKÁLAŠ OVTTASBARGU	126
14.4 GIELDAOĐASTUS	127
Gieldaodastusa čuovvoleapmi	128
15 SÁMI OVTTASBARGU JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	129
15.1 VÁIKKUHANGASKAOAMIT SÁMI OVTTASBARGUI JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGUI	130
15.1.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	130
15.1.2 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT – VUOIGATVUOHTA- JA RIIKKAIDGASKASAŠ ÁŠŠIID OSSODAT	130
15.2 RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	130
Doarjja riikkaidgaskasaš bargui	131
WCIP 2014 čuovvoleapmi.....	132
16 EARÁ DOAIBMABIJUT	133
16.1 EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT EARÁ DOAIBMABIJUIDE.....	133
16.2 SÁMIGUOSKI STATISTIHKKA NORGGAS.....	133
16.3 DOARJJA SÁMI VÁLDOORGANISAŠUVNNAIDE.....	134
16.4 ORGANISAŠUVDNADOARJJA BELLODAGAIDE JA JOAVKKUIDE MAIN LEA OVDDASTUS SÁMEDIKKIS	134
16.5 DOARJJA SÁMI DÁSSEÁRVOORGANISAŠUVNNAIDE	135
16.6 ÁVVUDEAPMI TROANDDIMIS 2017	135
17 POLITIHKALAŠ DÁSI DOAIBMAGOLUT	136
17.1 POLITIHKALAŠ DÁSI DOAIBMAGOLUT	136
Sámedikki dievasčoahkkin.....	136
Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	136
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi.....	137
Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR).....	137
Sámediggeráđđi	137
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNuL).....	137
Sámedikki vuorasiidráđđi.....	137
Sámedikki váiddalávdegoddi	137
17.2 VÁIKKUHANGASKAOAMIT DIEVASČOAHKKINJOĐIHANGOTTI GEAVAHUSSII	138
17.2.1 HÁLDDAHUSDÁSI RESURSSAT - DIEVASČOAHKKINSTÁBA	138
17.2.2 VÁIKKUHANGASKAOAMIT DIEVASČOAHKKINJOĐIHANGOTTI GEAVAHUSSII.....	138
Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide.....	138
Doarjja opposišuvnna bargoeavttuide	139

18 HÁLDDAHUSDÁSI DOAIBMAGOLUT	140
18.1 SÁMEDIKKI HÁLDDAHUS	140
18.1.1 SÁMEDIKKI KÁNTURSTRUKTUVRA.....	141
18.1.2 ORGANISAŠUVDNAKÁRTA	142
18.1.3 HÁLDDAHUSSODAT (HÁL)	142
18.1.4 GULAHALLANOSSODAT (GUL)	143

1 Álggahus

Sámediggeráđđi ovddida juohke čavčča evttohusas Sámedikki bušeahttan čuovvovaš jagi várás, dál jahkái 2015. Bušeahttaevttohusa meannudit Plána- ja finánsalávdegoddi ja dievasčoahkkin. Bušeahtas ovddiduvvojit ekonomalaš ja politihkalaš rámmaeavttut čuovvovaš jagi politihka ja doaibmabijuid várás.

Bušeahtas jahkái 2015 leat iešguđege politihkkasurggiid mihttomearit, doaibmabijut ja vuoruheamit maid Sámedikki eanetlohku oaivvilda leat deatálaččat sámi servodaga deataleamos dárbbuid goziheapmái 2015:s.

Sámedikki bušeahtta lea lassánan jahkásaččat jagi 1989 rájes. Dattetge lea oassi stáhtabušeahtas mii juolluduvvo sámi ulbmiliidda dađistaga unnon go buohtastahtá juolludusaiguin eará servodatsurggiide. Danne lea sivva čuoččuhit ahte rámmaeavttut sámi servodatovddideapmái fuotnánit stuorraservodaga ja majoritehtakultuvrra ektui.

Álbmogin leat mis dattetge seamma vuordámušat sámi servodaga ovdáneapmái, go muđui servodagas leat norgga stuorraservvodaga ja norgalaš kultuvrra ja dárogiela ektui. Dat mearkkaša dan ahte Sámedikkis áiggi mielde lea unnit ja unnit vejolašvuohta buktit dakkár čovdosiid ja doaibmabijuid mat dávistit sámi servodaga dárbbuide ja vuordámušaide, jos dát ovdáneapmi ii rievddaš.

Sámedikki juolludusat addet bohtosiid. Min juolludusat kultuvrii leat vuođđun vásihusaide ja identitehtii, bargosajiide ja ealáhusaide. Evaluerenraporta sámi kulturealáhusaide maid dutkanvuođđudus NORUT (2012) almmuhii čájeha ovdamearkka dihte ahte barggolašvuohta davvinorgga kulturealáhusain lea lassánan 33 proseanttain jagi 2002 rájes, ja ahte ahtanuššan árbevirolaš sámi guovlluin lea buoret go riikkas ja riikaoasis muđui.

2 Váldosisdoallu

Sámediggi nanne ángiruššama oahpahusas ja oahpporesurssaid ovddideamis mánáide ja nuoraide vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllain. Digitála ja báberoahpporesurssat leat ollu jagiid leamaš stuorra hástalussan sámi mánáide ja nuoraide. Ovttaárvosaš skuvlafálaldat lea vealtameahttun deatalaš ovttaskas olbmo vejolašvuođaide viidáseappot eallimis, ja sámi ja norgalaš servodaga ovddideapmái.

Sámediggi háliida nannet sámi museaid rámmaeavttuid, ja dieinna lágiin eastadit fuones ovdáneami dán sámi suorggi oasis nugo dat vásiha go buohtastahtá ahtanuššama norgalaš museasuorggis. Min mielas lea deatalaš ahte sámi kulturárbi váldojuvvošii eret kealláriin ja rájuin, ja buktuojuvvošii eanaš olbmuid olámuddui.

Sámediggi nanne sátnegirjiid, sátnelisttaid ja eará giellaproševttaid ovddidanbarggu 2015:s, ja deattuha erenoamážit sámegeilat girjjálašvuođa ovddideami. Sámediggi háliida ain nannet mearrasámi giella- ja kulturovddideami. Sámediggi oaidná dárbbu čielga ángiruššamii giellaproševttain mat vuhtiiváldet mearrasámi kultuvrra ja giela, ja doaimmaid mat ealáskahttet giellageavaheami ja ásahit eanet giellaarenaid mearrasámi guovlluin.

Álgoálbmotkonferánša Áltá 2013 ja ON generálačoahkkima álgoálbmogiid máilmmikonferánša (WCIP 2014) leat leamaš dehálaš álgoálbmotvuoigatvuođaid ovdáneamis globála dásis ja dáid vuoigatvuođaid dohkkeheamis našunála dásis. Sámediggi áigu ain váikkuhit dasa ahte álgoálbmogiid vuoigatvuođat, nu go leat čállon earret eará ON álgoálbmotjulggaštussii, váldojit atnui. Sámediggi oaidná ahte loahppadokumeantta sisdoallu WCIP 2014 ferte dahkkot dovddusin siviila sámi servodahkii, sámi organisašuvnnaide ja institušuvnnaide, ja ahte stáhtain lea erenoamáš ovddasvástádus váikkuhit ekonomalaččat duohtandahkamii mihttomeriid mat leat loahppadokumeanttas.

Sámediggi oaidná ahte suohkanreformma, mas vejolaččat časket oktii suohkaniid, sáhtá ollu váikkuhit sámi bálvalusfálaldagaide ja birgenláhkái riika sámi álbmogii. Sámedikki mielas suohkanreformmas galgá leat erenoamáš ulbmilin nannet sámi giela ja kultuvrra suohkaniin. Giellalávdegoddi maid ráđđehus vuodđudii 2014:s sáhtá veahkin lohtet stáhtusa sámi gielas ja nannet sámi bálvalusfálaldagaid suohkaniin.

Sámediggi oaidná stuora hástalusaid ártalaš eanadoalus, erenoamážit das mii guoská nuoraid ja nisssonolbmuid rekruteremis eanadollui. Sámediggi háliida ain nannet sámi vuodđoealáhusaid ja meahcástanealáhusaid rámmaeavttuid. Sámediggi áigu nannet ja ovddidit Sámedikki ealáhusdoarjaortnegiid, nu ahte dat váikkuhit mánggabealat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámi lotnolas- ja meahcástanealáhusat leat dan duohen ahte Sámediggi ain doarju dáid ealáhusaid dehálaš kulturguoddin min servodagas. Sámediggi oaidná ahte ráđđehus maŋgil šiehtadallamiid, lea vuolidan oktiibuot 6 miljovna juolludemiin Sámediggái boazodoallo- ja eanadoallošiehtadusa bokte. Sámediggi áigu rahčat dan nala ahte vuodđoealáhusaid rámmat lassánit.

3 Rámmaeavttut

3.1 Árvovuodđu

Sámediggi lea sámi álbmoga álbmotválljejuvvon parlameanta Norggas. Dan bokte sihkarastit ja ovddidit mii álbmogin ja álgoálbmogin min giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámediggi lea demokrátalaš gaskaoapmi sámiid iešmearrideamis ja ávkkálaš ja dárbbalaš bálvalusaid ja fálddagaid ovddideamis sámi álbmoga várás. Sámediggi lea sámiid sáhkaguoddi nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat.

Norgga stáhta lea ásahuvvon guovtti álbmoga eatnamiidda, sápmelaččaid ja dážaid. Dat mearkaša dan ahte sámi gielas, sámi kultuvrras ja servodateallimis prinsihpalaččat galget leat ovtaárvosaš ovdánanvejolašvuodát, ja seamma suodjaleapmi go dárogielas ja dáža kultuvrras.

Mii galgat ieža meroštallat min vássán áiggi, dálá áiggi ja boahteáiggi.

Jus mis leat dát vuoigatvuodát ja vejolašvuodát seamma ládje go dáža servodagain, de lea dat geavahusas iešmearrideapmi. Iešmearrideapmi galgá hálddašuvvot gulahallama ja ovttasbarggu bokte servodagain min birra.

Sámediggi galgá politihkas ja hálddašanbarggus bokte sihkarastit dábálaš demokrátalaš ja olmmošvuoigatvuodalaš árvvuid cealkinfriijavuotán ja ovtaárvosaš searvamin, ja riektestáhta árvvuid nugo lágalašvuotta, bealátkeahcesvuotta, dássásašmeannudeapmi ja vuoiggalašvuotta. Doaimma galgá čađahuvvot rabasvuodain, ja sámi servodaga dárbbut galget leat guovddážis politihka hábmemis ja hálddašeamis.

Sámediggi hálddaša sámiid oktasaš árvvuid. Sámiid oktasaš árvun oaivilduvvojit miellaguottut ja áddejumi mat áddejuvvojit oktasažžan sámi servodagaide ja sámi kultuvrii, dál ja boahteáiggi. Min boahteáigi lea sorjabaš min mánáin ja nuorain. Sis ferte leat máhttu, gelbbolašvuotta ja gálggat mii gáibiduvvo sámi servodaga goziheapmái ja ovddideapmái. Máhttu, gelbbolašvuotta ja gálggat leat eaktun birgejupmái ja váikkuha servodatovddideami min iežamet eavttuid vuodul. Sámediggái lea deatalaš ahte dát máhttu vuodđuduvvá sámi gillii ja kultuvrii.

Sámeigiella čatná oktii sámi álbmoga. Dat lea nana oktasaš árvu, ja sámi oktasašvuoda vuodđoidentifiserendovdomearka, sorjjakeahtá das geavahuvvo go giella vai ii. Buohkaide lea eatnigiella iešalddis deatalaš, maid ii dárbbas ákkastallat eará sivaiguin go ahte dat lea min eatnigiella. Eatnigiella bokte nanosmuvvá kultuvra ja ovttaskas olbmo gullelašvuotta. Beaivválaččat deaividit mii bálvalusaiguin mat leat vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii. Mii háliidit oazžut vejolašvuoda vásihit kultuvrralaš ilbmademiid main lea oktavuotta min eallimii. Mii háliidit viežžat birgejumi sihke vuodđoealáhusain ja ođđa ealáhusain.

Sámedikkis lea ovddasvástádus das ahte mii ovttas váikkuhit dássásašvuoda, solidaritehta ja ráfálaš oktasaš eallima sihkarastima álbmogiid ja álbmotjoavkkuid gaska. Sámediggi áigu láchit diliid nu ahte mii joavkun ja ovttaskas olmmožin sáhttit ovddidit min identitehta ja identitehtaáddejumi, ja gávdnat min saji sámi oktasaš searvevuodas.

Stuorámus vejolaš rabasvuohta ja oaidninvejolašvuohta leat deatalaččat Sámedikki rolla nannen- ja ovddidanbarggus sámi servodagas ja norgalaš stuorraservodagas. Rabasvuohta lea vealtameahtun deatalaš vai demokrátalaš proseassat šattašedje nu buorit go lea vejolaš, ja sihkarastet ovttaskas olbmuid ja joavkkuid vejolašvuođa gozihit sin beroštumiid, rivttes ja ovttagaslaš diehtujohkima bokte vuoigatvuođaid, geatnegasvuođaid ja vejolašvuođaid birra. Rabasvuohta politihkalaš ja hálddahaslaš proseassaid birra nanne demokratiija eanet luohhtámuša bokte válgakanálie, ja váikkuha friija ja kritihkalaš servodatságastallama. Nu leage rabasvuohta vealtameahtun deatalaš ovttaskas olbmo riektesihkarvuhtii ja Sámedikki legitimizehtii.

Sámediggi galgá oktilaččat ja árijalaččat ovttasbargat ja ovttas doaibmat siviila sámi servodagain geavatlaš politihka, ortnegiid ja bálvalusaid hábmema oktavuodas. Sámi siviilaservodahkii gullet sámi áshahusat, doaimmat, organisašuvnnat ja ovttaskas olbmot. Geatnegahtti ovttasbargu norgalaš ja riikkaidgaskasaš váldeorgánaiguin ja sámi ovtasteaddji ovttasbargoorgánaiguin olles sámi servodagas Davviriikkain, lea vealtameahtun deatalaš sámedipolitiikka ovddideapmái Norggas ja riikkaidgaskasaš álgoálbmotpolitiikkii.

Áiggis goas lea stuorra fokus davviguovlluid ovddideapmái, berre min gullelašvuohta árbevirolaš sámi ássanguovlluide dahkat mis ovddasvástideaddji oasálačča. Sámediggi háliida ahte álgoálbmogiid árbediehtu váikkuhivččii politihka hábmema sihke nátionála dásis ja rájárastideaddji perspektiivvas.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuordit ahte su duogáš, kultuvra ja identitehta gudnejahttojuvvo. Sámediggi galgá bargat dan ala ahte sámi servodaga oktasašárvvut gudnejahttojuvvojit ja lea gierdavašvuohta erohusaide, sihke sámi servodagas ja stuorraservodagas ja máilmmis muđui. Dásseárvu, solidaritehta ja earáid, minoritehtaid ja álgoálbmogiid vuoigatvuođaid gudnejahttin lea vuodđun Sámedikki riikkaidgaskasaš bargui.

3.2 Ekonomalaš rámmaeavttut

Sámi áigumušaide juolluduvvui 889 miljovna stáhtabušehta bokte 2015:s. Sámediggi sámiid álbmotválljen orgánan hálddašii 426 miljon ruvnu dán juolludeamis. Sámedikkis ii leat mielmearridanvejolašvuohta daid juolludemiid sturrodaga ja juogu ektui mat stáhtabušehtas juolluduvvojit sámi áigumušaide. Dán ferte atnit duođalaš duohtadeapmin dan iešmearrideapmái mii sámiin berrešii leat riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid ja šiehtadusaid vuodul.

Sámediggi lea dál áidna álbmotválljen orgána mas ii leat iežas sisabohtovuogádat. Mii leat evttohan ahte buot stáhtalaš juolludeamit mat odne sirdojuvvojit Sámediggái iešguđege fágadepartemeanttain biddjojuvvojit ovttá bušehtapostii Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanttas. Gulahallan ja proseassat Sámedikki bušehta olis geahppánivčče dieinna lágiin ovttá prosessii min ja dan departemeantta gaska mas lea ovddasvástádus. Ođđa bušehtaproseassa sáhtášii addit buoret vuoddu guorahallat bušehtagažaldagaid jahkásaš konsultašuvnnain manjit áiggis.

Sámediggái ii gusto bruttobušeterenprinsihppa ja dat galgá čuovvut Sámedikki ekonomiihálldasemi váldoinstruksa, maid Ođasmahttin-, hálddahas- ja girkodepartemeanta lea mearridan, geahča Sámelága § 2 -1, goalmmát lađđasa. Dat mearkaša dan ahte Stáhta ekonomiijanjuolggadusat ja stáhta ekonomiijastivrema mearrádusat, gustojit maiddá Sámediggái.

3.2.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

Tabealla 3.2.1 Juolludusat departemeanttain (1000 ru)

(1000 ru)

Beskrivelse	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus 15-Bud 14	%erohus
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - GOD	259 460	265 540	265 540	274 900	9 360	3,5 %
Máhtdepartemeanta - MD	37 723	39 043	39 043	40 331	1 288	3,3 %
Máhtdepartemeanta - MD	14 647	15 160	15 160	15 660	500	3,3 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	3 195	3 307	3 307	3 399	92	2,8 %
Kulturdepartemeanta - KD	72 702	77 202	77 202	78 986	1 784	2,3 %
Dearvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta - DFD	6 036	5 247	5 247	5 400	153	2,9 %
Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindep. - MDD	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Oljo- ja energijjdepartemeanta - OED	0	0	0	1 000	1 000	-
Eanandoallo- ja biebmodepartemeant - EBD	6 000	6 000	6 000	0	-6 000	-100,0 %
Juolluduvvon buohkanassii	400 763	412 499	412 499	420 676	8 177	2,0 %
Sámeálbmotfoanda	6 691	5 000	5 000	5 200	200	4,0 %
Juolluduvvon buohkanassii	407 454	417 499	417 499	425 876	8 377	2,0 %

Sámedikki ollislaš bušeahttarámmii lea lasihuvvon 8 377 000 ru Sámedikki 2014 bušeahta ektui ja juohkása ná:

- 2 000 000 ru Sámi giellagáldui.
- 1 000 000 ru Sámedikki lassibargguide energijaáššiid meannudeapmái.
- 5 377 000 ru bálká- ja haddegoargnumii.

Stuorradiggi lea juolludan 75 miljon ru Sámeálbmotfondii. 2014 rájes geavahuvvojit dábálaš, jahkásaš juolludeamit reantomodealla sadjái. 2015 várás juolluduvvo 5,2 miljon ru.

Juovlamánu 31. b. 2013 muttus lea Sámeálbmotfoanddas sestojuvvon reantu 3 791 099 ru. 2014 bušeahtas mearriduvvui ahte 2 800 000 dán reanttus galgá geavahuvvot. Dat mearkaša ahte juovlamánu 31. b. 2014 lea sestojuvvon reantu 991 099 ru.

Jahkái 2015 várrejuvvo 6 192 000 ru Sámeálbmotfoandda jahkásaš juolludeamis ja sestojuvvon reanttuin, juogaduvvon čuovvovaš kapihttaliidda:

- 1 000 000 ru sátnegirjiid ja sátnelisttaid digitaliseremii, kap. 4.3.
- 1 700 000 ru giellaproševttaide, kap. 4.5.
- 1 350 000 ru girjjálašvuhtii, kap. 5.3.
- 700 000 ru prošehtii man ulbmil lea rekrutteret girječálliid geat čállet sámegillii, kap. 5.3.
- 500 000 ru árbedihtui ja sámi meahcásteapmái vuodđoskuvllas, kap. 8.2.
- 450 000 ru árbedieđuid systemáhtalaš kártemii, kap. 9.4.
- 492 000 ru stipeanddaide alitohppui, kap. 9.5.

3.2.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuogadeapmi

Tabealla 3.2.2. Čoahkketabealla - Sámedikki boađut ja golut buohkanassii

(1000 ru)

	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	% erohus
Doaibmagolut						
Departemeanttaid juolludusat	400 763	412 499	412 499	420 676	8 177	2,0 %
Sámeálbmotfoandda juolludus	2 536	5 000	5 000	5 200	200	4,0 %
Sámeálbmot foandda reanttuid álggaheapmi	4 155	2 800	2 800	992	-1 808	-64,6 %
Doaibmaboađuid submi	407 454	420 299	420 299	426 868	6 569	1,6 %
Váikkuhangaskaoamit						
Váikkuhangaskaoamit	285 827	288 900	283 430	286 647	-2 253	-0,8 %
Váikkuhangaskaomiid submi	285 827	288 900	283 430	286 647	-2 253	-0,8 %
Doaidmagolut						
Politiikalaš dási doaibma	34 835	28 027	27 527	30 213	2 186	7,8 %
Hálddahusa doaibma	98 170	103 372	102 372	110 008	6 636	6,4 %
Doaibmagoluid submi	133 005	131 399	129 899	140 221	8 822	6,7 %
DOAIBMABOAJUS	-11 378	0	6 970	0	0	-
JAHKEBOAJUS	-11 378	0	6 970	0	0	-

3.2.3 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Sámediggi juogada čuovvovaččat váikkuhangaskaomiid váldopoasttaide 2015:

Tabealla 3.2.3 Totaltabell virkemidler (1000 ru)

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Juogad. % 15-Bud 14	Erohus	% erohus
Giella	76 271	80 965	77 965	78 864	27,5 %	-2 101	-2,6 %
Kultuvra	95 438	102 568	102 277	106 143	37,0 %	3 575	3,5 %
Girjerádjju	8 455	8 711	8 711	9 047	3,2 %	336	3,9 %
Mánáidgárdit	9 152	11 405	11 045	11 405	4,0 %	0	0,0 %
Vuođđooahpahus	28 308	24 248	24 248	25 325	8,8 %	1 077	4,4 %
Alit oahppu ja dutkan	5 555	4 000	4 000	4 000	1,4 %	0	0,0 %
Dearvvašvuohta ja sosiála	2 869	3 531	3 531	3 696	1,3 %	165	4,7 %
Areálat ja biras	2 000	2 000	2 000	3 100	1,1 %	1 100	55,0 %
Kulturmuutosuodjalus	2 442	2 900	2 900	3 150	1,1 %	250	8,6 %
Ealáhusat	35 663	37 684	35 865	33 431	11,7 %	-4 253	-11,3 %
Báikkálaš ja guovlulaš ovttasbargu	3 714	2 500	2 500	2 350	0,8 %	-150	-6,0 %
Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu	8 908	1 486	1 486	2 009	0,7 %	523	35,2 %
Eará doaibmajijut	7 052	6 902	6 902	4 127	1,4 %	-2 775	-40,2 %
Submi	285 827	288 900	283 430	286 647	100,0 %	-2 253	-0,8 %

Váikkuhangaskaomiid váldopoasttat leat fas dárkileappot čilgejuvvon kapihttaliin 4 – 16.

Sámedikki váikkuhangaskaomiide gullet njuolgadoarjagat organisašuvnnaide ja ásašusaide, iešguđege ohcanvuđot doarjjaortnegat ja doarjagat mat leat muddejuvvon šiehtadusaid bokte ja proševttat iežamet hálddus.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat geatnegahttet Sámedikki fuolahit das ahte doarjagat hálddašuvvojit ulbmillaččat ja beaktilis vugiin. Diesa gullá maid geatnegasvuohta bearráigeahččat ja gávnnahtit ortnegiid maiguin duođaštit ruđaid geavaheami dohkálaččat.

Sámediggeráđis lea fápmudus geavahit eará láhkai gitta 20 % várrejuvvon ruđain bušeahas. Fápmudus ii guoskka váikkuhangaskaomiide mat leat addojuvvon dievasčoahkinjođihangoddái ii ge doaibmagoluide. Sámediggeráđi galgá bušeahhtajagis dieđihit Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat leat geavahuvvon eará láhkai.

3.2.4 Njuolgadoarjagat

Lagabui daid ovttaskas ortnegiid birra mat juolluduvvojit njuolggá Sámedikki bušeahas bokte, oainnát Sámedikki njuolggadoarjagiid njuolggadusain. Sámediggeráđi mearrida dáid njuolggadusaid.

3.2.5 Ohcanvuđot doarjagat

Sámedikki bušehta ohcanvuđot doarjagiid ovttaskas ortnegat leat lagabui čilgejuvvon Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid.

Sámediggeráđis lea fápmudus čađahit dárbbaslaš rievdadusaid ohcanáigemiin.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi dahkan mearrádusaide, dahje dan orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea dievasčoahkkingotti dahkan mearrádusaid váiddaorgána.

3.2.6 Lágat ja šiehtadusat

3.2.6.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea Norgga, Islánnda ja Liechensteinna, ja dasto EU-riikkaid ja Eurohpá searvevuoda gaskasaš šiehtadus. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EU siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmilin lea nannet beliid gaskasaš gávppašeami ja ekonomalaš čatnasemiid oktasaš gilvoeavttuiguin ja oktasaš njuolggadusaid čađahemiin. EEO-láhka čađaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará stáhtadoarjjanjuolggadusaid. Norggas go EU:s leat seammalágan stáhtadoarjjanjuolggadusat.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea Norga dohkkehan vissis ráddjemiid nátionála politihka hábmemis, nugo stáhtadoarjjasuorggis ja guovlopolitihka suorggis. EEO-šiehtadus ii atte vejolašvuoda spiehkastit stáhtadoarjjanjuolggadusain go guoská doarjagiidda ovddidit sámi dahje eará álgoálbmogiid beroštumiid.

Go stáhtadoarjja sáhtta heađuštit márkaniid ja nu váikkuhit EEO-guovllu ovttasdoaimmii, de lea stáhtadoarjja dábálaččat gildojuvvon, muhto doppe leat mánga spiehkastaga mat suvvet dakkár doarjagiid, mat ovddidit servodatlaš ja politihkalaš ulbmiliid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dat dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.2.6.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi lea 2004:s dahkan váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin mat ovddastuvvojit Sámi dáiddárráđi bokte. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima ja láchit diliid sámi girjjálašvuoda, musihka, dánsuma, teáhtera, filmma, govvaáidaga ja dáiddaduoji dahkamii ja gaskkusteapmái. Dáiddáršiehtadus siskkilda oktasaš doaimbajuid dáiddasuorggis mat čađahuvvojit oasálaččaid gaska sohppojuvvon ekonomalaš rámmaid siskkobealde. Juohke jagi sohppojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.2.6.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi lea 2005:s dahkan váldošiehtadusa duodjeealáhusa várás duodjeorganisašuvnnaiguin Riikkaorganisašuvdna Sámiid Dujiin ja Duojariid ealáhusserviin. Šiehtadusa ulbmilin lea ovdánahttit duoji buorebut gánnahtti ealáhussan ja vai nagodivččii eanet vuovdit iežas buvttaduvvon gálvvuid. Dakkár ovdánahttin gáibida ahte biddjojuvvo eanet deaddu gelbbolašvuoda bajideapmái, buvtaovddideapmái, vuovdaleapmái ja vuovdimii. Sámediggi šiehtada jahkásaš ealáhusšiehtadusa

duoji vástte, mas leat doaibmabijut maid ulbmilin lea ovdánahttit ealáhusa nu ahte dat dávvistivččii daid politihkalaš mihttomeriide ja njuolggadusaide, maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.3 Lágalaš ja struktuvrralaš rámmaeavttut

3.3.1 Vuodđoláhka § 108

Vuodđolága 108. § lea bajit riektenjuolggadus mii guoská stáhta eiseválddiide ja geatnegahtá Norgga stáhta lámhčit dili nu ahte sámi álbmotjoavku sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima.

Geavahusas dát mearkaša dan ahte stáhtalaš eiseválddiin lea geatnegasvuotta heivehit árrjalaš doaibmabijuid sámi kulturdoaimmaheami várás, ja dakkár sámedpolitihka vuostá mii áitá sámi giela ja kultuvrra vuodu. Vuodđolága 108. § ráddje stáhta doaibmafriijavuoda sihke lámhkaásahanproseassas ja hálddašeamis, ja geatnegahtá boadusin ahte ain gávdno ceavzilis sámi kultuvra. Vuodđolága 108. § suodjalusa čuovusin lea hálldahus geatnegahtton bidjat stuora deattu sámi kultuvrii go árvvoštallá galget go sisabahkemat čađahuvvot. Dát geatnegasvuotta lea álo, čuvoš dal duohtadanlámhkaavuodu vai ii.

3.3.2 ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštus

ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštus ovdanbuktá unnimus eavttuid mat fertejit leat sajis jus álgoálbmogat boahhteáiggis galget sáhttit ceavzit. Dat ovddida mánggabealavuoda, ovtadássásašvuoda, dásseárvvu. Julggaštus ávžžuha ovtasbarggu stáhta ja álgoálbmoga gaskka, nu ahte ovtasbargu huksejuvvo rievttalaččat, demokrátalaččat, nu ahte olmmošvuoigatvuođat adnojuvvojit árvvus, ii leat vealaheapmi ja buori oskkus. Dat rahpá vejolašvuoda dahkat buorádusa boasttuvuođain álgoálbmogiid vuostá buoridan doaibmabijuid bokte. Julggaštus mieđiha álgoálbmogiid kollektiivlaš vuoigatvuođaid ja hásttuha dohkkehit guovddáš álgoálbmotvuoigatvuođaid nu go iešmearrideami.

Álgoálbmotjulggaštusa sisdoallu geatnegahtá. Sihke danin go dat geardduha dálá ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš lágaid oppalaččat dahje riikkaidgaskasaš árbevirolašrievtti mat geatnegahttet stáhtaid.

Álgoálbmotjulggaštus sáhtá buoridit stáhtaid ja álgoálbmogiid gaskasaš gulahallama. Danne go julggaštus ovddida álgoálbmogiid ja stáhta gaskasaš gulahallama ja ovtasbarggu, ja lámhčá ráfálaš dili álbmotjoavkkuid gaskavuhtii. Sámedikki mielas lea julggaštus deatalaš reaidu min beaivválaš barggus, mii láidesta gulahallama stáhtalaš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin sihke regionála, riikka dásis ja riikkaidgaskasaččat.

ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštus mearriduvvui ON oktasaščoahkkimis čakčamánu 13. b. 2007. ON mearridii 2010:s doallat álgoálbmogiid máilmmikonferánsa 2014:s (WCIP2014). Sámediggi lea leamaš guovddázis lámhčimin álgoálbmogiidda vejolašvuoda ráhkkanit WCIP2014 čoahkkimii, erenoamážit álgoálbmogiid ráhkkaneddi konferánsa lágideami bokte Álttás 2013:s. Stáhtat mearridedje čakčamánu 2014 loahppadokumeantta mas leat konkrehta doaibmabijut maiguin

sihkkarastit álgoálbmogiid vuoigatvuođaid realiserema ON álgoálbmogiid vuoigatvuođaid julggaštussii dávistettiin.

3.3.3 Iešmearridanvuoigatvuohta

Sápmelaččain lea iešmearridanvuoigatvuohta álbmotrievtti vuođul. Sámedikkis lea, sápmelaččaid bealis, váldi mearridit min politihkalaš oainnu ja fuolahit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneamis. Min iešmearridanvuoigatvuohta bohtá ovdan earret eará das ahte eiseválddit geatnegahttojuvvojit konsulteret buot áššiin mat gusket sápmelaččaide, dat addá rievtti oassálastit mearridanproseassain mat gusket midjiide. Ráđđehusa ja Sámedikki gaskasaš šiehtadusa vuođul leat mearriduvvon konsultašuvdnaprosedyrat stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaska. Iešmearrideapmi bohtá maidái ovdan iešstivrejumis ja iešráđdejumis, láhkamearriduvvon váldečađaheamis dain áššiin mat gusket min siskkáldas ja báikkálaš áššiide ja min riikkaidgaskasaš barggus. Iešmearridanvuoigatvuohta addá Sámediggái buoret vejolašvuođa go dál mearridit ekonomalaš ahtanuššama, sihke Sámediggái ásahussan ja maidái sámi álbmoga ovddas.

3.4 Dásseárvu

Sámedikki doaimma vuođđun lea dásseárvu ja ovttáárvosašvuohta. Sámediggi bargá dan ala ahte juvssašeimmet nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskasaš dásseárvvu sámi servodagas nu ahte sis leat seamma vuoigatvuođat, geatnegasvuođat ja vejolašvuođat. Duohta dásseárvvu juksama dihte lea dárbu muhtun oktavuođain čađahit iešguđege doaibmajuid nissonolbmuid ja almmáiolbmuid várás. Dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá heivehuvvot Sámedikki barggus. Danne leat mis dásseárvodoaibmajut bušeahtas iešguđege fágakapihtaliin.

4 Giella

Váldomihttomearri:

- Eanet giellageavaheaddjit ja eanet sámegielaide geavaheapmi.

Sámegiela leat sámi servodaga deaŋaleamos guotihanreaidduid searvvis. Sámedikkis galgá leat bajimuš ovddasvástádus sámi giellabarggu organiseremis ja ruhtadeamis. Okta min váldobargguid gaskkas lea sámegielaide nannen ja ovddideapmi boahteáiggis. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuođat geavahit sámi giellaarenaid, sámi bálvalusfálaldagaid ja vejolašvuođaid geavahit iežaset giela.

Sámiid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovddidit iežaset eatnigiela lea vuođđovuoigatvuohta, mii ii leat vel buot sámiide duohtavuohta. Danne lea Sámediggi álggahan sámelága giellanjuolggadusaid ođasmahttima ja geahčadit movt ovddasvástádus ja váldi juohkásit sámegielaide ektui. Dát lea ollašuvvagoahtimin ráđđehusa nammadan lávdegotti bokte.

Sámediggi lea maŋimuš jagiin láchčán váikkuhangaskaoapmeortnega nu ahte sámi servodaga dárbbuide lea stuorát fokus. Ovddidanprošeavttaide leat várrejuvvon sierra ruđat sihke gielddaide ja fylkkagielddaide mat gullet sámegielaide hálddašanguvlui, ja dasto sámi giellaguovddážiidda. Vásihusat, ruovttoluottadieđut ja evalueremat leat addán Sámediggái vejolašvuođa oaidnit makkár dárbbut sámi servodagas leat giellasuorggi siskkobealde. Dán háliida Sámediggi dustet buoremus vejolaš vuogi mielde daid vátna ruđaiguin maid guovddáš eiseválddit addet geavahussii.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari sámegielaide ektui čuovvovaš ánggiruššansurggiid fokuseremiin:

- Ovddasvástádus sámegielain.
- Sámegielaide rámmaeavttut.
- Giellageavaheaddjit.
- Sámegielaide geavaheapmi.

4.1 Sámegiela váikkuhangaskaoamit

4.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 4.1.1 Čoahkketabealla språk

(1000 ru)

Ánggiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Ovddasvástádus sámegielas	0	0	0	400	400	-
Sámegielaide rámmaeavttut	1 174	5 000	4 000	4 000	-1 000	-20,0 %
Giellageavaheaddjit	5 442	5 400	5 400	3 500	-1 900	-35,2 %
Sámegielaide geavaheapmi	69 655	70 565	68 565	70 964	399	0,6 %
Submi	76 271	80 965	77 965	78 864	-2 101	-2,6 %

4.1.2 Hálldahusdási resurssat – giellaossodat

Kapihttalis 18 – hálldahuslaš dási doaibmagolut – leat giellaossodaga bargiid bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa lokten.

Giellaossodagas leat guokte juhkosa:

- Giellajuogus.
- Terminologija ja báikenammajuogus.

Juhkosat doibmet sámediggeráđi politihkalaš čállingoddin ja dain lea ovddasvástádus vuolggahit strategiijaid fágasuorggiset siskkobealde. Juhkosiin lea maidái hálldašanoovddasvástádus daidda gullevaš fágasurggiin.

Giellajuhkosis lea hálldašanoovddasvástádus čuovvovaš surggiin:

- Gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuođadoarjaga hálldašeapmi sámelága giellanjuolggadusaid, ovttasbargošiehtadusaid ja guovttegielatvuođadoarjaga njuolggadusaid mielde.
- Sámi giellaguovddážiid njuolgadoarjaga ja ovddidandoarjaga hálldašeapmi.
- Giellaprošeavttaid ohcanvuđot doarjaga hálldašeapmi.
- Stipeandda hálldašeapmi ohppiide geain lea sámegiella fágan joatkkaskuvllain.
- Sámediggedieđáhusa sámegielaidda birra čuovvoleapmi.
- Sámelága giellanjuolggadusaid čuovvoleapmi.
- Buoret rámmaeavttuid oččodeapmi sámegielaide.
- ležas prošeavttaid čađaheapmi.
- Raporteret riikkaidgaskasaš lágaid ja šiehtadusaid ektui.

Giellaossodagas ledje 8 jahkedoaimma 01.10.2014 muttus.

Terminologija ja báikenammajuhkosis lea hálldašanoovddasvástádus čuovvovaš surggiin:

- Sámi báikenammabálvalusa doaibma báikenammalága mielde.
- Rávvet almmolaš ásusaid sámi namaid bidjamis.
- Addit rávvagiid sámi báikenamaid geavaheamis.
- Sámi giellaovttasbargu politihkalaš dásis.
- Čuovvoleapmi ja doaibmabijut sámi giellateknologija siskkobealde.
- ležas prošeavttaid čađaheapmi.
- Siskkáldas giellapolitihkka.
- Sámedikki siskkáldas giellabálvalusat.

Terminologija ja báikenammajuhkosis ledje 9 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

4.2 Ovddasvástádus sámegielas

Mihttomearri:

- Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegiela ovddideamis.

Tabealla 4.2 Čoahkketabealla - ovddasvástádus sámegeielas

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Guovttegielatvuodá doarjaga evalueren	0	0	0	400	400	-
Submi	0	0	0	400	400	-

Oassemihttomearri 1:

- Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegeielaid nannemis ja ovddideamis.

Jos Sámediggi ieš galggaš beassat mearridit min gielaid badjel, de ferte das leat mearrideaddji váikkuhanfápmu láhkalaš, ekonomalaš ja organisatuvrralaš rámmaeavttuid hábmemii sámegeielaid várás. Seammás ferte Sámedikkis leat iešstivrenváldi iešheanalis mearrádusaid dahkamis sámi giellaáššiin.

Viidát čohkkejuvvon almmolaš lávdegoddi maid ráđđehus lea nammadan 2014 čakčamánu galgá jagi 2016 guovvamánu rádjai geahčadit gustovaš ortnegiid, doaibmabijuid ja njuolggadusaid sámegeielaid várás Norggas. Lávdegoddi galgá árvvoštallat movt dáid sáhtášii heivehit almmolaš suorggi dáláš organiseremii ja sihkkarastit doaibmi ja ovttárvosaš almmolaš bálvalusaid sámegeillii.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Veahkehit lávdegotti relevánta dieđuiguin maid dat dárbbášit.
  - Čohkket dieđuid otnáš dili birra ja sáddet daid lávdegoddi.
  - Searvat giellalávdegotti čoahkkimiidda.

Galgá váikkuhit:

- Ahte váldi, rámmaeavttut ja ovddasvástádusjuohku sámegeielaid ektui čilgejuvvo.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi álbmogis leat duohta vejolašvuodát geavahit sámegeiela oktavuodas almmolaš hálddašemiin.

Sámediggi rievdadii 2011:s daid gielddaid ja fylkkagielddaid mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui, guovttegielatvuodadoarjaga juolludaneavttuid. Muhtun gielddaiguin vuolláičállojuvvojedje 2012:s ovtasbargošiehtadusat ovddidandoarjaga geavaheamis. Seammás mearriduvvui ahte ortnet evaluerejuvvo golmma jagi maŋŋá. Guovttegielatvuodadoarjaga juolludaneavttuid evalueremis berre árvvoštallat meroštallannjuolggadusaid, ovtasbargošiehtadusaid ja golmmaoasat málle ja dieinna lágiin geahčadit man ollu ortnet lea váikkuhan árrjaleappo giellaovddideami gielddain. Evaluerema galgá geahčadit maiddái giellalávdegotti barggu ja gielladođastusa ektui.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Buorre vuodđu movt árvvoštallat gielddaid ja fylkkagielddaid mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui, guovttegielatvuodadoarjaga juolludaneavttuid.

- Evalueret guovttegielatvuodadoarjaga hálddašeami ja dasa gullelaš ovttasbargošiehtadusaid gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin, mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui.

Galgá váikkuhit:

- Buriid rámmaeavttuid gielddaide ja fylkkagielddaide mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui.

Guovttegielatvuodá doarjaga evalueren

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
12900	Guovttegielatvuodá doarjaga evalueren	0	0	0	400	400	-
Submi		0	0	0	400	400	-

Oassemihttomearri 3:

- Buorre giellaplánen buriid, oktílaš kártemiid ja fágalaš analysaid vuodul.

Buorre giellapolitiikka ferte váldit vuolggasaji iešguđege guovlluid gielladilis ja váldit vuhtii dan ahte gielain leat sierralágan hástalusat iešguđege giellaguovlluin. Dán eat sáhte dahkat jos ii leat buorre duogášmáhttu ja kártemat. Buriid gielladoaibmabijuid ovddideapmái lea deatalaš ahte gávdnojit ortnegat mat oktílaččat addet gova sámegeielaid geavaheamis iešguđege giellaguovlluin. Sámediggi lea sámelága bokte geatnegahttojuvvon ráhkadit raportta gonagassii juohke njealját jagi sámegeielaid dili birra.

Sámegeielaid servodatdili fágalaš analysas Norggas, sáhtta leat ávkkálaš geavahit UNESCO gielladili analyserenvuogi. Organisašuvdna lea ráhkadan reaiddu man bokte sáhtta árvoštallat leago giella nana vai heajos dilis. Dán reaiddu sáhtta geavahit sierra sámegeielaid ceahkkálastimii, ja livččii veahkkín erohusaid árvoštallamis man nana dilis gielat leat iešguđege geográfalaš guovlluin.

Dán oktavuodas orrot Sámi allaskuvla ja Sámi statistihka fágalaš analysajoavku áigeguovdilis aktevrrat, go dain lea lagašvuhta dáid sámi giellabirrasiidna.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte analysajoavku oažžu resurssaid jeavddalaš kártemii ja sámegeielaid dili analyseremii ja ovddideapmái Norggas.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Bargat dan ala ahte Sámi statistihka fágalaš analysajoavku oažžu resurssaid jeavddalaš kártemii ja sámegeielaid dili analyseremii ja ovddideapmái Norggas.
  - Gulahallan Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain, Sámi allaskuvllain ja analysajoavkkuin sámi gielladili kártema birra.
  - Gulahallan guovddáš eiseválddiiguin gielladili kártema ruhtadeami birra.

Galgá váikkuhit:

- Buori vuodá gielladoaibmabijuid plánemii maid vuolggasadjin leat iešguđege giellaguovllut.

Oassemihttomearri 4:

- Árrjalaš áittardan-, bearráigeahččan- ja váiddadoaibma sámelága giellanjuolggadusaid várás.

Sámelága giellanjuolggadusaid ulbmilin lea sihkkarastit ahte ovttaskas olbmuid láhkalaš vuoigatvuohta geavahit sámegielaide almmolašvuođas ollašuohttojuvvo. Vásihusat čájehit ahte fuolakeahtá dáin njuolggadusain vásihit ovttaskas olbmot ahte njuolggadusat rihkkajuovvot, ja ahte sin individuála vuoigatvuođat duolmmahallet.

Sámediggi oaidná ahte lea dárbu geahčadit sihke váiddaortnega ja dárbbášuvvo go bearráigeahččanortnet. Čielggaduvvo maiddá livččii go áittardandoaibma sámegielaide várás ulbmillaš.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Geahčadit dáláš váiddaortnega ja dárbbášuvvo go bearráigeahččanortnet.
  - Kártet viidodaga váidagiin mat leat bohtán fylkkamánniide ja eará váiddaorgánaide, dása gullet maid dálá našunála ja báikkálaš áittardanortnegat, nu go dásseárvo- ja vealahanáittardeaddji, gielalaš vealaheami ja/ dahje sámegielat fáaldagaid váilevuohta.
  - Kártet man ollu ja makkár váidagiid Sámediggi lea ožžon ovttaskas olbmuiin geat oaivvildit ahte sin individuála vuoigatvuođat eai vuhtiiváldojuvvo.

Galgá váikkuhit:

- Ahte ovttaskas olbmot besset geavahit sámegielaide almmolaččat.
- Ahte ovttaskas olbmuid vuoigatvuođat čuovvovuvvot iešguđege lágaid mielde.

4.3 Sámejiela rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Buorit rámmaeavttut sámegielaide várás.

Sámegiela hálddašanguovllu gielddat ja fylkkagielddat ožžot guovttegielatvuođadoarjaga Sámedikkis guovttegielat bálvalusaid sihkkarastimii. Guovttegielatvuođadoarjja ii leat lassánan oppalaš haddegoargnumii dávistettiin servodagas. Sámi logut muitalit 6 konkludere ahte gielddat oppalaččat ožžo unnit guovttegielatvuođa doarjaga 2012:s dan ektui maid ožžo 2005:s. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte guovttegielatvuođa doarjjarámmat nannejuvvojit.

Sámi giellaguovddážat barget ollu báikkálaččat, ja dain leat ollu doaimmat nugo giellakursat ja deaivvadanbáikkid sámegielaide várás. Sámi giellaguovddážiid evalueren čájeha ahte lea dárbu sihkkarastit sámi giellaguovddážiidda einnostanvejolaš ruhtadeami. Sámediggi juolluda dál ruđaid buot giellaguovddážiidda, muhto vuordá ahte maiddá gielddat ja fylkkagielddat searvvašedje ruhtadeapmái.

Sierralágan aktevrat leat álggahan ollu buriid fáaldagaid ja doaibmabijuid mat dál leat prošeaktadásis. Čájehan lea ahte dáin doaibmabijuin leat buorit bohtosat ja madda berre sihkkarastit fásta ruhtadeami. Ovdamearkan sáhttit namuhit:

- Viđa jagi rávisolbmuidoahppoprográmma maid Sámi allaskuvla jođiha.

- Giellaleairrat, giellalávgun ja giellačeahpit erenoamážit mátta- ja julevsámi guovlluin.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte dán lágan doaibmabijuide sihkkarastojuvvo fásta ruhtadeapmi.

Tabella 4.3 Čoahkketabealla - Sámegiela rámmaeavttut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sátnegirjiid ja sátnelisttaid digitaliseren	0	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Čállinrávagirji - ođđa preanttus	0	500	500	500	0	0,0 %
Sámi giellagáldu	1 174	2 500	2 500	2 500	0	0,0 %
Sámi almmolaš čielggadusat	0	1 000	0	0	-1 000	-100,0 %
Submi	1 174	5 000	4 000	4 000	-1 000	-20,0 %

Oassemihttomearri 1:

- Sámegielain leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut.

Strategijjat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Oččodit buoret rámmaeavttuid stáhtas sámegielaid ovddideapmái.
  - Ovttas Gielddaid Guovddáš lihtuin oččodit eanet ruđa stáhtas guovttegielatvuođadoarjagii ja dasto stuorat refušvnameriid sámegiela ja sámegillii oahpahusa várás.
- Bargat dan ala ahte giellaguovddážiida sihkkarastojuvvojit fásta einnostañvejolaš ruhtadanortnegat.
  - Ođasmahttit sámedikki njuolgadoarjaga njuolggadusaid sámi giellaguovddážiida.
  - Ovttas giellaguovddážiiguin geahčadit mii lea daid rolla sámegielaid nannen- ja ovddidanbarggus.
  - Čuovvolit “Sámi giellaguovddážiid 2012 evaluerema”.
- Láhčit dili nu ahte lihkestuvvan prošeaktavuđot gielladoaibmabijuide šattašii fásta doaibma.
  - Ovttas Sámi allaskuvllain bargat dan ala ahte rávisolbmuidoahpahusprográmma šattašii bissovaš ortnegin.
  - Bargat dan ala ahte duođášuvvon lihkestuvvan ortnegiida, mat leat ruhtaduvvon prošeaktan máñga jagi oažžugoađášedje fásta ruhtadeami. Ovdamearkan dán lágan ortnegiida leat giellaleairrat, giellalávgun ja giellačeahpit erenoamážit mátta- ja julevsámi guovllus.

Galgá váikkuhit:

- Ahte gielddain ja fylkkagielddain lea duohta vejolašvuohta ollašuhitit sámelága giellanjuolggadusaid.
- Sámi giellaguovddážiida čielgaseappo ovddasvástádussuorggit ja einnostañvejolaš rámmat.
- Bissovaš rávisolbmuidoahpahusprográmma sámegielain.
- Mánát ja nuorat ožžot dárbbalaš giellamovttiidahttima vai šaddet doaibmi guovttegielagin maiddá guovlluin gos giella lea heajos dilis.

Oassemihttomearri 2:

- Teknologalaš čovdosat mat leat heivehuvvon sámi bustávaide.

Giellateknologalaš čovdosat leat ávkkálaččat ja buorit veahkkeneavvut sihke giela geavaheami ja oahppama oktavuodas. Buorit giellateknologalaš reaiddut leat deatálaččat sámegielaid nannemii ja ovddideapmái. Mánát ja nuorat geavahit ođđa teknologijja hui árjjalaččat, ja hui ollu leat bohtán digitála reaiddut ja prográmmagálvvut. Dát váikkuha mánáid giellageavaheami, ja danne lea deatálaš ahte giellateknologalaš čovdosat gávdnojit maiddá sámegillii.

Strategijja dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte ođđa teknologijja ja digitála reaiddut heivehuvvojit ja ovddiduvvojit sámegielaid várás.
  - Čujuhit guovddáš eiseválddiide vuordámušaid birra ahte sámi bustávat heivehuvvojit teknologalaš čovdosiidda.
  - Oktavuodain guovddáš aktevrraiguin bargat dan ala ahte sámi boallobeavdi biddjojuvvo maiddá giehtatelevovnaide ja giehtadihtoraččaide.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámegiela lea vejolaš válljet buot almmolaš diehtovuoduin ja prográmmain.
- Ahte sámegielat geavahuvvojit eanet sosiála mediain ja eará čálalaš ávdnasiin.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi terminologijja ja sátnegirjiid digitaliseren.

Digitála sámi terminologijja ja sátnegirjiit leat ávkkálaččat ja leat buorit veahkkeneavvut sámegiela geavaheapmái. Deatálaš lea ahte sámi terminologijja ja sátnegirjiid álkidit gávdná nehtas. Dat nannešii sámegielaid geavaheami.

Strategijjat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Čohkkejuvvon sámi sániid, tearpmaid ja báikenamaid gaskkusteapmi.
  - Ruhtadit julevsámi-dáru/dáru-julevsámi sátnegirji deaddileami maid Kintel lea čállán.
  - Álggahit máttasámi-dáru/dáru-máttasámi sátnegirji digitaliserema.
  - Ovttas Divvun prošeavttain viidásetovddidit sátnediehtovuodu satni.org.
- Ovttas eará aktevrraiguin láchit terminologijja- ja báikenammakurssa.
  - Gulahallama bokte allaskuvllaiguin/universitehtaiguin lágidit terminologijja ja báikenamma čohkken- ja registrerenkurssa.

Galgá váikkuhit:

- Buohkain lea álki gávdnat terminologijja mii gávdno.
- Nannet ja buoridit sámi báikenamaid geavaheami guovlluin gos dat gávdnojit, muhto gos dat eai leat čohkkejuvvon.
- Sámegielat geavahuvvojit eanet.

Sátnegirjiid ja sátnelisttaid digitaliseren

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
12700	Sátnegirjiid ja sátnelisttaid digitaliseren	a)	0	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi			0	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus. Rudat váldojuvvot Sámeálbmotfoanddas.

Oasseihttomearri 4:

- Áigeguovdilis gihppagat mat leat olámuttus ja main leat rávvagat movt čállit davvisámegillii.

Čállinrávagirjjárat leat ávkkálaččat ja buorit veahkkeneavvut davvisámegiela riektáčállimis. Njuolggadusaide čujuheapmi ja gihppaga ovdamearkkaid geavaheapmi lea veahkin sidjiide geat dárbbasit vástádusa čálalaš gažaldagaide. Movt earret eará geavahit sirrenmearkka, eará čállinmearkkaid ja movt juohkit sániid. Čállinrávagirjjážiin leat rávvagat maiddái das movt čállit báikenamaid sierra oktavuodain. Dáin gihppagiin lea ávki buohkaide geat čállet davvisámegillii.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Giellabargiiguin, lágádusaiguin ja oahppagirječálliguin ovttas ođasmahttit ja kvalitehta dárkkistit gihppagiid sisdoalu.
  - Jođihit árjajalaččat ođasmahttinbarggu ja searvat dasa.
  - Ruhtadit gihppagiid deaddileami.
  - Juohkit gihppagiid.

Galgá váikkuhit:

- Ahte gávdnogit rávvagat davvisámegiela riektáčállima várás.

Čállinrávagirji – ođđa preanttus

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
12800	Čállinrávagirji - ođđa preanttus	a)	0	500	500	500	0	0,0 %
Submi			0	500	500	500	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

Oasseihttomearri 5:

- Doaibmi davviriikkalaš ovttasbargoorgána mii bargá tearpmaid ovddideamiin ja normeremiin.

Ollislaš giellapolitiikka gáibida maiddái buori ovttasbarggu riikarájaid rastá. Oktasaš tearpmaovddideapmi ja normeren leat deatalaččat dasa ahte sámegielaide sihkarastojuvvo buorre vuoddu.

Sámi Giellagáldu mii lea oktasaš prošeakta maid Sámi parlamentáralaš ráđđi jođiha ásahuvvui 2013:s. Váldodoaibman prošeaktaáigodagas lei oktasaš tearpmaovddideapmi ja -normeren. Sámediggái lea davviriikkalaš ovttasbargu deatalaš oktasaš vuoddu sihkarastimis sámegielaide, vai tearpmaid sáhtá

geavahit riikarájaid rastá. Mihttomearrin lea ahte tearpmaovddideapmi, kvalitehta sihkkarastin ja normeren dáhpáhuvvet davviriikkalaš ovttasbarggu bokte, gos lea sihke fágalaš ja gielalaš gelbbolašvuohta.

Davviriikkalaš sámi ovttasbargodoibmii gullet earret eará gielladikšun, giellaovddideapmi, terminologijabargu, normeren, nammabálvalusat, báikenamat ja diehtujuohkin giellafágalaš áššiid birra.

Davviriikkalaš ovttasbargoprošeakta Sámi Giellagáldu loahpahuvvui geassemánus 2014. Sámediggái lea deatalaš ahte prošeakta ealáskahttojuvvo ja guhkiduvvo dainna ulbmilin ahte doaibma šaddá bissovažžan.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Nannet tearpmaovddideami sámegealas.
  - Váikkuhit oažžut fásta ruhtadeami Sámi Giellagáldui.

Galgá váikkuhit:

- Sámegealaid oktasaš vuođu suodjaleami ja nannema riikarájaid rastá.

Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
12000	Sámi Giellagáldu	a)	1 174	2 500	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi			1 174	2 500	2 500	2 500	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

4.4 Giellageavaheaddjit

Mihttomearri:

- Eanet giellageavaheaddjit.

Tabealla 4.4 Čoahkketabealla - giellageavaheaddjit

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
Sámi giellakampánja	1 701	1 400	1 400	500	-900	-64,3 %
Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágan joatkkaskuvllain	2 494	3 000	3 000	3 000	0	0,0 %
Hupmansyntesa	1 000	1 000	1 000	0	-1 000	-100,0 %
Sámi sátnebánku	247	0	0	0	0	-
Submi	5 442	5 400	5 400	3 500	-1 900	-35,2 %

Oassemihttomearri 1:

- Sámeگیelat fievrriiduvvojit buolvvas buvii ruovttus.

Ruovttugiela välljen lea priváhta ášši ja dan sáhtá dahkat dušše ieš ovttaskas olmmoš. Sámeگیela giellageavaheddjiid lasihanbargus lea dárbbášlaš addit buriid dieđuid ja máhtu giellaválljemis ja mánggagielatvuođa árvvus. Eanet máhttu mánggagielatvuođa birra sáhtá váikkuhit dan ahte eanet olbmot välljehohtet sámeگیela ruovttugiellan. Vásihusat čájehit ahte ollugat leat eahpesihkkarat dákkár dilis, ja bagadusa ja diehtujuohkima váilun sáhtá dagahit ahte sámeگیella välljejuvvo eret. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu juohkit eanet dieđuid mánggagielatvuođa birra ja dan geavahusárvvu birra sihke vanhemiidda, dearvvašvuođastašuvnnaide ja jorrdamovrraide.

Strategiija dasa gullelaš doaimbajiguin:

- Movttiidahttit vanhemiid välljet sámeگیela ruovttugiellan.
  - Ovttaskarguin gielddaiguin ráhkadit diehtujuohkingihppaga giellaválljema, mánggagielatvuođa ja giellagelbbolašvuođa árvvu birra mii juhkkajuvo dearvvašvuođastašuvnnaide, riegeahttinossodagaide ja vanhemiidda.

Galgá váikkuhit:

- Eanet giellageavaheddjiid.
- Eanet máhtu mánggagielatvuođa árvvu birra.

Oassemihttomearri 2:

- Movttiidahttit nuoraid sámeگیela oahpahussii ja eanet geavahit sámeگیela.

Giellakampánja “Sámás muinna” almmuhuvvui 2013:s. Kampánja olahusjoavkun ledje nuorat, sihke sii geat hálltet sámeگیela, máhttet veaháš sámeگیela ja sii geat eai máhte sámeگیela. Kampánja mihttomearri lei movttiidahttit ja nannet sámeگیela geavaheami, ja oainnusmahttit sámeگیela sosiála mediain. Kampánja lea ožžon stuorra fuomášumi ja dainna leat lihkestuvvan. Sámediggi lea duhtavaš kampánjain go dat lea buvttihan ángiruššama ja fuomášumi sámeگیela ektui. 24 giellaambassadevrra leat leamaš árrjalaččat kampánjas, ja Sámedikki mielas lea hui ávkkálaš go nuorat ieža leat mielde sámeگیela ovddidanbargus.

Sámediggi áigu loahpahišgohtit kampánja jagis 2015. Deatlaš lea bisuhit mearkagávvu “Sámás muinna” ja geavahit mearkagávvu árrjalaččat giellabargus viidáseappot. Kampánja lea addán ollu ávkkálaš vásihusaid main lea deatlaš váldit ávvira bargus giellageavaheddjiid logu laskadeamis. Giellakampánja lea baktán eanet beroštumi sámeگیela oahpahussii, ja dađistaga eambbogat háliidit oahppat eará sámeگیela go dan mii sis alldiineaset lea eatnigiellan. Deatlaš lea ahte servodat álggaha doaimbajuid maiguin buoridit beroštumi giellaoahpahussii, ja ahte gávdnojit giellaarenat gos nuorat sáhttet geavahit giela. Danne áigu Sámediggi váikkuhit dan ahte lágiduvvo giellaleaira nuoraide.

Strategiijat dasa gullelaš doaimbajiguin:

- Juohkit kampánjasáddaga ja movttiidahttit eanet nuoraid oahppat sámeگیela.
  - Fitnat arenain gos sámi nuorat deaivvadit.

- Ovttas giellaambassadevraiguin buoridit dihtomielalášvuođa das man deatalaš lea geavahit sámegeiela sihke njálmmálaččat ja čálalaččat.
  - Juohkit kampánjasáddaga oahpahusasahusaide.
- Háhkát deaivvadanbáikkiid nuoraide gos sii sáhttet oahppat ja geavahit sámegeiela.
  - Bargat dan ala ahte nuoraide lágiduvvojit giellaleairrat.
- Loahpahišgoahit kampánjja ja bidjat mihttomeriid sáddaga viidáseappot fievrrideapmái.
  - Čalmmustit kampánjaáigodaga loahpaheami.
  - Atnit ávvira vásihusain maid leat ožžon kampánjja plánemis ja doaimmas.

Galgá váikkuhit:

- Ahte giellageavaheadjit lassánit.
- Sámegeielaid oainnusmahttima sosiála mediain.

Giellakampánja "Sámás Muinna!"

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
12500	Giellakampánja "Sámás Muinna!"	1 701	1 400	1 400	500	-900	-64,3 %
Submi		1 701	1 400	1 400	500	-900	-64,3 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

Oassemihttomearri 3:

- Sámegeielat fágabargit buot servodatsurggiin.

Giellagelbbolašvuođa oažžun lea stuorra hástalussan buot servodatsurggiin. Dát vuhtto erenoamážit oahpahussurggis, dearvvašvuodasuorggis ja riektelágádusas. Muhto nu lea dilli maiddá ollu eará stáhta ja regionála ásašusain mat leat sámegeiela hálddašanguovllus. Ollu gielddain ja fylkkagielddain leat leamaš váttisvuodát ollašuhttit geatnegasvuodáideaset sámelága giellanjuolggadusaid mielde. Maiddá mediain ja girjjálašvuodas lea sámi giellagelbbolašvuohu unnán. Gáibiduvvo guhkes áiggi, ulbmillaš ja konkrehta bargu nannet sámi giellagelbbolašvuođa, vai sámegeielaid eanet sáhtášii geavahit almmolaš hálddašeamis ja almmolaččat muđui.

Sámegeielat fágaolbmuide lea dárbu buot servodatsurggiin. Danne lea deatalaš ahte nuorain, geat leat min boahteáiggi fágabargit, lea nana sámegeiela gelbbolašvuohu. Movttiidahttin dihte nuoraid välljet sámegeiela fágan joatkkaskuvllain, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegeiela fágasuorggis. Mañimuš jagiin lea ohppiidlohku joatkkaskuvllain, geain lea sámegeiela fágan lassánan. Dás sáhtá oaidnit ahte stipeanda movttiidahtá ohppiid välljet sámegeiela.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Oččodit eanet sámegeielat bargiid.
  - Hálddašit stipeandda ohppiide geain lea sámegeiela fágan joatkkaskuvllain.

Galgá váikkuhit:

- Eanet oahppit joatkkaskuvllain välljejit sámegeiela fágan.
- Eanet oahppit joatkkaskuvllain välljejit sámegeiela fágasuorggis.
- Eanet oahppit joatkkaskuvllain välljejit oahpahusa sámegeielas.

Stipeanda ohppiide geain lea sámegiella fágan joatkkaskuvllain

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
11100	Stipeanda ohppiide geain lea sámegiella fágan joatkkaskuvllain	2 494	3 000	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi		2 494	3 000	3 000	3 000	0	0,0 %

Ortnega hálddaša sámediggearddi dahje dat orgána masa sámediggeardi fápmuda válddi. Muđui gusket stipeandanjuolggadusat ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis joatkkaskuvllas.

4.5 Sámegeiela geavaheapmi

Mihttomearri:

- Sámegiella geavahuvvo árijalaččat buot servodatsurggiin.

Tabealla 4.5 Čoahketabealla - sámegiela geavaheapmi

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus 0
Gielddaid guovttegielatvuoda doarjja	43 329	43 329	41 329	43 329	0	0,0 %
Guovttegielatvuoda doarjja fylkkagielddaide	5 075	5 100	5 100	5 100	0	0,0 %
Doarjja sámi giellaguovddáziidda	12 873	14 076	14 076	14 375	299	2,1 %
Giellaprošeavttat	7 928	7 610	7 610	8 160	550	7,2 %
Čállin- ja lohkanveahkki vuorasiidda a)	450	450	450	0	-450	-100,0 %
Submi	69 655	70 565	68 565	70 964	399	0,6 %

a) Čállin- ja lohkanveahkki vuorasiidda lea 2015:s doaimbaidju doarjagis giellaprošeavttaide

Oassemihttomearri 1:

- Sámi álbmogis sámegiela hálddašanguovllus lea duohta vejolašvuohta geavahit sámegiela almmolaš hálddašeami bálvalusain.

Sámegiela hálddašanguovllu gielddat ja fylkkagielddat leat deatalaš ovttasbargoasálaččat sámegielaiddan nannenbarggus báikkálaččat. Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid buot gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin mat gullet hálddašanguovlui, guovttegielatvuoda ruđaid geavaheamis. Ovttasbargošiehtadusat leat vuolláičállojuvvon guovvamánus 2012. Šiehtadusaid vuolggasadjin leat dat geatnegasvuoddat mat gielddain ja fylkkagielddain leat sámelága giellanjuolggadusaid mielde. Áigodat ovttasbargošiehtadusas guhkiduvvo vel guokte jagi vai oažžut buori vuodu ortnega evalueremii 2016:s.

Strategiija dasa gullelaš doaimbajuiiguin:

- Ruhtadit dan barggu maid gielddat ja fylkkagielddat sámegeiela hálddašanguovllus, dahket sámegeiela ovddideami ektui.
  - Čuovvolit ovtasbargošiehtadusaid gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin.
  - Váikkuhit guovttegielatvuoda gielddain ja fylkkagielddain, ruhtademiin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámegeiela hálddašanguovllu álbmot sáhtá suodjalit ja ovddidit gielas.
- Ahte sámegeiela hálddašanguovllu álbmot oažžu almmolaš bálvalusaid sámegeilli.
- Sámegeiela hálddašanguovllu gielddat ja fylkkagielddat barget árjjalaččat sámegeielaid oainnusmahttimiin ja geavaheami lasihemiin almmolaččat.

Gielddaid guovttegielatvuoda doarjja

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
10000	Guovdageainnu suohkan	a)	7 554	6 459	6 459	6 567	108	1,7 %
10001	Karášjoga gielda	a)	7 320	6 113	6 113	6 090	-23	-0,4 %
10002	Deanu gielda	a)	5 082	3 785	3 785	3 746	-39	-1,0 %
10003	Porsáנגgu gielda	a)	5 313	3 534	3 534	3 453	-81	-2,3 %
10004	Unjárgga gielda	a)	3 021	2 509	2 509	2 500	-9	-0,4 %
10005	Gáivuona suohkan	a)	3 476	2 559	2 559	2 587	28	1,1 %
10006	Divttasvuona suohkan	a)	3 021	2 422	2 422	2 450	28	1,2 %
10007	Snoase suohkan	a)	3 021	1 798	1 798	1 764	-34	-1,9 %
10008	Loabága suohkan	a)	3 021	1 717	1 717	1 739	22	1,3 %
10009	Raavrhvijnke tjielte	a)	2 500	1 601	1 601	1 601	0	0,0 %
10010	Ovddidandoarjagat	b)	0	10 832	8 832	10 832	0	0,0 %
Submi			43 329	43 329	41 329	43 329	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat guovttegielatvuoda doarjagiid vuođđo oassái ja bálvalanoassái, ovtasbargošiehtadusaid ja doaimmaid vuođđu

b) Guovttegielatvuoda doarjagiid ovddidanoassi ovtasbargošiehtadusaid ja doaimmaid vuođđu

Guovttegielatvuoda doarjja fylkkagielddaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
10050	Finnmárkkku fylkkagielda	a)	1 375	956	956	956	0	0,0 %
10051	Romssa fylkkasuohkan	a)	1 200	956	956	956	0	0,0 %
10052	Nordlándda fylkkasuohkan	a)	1 300	956	956	956	0	0,0 %
10053	Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan	a)	1 200	956	956	956	0	0,0 %
10054	Ovddidandoarjagat	b)	0	1 276	1 276	1 276	0	0,0 %
Submi			5 075	5 100	5 100	5 100	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat guovttegielatvuoda doarjagiid vuođđo oassái ja bálvalanoassái, ovtasbargošiehtadusaid ja doaimmaid vuođđu

b) Guovttegielatvuoda doarjagiid ovddidanoassi. Sámediggeráđđi juogada ovtasbargošiehtadusaid ja doaimmaid vuođđu

Sámegeiela hálddašanguovllu gielddaid guovttegielatvuoda doarjaga meroštallanvuodđu sámegeiela várás lea golmmaoasat. Das lea vuođđoassi, bálvalusoassi ja ovddidanoassi. Vuođđoassi lea ovtalágan buot gielddaide. Bálvalusoassi meroštallama vuodđun lea ohppiidošku gain lea sámegeiella

vuosttaš ja nubbigiellan, ja dasto man ollugat leat čálihuvvon Sámedikki válgajienastuslohkui guđege gielddas.

Sámegiela hálddašanguovllu fylkkagielddaid meroštallanvuodđu lea guovtteoasat ja dat leat vuodđo- ja bálvalusoassi ja ovddidanoassi. Vuodđo- ja bálvalusoassi juogaduvvo ovttá mađe buot fylkkagielddaide.

Jagis 2015 juolluduvvo ovddidanoassi gielddaide ja fylkkagielddaide ovttasbargošiehtadusaid, doaimaplánaid ja jagi 2013 raporterejuvvon bohtosiid vuodul.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuoda doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi giellaguovddážit barget árrjalaččat giellaovddidemiin doaimmaguovlluineaset.

Sámi giellaguovddážiin lea deatalaš rolla sámegielaide ovddideamis. Dat leat erenoamáš deatalaččat lagašbirrasii ja lágidit ollu doaimmaid guovlluineaset. Giellaguovddážit leat deatalaš ja beaktillis ovttasbargoguoimmit Sámediggái giellapolitiikka čađaheamis. Giellaguovddážiid hástalusson lea dat go dain váilot einnostanvejolaš rámmaeavttut. Giellaguovddážiid evalueren, maid Norut Alta-Áltá čađahii 2012:s, duođašta ahte giellaguovddážit dárbašit eanet ekonomalaš ja olmmošlaš resurssaid. Dán hástalus dihte lea bušehtas várrejuvvon aktivitehtadoarjja njuolgadoarjaga lassin sámi giellaguovddážiidda, ja sámi giellaguovddážiid njuolgadoarjaga njuolggadusaid ođasmahttin lea álggahuvvon.

Strategiijat dasa gullevaš doaimmabijjuiguin:

- Bargat dan ala ahte giellaguovddážiidda sihkkarastojuvvojit einnostanvejolaš ruhtadanortnegat.
  - Hálddašit sámi giellaguovddážiid njuolgadoarjaga ja aktivitehtadoarjaga.
  - Ođasmahttit sámedikki njuolgadoarjaga njuolggadusaid sámi giellaguovddážiidda.
- Ovttas giellaguovddážiiguin geahčadit mii lea daid rolla sámegiela nannen- ja ovddidanbarggus.
  - Čuovvolit "Sámi giellaguovddážiid 2012:s dahkkojuvvon evaluerema"

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámegielat geavahuvvojit eanet ja oainnusmahttojuvvojit giellaguovddážiid doaimmaguovllus.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
10100	Porsángu - Sámi giella- ja kulturguovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10101	Gáivuotna – Sámi giellaguovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10102	Divtasvuodna – Árran julevsáme guovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10103	Evenášši – Várdobáiki sámi guovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10104	Unjárga – Isak Saba guovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10105	Deatnu – Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš AS a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10106	Romsa – Gáisi Giellaguovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10107	Plassje – Aajege - Saemien gieles- jih maahtoejarnge a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10108	Áltá – Áltá Sámi Giellaguovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10109	Loabát - Ástávuona giellagoahtie a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10110	Snáase - Gielem nastedh a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10111	Raavrevijhke - Gielearenie a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10112	Omasvuotna - Omasvuona giellaguovddáš a)		752	852	852	875	23	2,7 %
10113	Doaibmadoarjja		3 097	3 000	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi			12 873	14 076	14 076	14 375	299	2,1 %

a) Njuolggodoarjagat

Giellaguovddážiid doarjaga meroštallanvuodđu lea guovtteoasat ja das leat: vuodđooassi ja aktivitehtaosi. Vuodđodoarjja lea rámmaruhtadeapmi ja geavahuvvo vuodđodoaimmaide ja ovddidanbarggu plánemii. Vuodđodoarjaga bokte plánejit giellaguovddážat ja láchet doaibmabijuid ja vugiid mat leat heivehuvvon sin bargosuorgái/guvlui. Aktivitehtadoarjja giellaguovddážiidda máksojuvvo bušeahhtadárbbu ja aktivitehtaplánaid vuodul giellaguovddážiidda. Aktivitehtaosi hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi.

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámi giellaguovddážiid doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 3:

- Sámegielat doaimmat lagašbirrasii.

Sámegiela ahtanuššamii lea deatlaš ahte sámegielaid nannemii ja ovddideapmái lea árrjalaš báikkálaš biras. Go báikegottiin leat mánggalágan gielladoaibmabijut, de šaddet fálddagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuodđun árrjalaš giellabirrasii. Gielladilis iešguđege giellaguovlluin leat hui stuorra erohusat, ja deatlaš lea heivehit gielladoaibmabijuid iešguđege guovlluid várás. Doarjjaortnegiid bokte main báikkálaš aktevra lea doarjjaoažžun sihkkarastojuvvo eanet dat ahte doaibmabijut čađahuvvojit sierra giellaguovlluid dárbbuid mielde.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Oččodit mánggalágan giellaarenaid sámegielaid várás.
  - Váikkuhit dakkár doaibmabijuid ruhtadeami maid bokte háhkat buriid giellaarenaid.

- Oččodit oahppanarenaid sámegielaid oahpahusa várás.
  - Váikkuhit giellaoahpahasdoaimbajuid ruhtadeami skuvlla olggobealde.
  - Váikkuhit giella-, IT- ja dihtorkursafálaldagaide sámegielagiidda.
- Giellaguoddit geavahuvvojit árrjalaččat giellaoahpahasas.
  - Váikkuhit dakkár doaimbajuid ruhtadeami main giellaguoddit geavahuvvojit árrjalaččat.
- Oččodit buriid gielladišundoaimbajuid.
  - Váikkuhit buriid gielladišundoaimbajuid ruhtadeami mánáid ja nuoraid várás.
  - Váikkuhit biibbala jorgaleami ruhtadeami máttasámegillii
- Bargat dan ala ahte ođđa teknologijja ja digitála reaidut heivehuvvojit ja ovddiduvvojit sámi giellaválljema várás.
  - Váikkuhit giellaapplikašuvnnaid ovddideami ruhtadeami.
- Hoahpuhit sámegiela terminologijja ja sámi báikenamaid čohkken ja duođaštanbarggu.
  - Váikkuhit báikenammaprošeavttaid ruhtadeami.
  - Váikkuhit terminologijjaprošeavttaid ruhtadeami.
  - Veahkehit báikenammaprošeavttaid ruhtadeamiin ovttaskas olbmui, giliserviide ja sullásaččaide Finnmárkkukommišuvnna barggu oktavuođas.
- Bargat dan ala ahte sámegielat vuorasolbmuid fálojuvvo čállin- ja lohkanveahkki.
  - Váikkuhit dakkár prošeavttaid ruhtadeami maid bokte sámegielat vuorasolbmot ožžot veahki gulahallat njálmmálaččat ja čálalaččat priváhta dahje almmolaš ášahusaiguin.
- Váikkuhit dasa ahte vuorrasat institušuvnain ožžot fálaldaga sámegiel gielladoaimmaide.
- Váikkuhit ovdánahttinprošeavttaide sámegielat mediafálaldagas.

Galgá váikkuhit:

- Sámegielaid nannema ja daid eanet geavaheami.
- Ahte eambbogat ohppet sámegiela.
- Ahte bohtet eanet arenat sámegiela geavaheami várás.

Doarjja giellaprošeavttaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
11000	Giellaprošeavttat	a) b)	7 928	7 610	7 610	8 160	550	7,2 %
Submi			7 928	7 610	7 610	8 160	550	7,2 %

a) Ohcanvuodot doarjagat

b) RR 2013, Buš 2014 ja Rev 2014 sisdoallá sámeálbmotfoandda. Jagis 2015 geavahuvvo 1700 000 ru sámeálbmotfoanddas.

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket giellaprošeavttaid doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 4:

- Árrjalaš čállin- ja lohkanveahkki vuorasolbmuid.

Guovdageainnu suohkan lea bargan ovddasmanniprošeavttain jagi 2012 rájes jagi 2014 rádjai man ulbmilin lea kártet leago dárbu dán lágan fálaldahkii. Suohkan ja Sámediggi leat evalueren ortnega, mas konklusuvdnan lea, ahte lea dárbu, muhto ollu unnit go navddiimet. Čájehan lea maiddái ahte vuorasolbmot dárbašit veahki geavahit digitála reaiduid, lassin čállin- ja lohkanveahkkái.

Ovddasmanniprošeakta loahpahuvo 2014:s. Sámedikki mielas ii leat Sámedikkis okto ovddasvástádus dán ortnegis, muhto ahte gielddat ja regionála ja guovddáš eiseválddit fuolahit dán dárbbus. Sámediggi veahkeha dán barggus. Prošeavttat mat váikkuhit dan ahte sámegielat vuorasolbmot ožžot veahki gulahallat njálmmálaččat ja čálalaččat priváhta dahje almmolaš ásahusaiguin, leat vuoruhuvvon giellaprošeaktadoarjagiid vuolde.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte čállin- ja lohkanveahkkeortnet vuorasolbmuid šaddá bissovaš ortnegin.
  - Ovttas gielddaiguin váldit oktavuoda bargodirektoráhtain ja čujuhit ahte čállin- ja lohkanveahkkái lea dárbu.
  - Jos gieldda háliida, láchit diliid nu ahte osiid guovttegielatvuoda doarjagis sáhtta geavahit dasa.
- Ásahit buoret ovttasbarggu organisašuvnnaiguin mat barget kártemiin ja buoridemiin sámi oahppaváillagiid diliid, ja ovddidit doaimmaid mat oččodit rievttalašvuoda ja buhtadusa sidjiide geat masse oahpu.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámegielat vuorasolbmot ožžot veahki gulahallat njálmmálaččat ja čálalaččat priváhta ja almmolaš ásahusaiguin.
- Ahte čállin- ja lohkanveahkkeortnet šaddá bissovaš ortnegin.

Oassemihttomeari 5:

- Guorahallanlávdegoddi dáruiduhttinpolitihkas.

Dáruiduhttinpolitihka lea váikkuhan garrasit sámi servodahkii, ja lea earret eará mielddisbuktán ahte ollu sápmelaččat leat massán ja ožžon gutnehuhttojuvvot iežaset sámi identitehta ja massán vejolašvuoda oahppat sámegiela. Mearrasámi guovlluide lea erenoamáš garrasit čuohcan. Dáruiduhttinpolitihkas lea leamaš stuora negatiivlaš váikkuheapmi mángga buolvva sápmelaččaid sámegielgeavaheapmái, ja buktán sámi servodahkii stuora hástalusaid. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu almmolaš guorahallamii ja kártemii dáruiduhttinpolitihka ulbmiliin, čađaheamis ja váikkuhangaskaomiin sápmelaččaide, ja váikkuhusain dán politihkas. Lea erenoamáš dárbu kártet duohta diliid earret eará sámi internáhttamánáin ja ohppiin, mánáid vuoigatvuodaid ektui našunála ja riikkaidgaskasaš rievtti ektui. Ferte kártejuvvot gos ja makkár struktuvrrat dáruiduhttinapparáhtas ain gávdnojit dálá vuogádagain.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Ovttasbarggus Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanttain ja eará áššáiguoski departemeanttaiguin, bidjat johtui almmolaš guorahallama das makkár váikkuhusat váilevaš oahppu sápmelaččaide ja dáruiduhttimis lea leamaš sámi álbmogii, dása gullet maid dáruiduhttima mihttomearit, čađaheapmi ja váikkuhangaskaomii sápmelaččaid ektui, ja árvvoštallat daid Norgga lágaid ja álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid ektui maidda Norga lei ja lea čadnon.

5 Kultuvra

Váldomihttomearri:

- Ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta ja lea buohkaid olámuttus.

Sámedikki váldobargun kulturpolitihkas lea láchčit diliid sámi dáidda- ja kulturdoaimmaid ovddideapmái. Sámediggi galgá leat deataleamos eavttuidbiddji sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddáid ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seammalágan ovdánanvejolašvuodát go muđui eará dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Kulturpolitihkas áigu Sámediggi oččodit buriid rámmaeavttuid sámi dáiddáriidda ja nannet sámi kulturásahusaid. Ángiruššamat kultursuorggi siskkoabealde leat maiddáid sámi valáštallan ja sámi media.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi dáidaga ovddideamis, fuolahit ahte dáiddárat ožžot buriid ja einnostanvejolaš rámmaeavttuid doaibmaseaset. Dáiddáršiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka lea ásahuvvon, ja áigumuššan dainna lea, ovttas dáiddáriiguin bargat vuoruhemiiguin mat gusket sámi dáidaga nannemii. Kulturealáhusaid ovddideami oktavuodas lea ollu sáhka rámmaeavttuid birra sámi dáiddáriid várás. Kulturealáhusat guoskkahit ollu sihke Sámedikki ealáhus- ja kulturáingiruššama, ja danne válddahuvvojit goappašiin osiin.

Sámediggi áigu láchčit diliid nu ahte sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat ahtanuššet. Doarjaga bokte Noereh! organisašuvdnii nannejuvvo organisašuvnna ruhtadanvuodđu.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanáhusat leat deatalaš arenat sámi kultuvrra goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái olbmuide juohkelágan vugiiguin. Ásahusat leat vuodđun servodatorganiseremis, ja deatalaš lea ahte resurssat geavahuvvojit árijalaččat ja ahte barggus mii čađahuvvo lea alla kvalitehta. Sámediggi bargá maiddáid dan ala ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat ollašuhthtojuvvošedje.

2015:s vuoruhuvvojit sámi museat, sihke ovttaskas museat njuolga, fierpmádagat museaid ja Báástede máhchanprošeavtta gaskka. Báástede ii leat dušše museaáingiruššan, muhto olles sámi álbmoga ektui ángiruššan, mii oažžut ruovttoluotta dávviriid Sápmái.

Sámi ásahusat leat deatalaččat sámi servodaga ovddideamis ja bargu daid nannemiin joatkašuvvá 2015:s. Sámediggi áigu bidjat ovdan dieđáhusa 2015:s vuodđun dán ángiruššamii. Mis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin mas dáiddáršiehtadus lea guovddáš gaskaoapmi. Sámedikki mihttomearrin lea ahte Sámi dáiddárráđi áiggi mielde galgá nannejuvvot ja ovddiduvvot doaimmaid ja ovddasvástádusa dáfus. Girječállinprošeakta lea okta ovdamearka ovttasbarggus Sámi dáiddárráđiin, man ulbmilin lea oažžut ovdan buori sámi girjjálašvuoda.

Sámediggi áigu bidjat eanet fuomášumi sámi mediai 2015:s ja áigu earret eará ovddidit ášši dan birra dievasčoahkkimii. Sámi valáštallan lea deatalaš sámi nuoraide, sihke identitehta duddjojeaddjin ja iešdovddu nannejeadjin, muhto maiddáid álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas. Danne áigu Sámediggi láchčit diliid sámi valáštallama vuđolaččat guorahallamii 2015:s.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari kultuvrras čuovvovaš áŋgiruššansurggiid fokuserema bokte:

- Čielgaset ovddasvástádus sámi kultuvrras.
- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Árvoháhkkan ja ahtanuššan kulturealáhusain.

5.1 Váikkuhangaskaoamit kultuvrii

5.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 5.1.1 Čoahkketabealla - kultur

(1000 ru)

Áŋgiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	21 238	21 408	21 408	21 100	-308	-1,4 %
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	69 516	74 968	74 677	78 969	4 001	5,3 %
Sámi valášállan	1 138	2 427	2 427	2 207	-220	-9,1 %
Sámi mediat	3 546	3 765	3 765	3 867	102	2,7 %
Submi	95 438	102 568	102 277	106 143	3 575	3,5 %

5.1.2 Hálldahusdási resurssat - kulturjuogus

Kapihttalis 18 – hálldahuslaš dási doaibmagolut – leat kulturjuhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Kulturjuogus lea ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuoda ossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.

Kulturjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi mas lea ovddasvástádus bidjat johtui kulturfágasuorggi strategijaid. Dat bohtet ovdan hálldahuslaš doaimmat kapihttalis dás vuolábealde.

Juhkosis lea maiddái hálldašanovddasvástádus čuovvovaččas:

- Sámi kulturviesuid, festiváldaid, valášállama, teáhteriid, museaid, publikašuvnnaid ja media njuolgadoarjaga hálldašeamis.
- Kulturprošeavttaid ohcanvuđot doarjaga hálldašeamis, das maid mielde doarjagat sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkiide.
- Dáiddáršiehtadusa hálldašeamis.

Dasa lassin lea juhkosis ovddasvástádus:

- Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti čuovvoleamis (SáNul).

Kulturjuhkosis ledje 9 jahkedoaimma 1.10.2014 nammii.

5.2 Čielgaseappo ovddasvástádus sámi kultuvrras

Mihttomearri:

- Sámediggi lea sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideami deataleamos eavttuidbiddjiid gaskkas.

Sámediggi ii sáhte iige hálitge váldit ovddasvástádusa sámi dáidagis ja kultuvrras okto. Nationála ja regionála ja báikkálaš eiseváldiin lea maiddá ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seammalágan ovdánanvejolašvuođat go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámedikki kulturpolitihka hástalussan lea dat go mis váilu doaibmamunni go guoská sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái. Dát ráddjejuvvo earret eará dainna go váilot bušeahtameannudanvuogit Sámedikki ja ráđđehusa gaskka. Sámi kultuvra ii searvvahuvvo lunddolaččat iešguđege plánain, áŋgiruššamiin ja orgánain kultursuorggis maid nationála eiseválddit leat vuolggahan eaige addojuvvo doarvái buorit suodjalan- ja ovddidaneavttut sin kulturpolitihka bokte. Jos galgá sáhttit čađahit árrjalaš ja ovddideaddji kulturpolitihka, de lea dárbu buorebut čielggadit mii lea Sámedikki ja eará almmolaš aktevrroid ovddasvástádus ja rolla, go guoská sámi dáidagii ja kultuvrii ja leat dihtomielalaš dan ektui. Guovddážis dás lea Sámedikki ovttasdoaimman eará almmolaš eiseválddiiguin kulturpolitihkas.

Oassemihttomearri 1:

- Duohta šiehtadallamat ráđđehusain juolludusaid ektui sámi dáidagii ja kultuvrii.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Ráđđehusa ja Sámedikki ovddasvástádus sámi kultuvrii čielggasmahttojuvvo beliid gaskasaš šiehtadallamiid bokte.
  - Viidásetovddidit gulahallama Kulturdepartemeanttain Sámedikki vuoruhemiid ja bušeahta birra kultuvrii.
  - Čađahit guokte oktiordnenčoahkkima 2015:s.

Galgá váikkuhit:

- Ádejjumi buorideami ráđđehusas Sámedikki dárbbuid ja vuoruhemiid birra kultursuorggis.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi kultuvrras lea lunddolaš ja deatalaš sadi ráđđehusa oppalaš ja bajimuš kulturpolitihkas.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Eanet geavahit konsultašuvdnašiehtadusa gulahallamiin ráđđehusain kultursuorggi birra.

- Čielggadit movt lea ulbmillaš geavahit dan konsultašuvdnašiehtadusa kultursuorggis mii lea Kulturdepartemeanttain.
- Bargat árrjalaččat dan ala ahte sáhttit váikkuhit iešguđege strategalaš ja politihkalaš proseassain ráđđehusa kulturpolitihka ektui.

Galgá váikkuhit dan:

- Ahte sámi kultuvra lea diehttelas oassi nationála, regionála ja báikkálaš dáidda- ja kulturgaskkusteamis.

Oassemihttomearri 3:

- Regionála ja báikkálaš eiseválddit váikkuhit sámi dáidaga, kultureallima ja sámi kulturásahusaid ovddideami ovttas.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Ovttasbargošiehtadusaid bokte oainnusmahttit regionála eiseválddiid ovddasvástádusa sámi dáidagis ja kultuvrras.
  - Fylkkagielladaid ja gávpogiid ovttasbargošiehtadusaide bidjat buriid strategiijaid ja doaibmabijuid kultuvrra várás.
  - Váikkuhit sámi kulturdoaibmabijuid ruhtadeami ovttasbargguin fylkkagielladaiguin.
- Bargat dan ala ahte lea buorre ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.
  - Čađahit čoahkkimiid fylkkaiguin ja gielladaiguin dainna ulbmilin ahte dat válddášedje stuorat ovddasvástádusa sámi kultuvrras ja kulturviesuin.

Galgá váikkuhit:

- Konkrehta dáidda- ja kulturprošeavttaid regionála ruhtadeami, mat leat ovddiduvvon gielladaid ja fylkkagielladaid ovttasbargošiehtadusain.

5.3 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Mihttomearri:

- Rikkis sámi dáidda- ja kulturilbmadeapmi mas lea buorre kvalitehta háhkkojuvvo, čađahuvvo, gaskkustuvvo ja vásihuvvo.

Sámedikki ovddasvástádus go guoská sámi kultuvrra ovddideapmái, lea fuolahit ahte dáiddáriin leat buorit ja einnostonvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuodas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddá váikkuhanvejolašvuohta mii mis lea gulahallama, oktavuodá ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte politihka hábmemis lea lunddolaš lávga gulahallat dáidda- ja kultureallimiin mii mielddis buktá árrjalaš gulahallama sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin politihka ja strategiija ovddideamis. Dát galgá dagahit dan ahte mii oažžut nana sámi dáiddárorganisašuvnnaid maidda dáiddárat millosit guorrasit.

Tabealla 5.3 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi dáiddáršiehtadus	6 520	6 870	6 870	7 100	230	3,3 %
Doarjja luđiide ja sámi musihkkii	7 886	9 038	9 038	2 500	-6 538	-72,3 %
Doarjja girjjálašvuhtii	1 283	0	0	6 000	6 000	-
Girječállin	0	500	500	700	200	40,0 %
Noereh!	0	0	0	125	125	-
Doarjja kulturdoaimbajuide	5 549	5 000	5 000	4 675	-325	-6,5 %
Submi	21 238	21 408	21 408	21 100	-308	-1,4 %

Oassemihttomearri 1:

- Sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Sámedikki mihttomearriin lea fuolahit ahte dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset. Okta deataleamos váikkuhangaskaoapmi dasa lea dáiddáršiehtadus.

Dáiddáršiehtadusa evalueren, maid Norut Alta-Áltá dagai 2012:s, čájeha ahte šiehtadus lea leamaš deatalaš muhtun fásta rámmaid ja ortnegiid sihkkarastimii sámi dáidaga várás, muhto ahte šiehtadus sáhtá váikkuhit maidái seailudeaddjin, ja ahte lea dárbu oččodit buoret saji dynamihkkii.

Dáiddáršiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka lea ásahuvvon ovttasbarggu várás dáiddáriiguin sámi dáidaga nannema vuoruhemiid hárrái. Sámediggi bargá dan ala ahte nannet dáiddáršiehtadusa gaskaoapmin sámi dáidagiin ánggiruššamii. Sámediggái lea deatalaš ahte Sámi dáiddárráđi nannejuvvo ja ovddiduvvo nana dáidda- ja kulturorganisašuvdnan mii árrjalaččat sáhtá ovdánahttit sámi dáidda- ja kultureallima.

Strategiijat dasa gullevaž doaibmajuiiguin:

- Dáiddáršiehtadusa ja lávga ovttasbarggu bokte dáiddárorganisašuvnnaiguin ovddidit buori ja juohkelágan sámi kultureallima ja láchčit diliid sámi dáidaga ja kultuvrra háhkamii ja gaskkusteapmái.
  - Čuovvolit dáiddáršiehtadusa mii lea dahkkojuvvon 2015:s. Šiehtadusa ekonomalaš rámmán lea 7,1 miljon ru, mii lea lassánan 230 000 ruvnuin jagi 2014 rájes.
- Ovddidit dáiddáršiehtadusa deatalaš reaidun sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.
  - Dáiddáršiehtadusa bokte addit Sámi dáiddárráđái vejolašvuodaid váldit stuorát ovddasvástádusa sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.
  - Čađahit šiehtadallamiid dáiddárorganisašuvnnaiguin dainna áigumušain ahte oažžut sadjai dakkár dáiddáršiehtadusa mainna buot bealit leat duhtavaččat ja mii ovddida sámi dáidaga ja kultuvrra.
  - Čađahit jahkásaččat gulahallančoahkkimiid sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.
- Háhkat ovttasbargoarenaid sámi dáiddáriid ja eará dáiddáriid gaskka regionála ja nationála dásis.

- Sámediggi lágida juohke nuppi jagi dáiddárkonferánsa ovdánahttin dihte ovttasbarggu dáiddáriid ja Sámedikki gaskka, ja dáiddáriid iežaset gaskka.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi dáiddárat vásihit ahte rámmaeavttut nugo gánnahttivuohta ja fágalaš ovddideapmi buorránit áiggi mielde.
- Ahte sámi dáiddárat ja Sámi dáiddárráđđi (SDR) vásihit ahte šiehtadallamiin ja dáiddáršiehtadusas lea stuorát dynamihkka ja buoret ovddidanmunnii.

Sámi dáiddáršiehtadus

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
19000	Dáiddafoanda	a)	700	700	700	700	0	0,0 %
19010	Stipeanda sámi dáiddáriidda	a)	2 450	2 600	2 600	2 850	250	9,6 %
19020	Doaibmadoarjja dáiddárorg. ja Sámi dáiddárráđđái, mas mielde doarjja fágakonsuleanttaide (fágalaš bagadeapmi)	a) c)	2 450	2 350	2 350	3 500	1 150	48,9 %
19050	Čájáhusbuhtadus	a)	50	50	50	50	0	0,0 %
19030	Govvadáidaga ja dáiddaduoji oastinortnet	b) d)	370	370	370	0	-370	-100,0 %
19040	Fágakonsuleanttat (Fágalaš bagadeapmi)	a) c)	500	800	800	0	-800	-100,0 %
Submi			6 520	6 870	6 870	7 100	230	3,3 %

a) Dáid váikkuhangaskaomiid hálldaša Sámi dáiddárráđđi

b) Dáid váikkuhangaskaomiid hálldaša RidduDuottarM useat

c) Doarjja fágakonsuleanttaide (fágalaš bagadeapmi) lea sirdojuvvo aktivitehtii 19020. Dás leat sámi čáppagirjijálašvuođa orntnega rehketdoallologut, sámi musihkka ja juoigan ja eará bealit

d) Dát doaibma sirdojuvvo RidduDuottarM useat njuolgadoarjagii

Oassemihttomearri 2:

- Juoigan ja sámi musihkka mas lea buorre kvalitehta ja mii álkidit olaha eanet guldaleddjiid.

Sámediggi áigu doarjut juoigama ja sámi musihka guovddáš oassin sámi dáidagis ja kulturilbmadeamis. Juoigan ja sámi musihkka ovddiduvvo sierra vugiiguin ja dađistaga ođđa arenain. Teknologalaš ovdáneapmi hástala sihke musihkkasuorggi ja Sámedikki doarjut musihka mii ovddiduvvo ja almmuhuvvo ođđa vuogi mielde. Mihttomearrin lea ahte Sámedikki váikkuhangaskaomiat galget sihke váikkuhit mánggga hápmásaš almmuhemiid ja ovddidemiid konsearttain, festiválain ja sullasaččain, mii váikkuha ahte luohiti ja sámi musihkka dovddusin dahkkojuvvo maiddá ođđa márkaniin.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Ovdánahttit kvalitehta dáfus buriid luđiid ja buori sámi musihka.
  - Váikkuhit buriid luohite- ja musihkkaalmmuhemiid ruhtadeami.
- Ovdánahttit sámi musihkkáriid.

- Váikkuhit gierdomátkkiid, konsearttaid jna ruhtadeami.
- Addit artistabálkkáziid ja mátkedoarjaga sámi artisttaide ja dáiddáriidda lágideddjiin ovttas ruhtademiin.

Galgá váikkuhit ahte:

- Eambbogat guldalit luđiid ja sámi musihka.
- Bohtet eanet sámi musihkkárat.
- Eanet almmuhuvvo kvalitehta dáfus buorre sámi musihka.
- Sámi musihkkárat ja sámi musihka ovdánahttojuvvojit mánggalágan lávddiin.

Doarjja luđiide ja sámi musihkkii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17012	Doarjja luđiide ja sámi musihkkii	a) b) c)	7 886	9 038	9 038	2 500	-6 538	-72,3 %
Submi			7 886	9 038	9 038	2 500	-6 538	-72,3 %

a) Ohcanvuđot doarjagat

b) RR 2013 das mielde musihka, girjjálašvuohta ja govvasárggusráiddut

c) Buš 2014 ja Rev 2014 dás mielde musihka ja girjjálašvuohta

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket luohte ja sámi musihka doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 3:

- Ovdánahttit kvalitehta dáfus buori girjjálašvuođa sámegillii.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte movttiidahttit eanet sámegielat čáppagirjjálašvuođa almmuhemiid nuoraide.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiquin:

- Ovdánahttit sámegielat čáppagirjjálašvuođa almmuhemiid.
  - Váikkuhit sámegielat čáppagirjjálašvuođa almmuhemiid ruhtadeami.
- Ovddidit ortnegiid girjjálašvuođa jorgalepmái sámegillii.
  - Váikkuhit girjjálašvuođa jorgalemiid ruhtadeami sámegillii.
- Nuorra sámi girječálliid rekrutteren.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami mat ovdánahttet girječállima.
  - Movttiidahttit eanet almmuhit čáppagirjjálašvuođa girjjiid, iežas prošeavtta ásaheami bokte, dainna ulbmilin ahte rekrutteret girječálliid čállit sámegillii. Prošeakta galgá váikkuhit dan ahte nuorra girječállit ožžot duohta vejolašvuođa ovddidit mánusa bagadeami, gelbbolašvuođa ovddideami ja fierpmádatčoagganemiid bokte. Prošeaktaáigodagas galget oasseváldit oazžut buriid gálggaid dáiddalaš čállimis ja ovddidit iežaset mánusa, ja dasa várrejuvvo áigi ja sadji prošeavtta nuppi jagis.
- Ovdánahttit sámegielat govvasárggusráidduid almmuheami.
  - Ruhtadit sámegielat govvasárggusráidduid mánáid várás.

Galgá váikkuihit:

- Dan ahte eambbogat logašedje sámi girjjálašvuođa ja govvasárggusráidduid.
- Sámi girjjálašvuohta lea álkidit olámuttus.
- Oažžut ovdan gitta vihtta ođđa nuorra sámi girječálli geat čállet girjjálašvuođa mas lea buorre kvalitehta.

Doarjja girjjálašvuhtii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15- 14	
17010	Doarjja girjjálašvuhtii	a) b)	1 283	0	0	6 000	6 000	-
Submi			1 283	0	0	6 000	6 000	-

a) Ohcanvuđot do arjagat

b) Girjjálašvuohta lei ovdal seamma ortnega vuolde go musihkka. Jagis 2015 geavahuvvo 1350 000 ru sámeálbmoftoandda juolludusas girjjálašvuohtii.

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket girjjálašvuođa doarjjanjuolggadusat.

Girječállin

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15- 14	
17050	Girječállin	a)	0	500	500	700	200	40,0 %
Submi			0	500	500	700	200	40,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus. Ruđat váldojuvvojit Sámeálbmoftoanddas.

Oassemihttomearri 4:

- Buorit ja juohkelágan dáidda- ja kulturilbmadeamit mat buktet ovdan sámi mánggabealatvuođa.

Sámi servodahkii lea deatlaš ahte sámi kultuvra ovdánahttojuvvo mánggalágan ja iešguđege lágan kulturdoaluid bokte miehtá riikka, sihke stuorat gávpogiin ja čoahkkebáikkiin.

Ealli ja mánggabealat sámi dáidda- ja kultureallin ii leat dušše sámeapolitihka mihttomearri, muhto das lea maiddá deatlaš árvu. Dáidda ja kultuvra lea buot ahkejoavkkuide inspirašuvdnan, reflekšuvdnan, máhtun ja vásihussan. Girjás kulturfálaldat sámi mánáide ja nuoraide lea deatlaš buori bajásšaddama dihte, ja dat addá inspirašuvnna sámi dáidda- ja kultur bargui maiddá maŋŋá eallimis. Sámi vuorasolbmot leat resursaolbmot buot kulturdoaimmain ja erenoamážit árbevirolaš dáidda- ja kulturilbmademiin.

Girjás sámi kultureallin váikkuha ealli báikegottiid dan bokte go dat gártada doaimma, gullelašvuođa, loaktima ja identitehta. Vuoigatvuohta suodjalit, bargat, vásihit ja ovddidit min sámi dáidda- ja kultureallima lea árvu mii lea vuodđun Sámedikki kulturpolitihkkii.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi álbmogis leat seamma vejolašvuođat go muđui álbmogis searvat kultureallimii. Ovttaárvosaš fáladat, mii lea ovddiduvvon sámiid iežaset eavttuid vuođul, lea bajimus kulturpolitihkalaš mihttomearri.

Strategijjat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Ovdánahttit sámi dáidda- ja kulturilbmadeami girjáivuođa mii oainnusmahttojuvvo servodagas.
  - Váikkuhit dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijuid ja doaimmaid ruhtadeami maid mánát ja nuorat servet.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami mánáid ja nuoraid várás ja sin gaskkas mii váikkuha sámi kultuvrra searvvaheami ja buktá eanet áddejumi dan birra.
  - Váikkuhit dakkár kulturdoaluid ruhtadeami mat ovdánahttet ja gaskkustit sámi dáidaga ja kultuvrra, main váldofokus lea sámi kultuvrras.
  - Váikkuhit prošeavttaid/doaibmabijuid ruhtadeami mat nannejit, suodjalit ja gaskkustit ođđaáigásaš ja árbevirolaš dáidda- ja kulturilbmadeamiid.
  - Váikkuhit sámi oanehis filmmaid ja dokumentára filmabuvttadeami ruhtadeami sámi diliid birra.
    - Váikkuhit sámi mánáidfilmmaid ja filmmaid mat leat sámi diliid birra dubbema ruhtadeami mánáid várás.
- Váikkuhit sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid eanet riikkaidgaskasaččat promoterema ja vuovdima.
  - Váikkuhit arenaid, doaibmabijuid ja doaimmaid ruhtadeami mat ovdánahttet ja gaskkustit sámi dáidaga ja kultuvrra riikkaidgaskasaččat.
- Láhčit diliid sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnaid ovddideapmái.
  - Váikkuhit nuoraidorganisašuvnna Noereh! ruhtadeami.
  - Váikkuhit doaimmaid ruhtadeami mat nannejit nuoraid kultur- ja identitehta.
  - Váikkuhit sámi kulturorganisašuvnnaid ovttaskas doaibmabijuid ruhtadeami.
- Váikkuhit dan ahte bibliotekha sáhtta ovdánahttit ja gaskkustit sámi girjjálašvuođa ja kultuvrra.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami sámi kultuvrra ovdánahttimii ja gaskkusteapmái.
- Sealluhit ja olahatтин dahkat sámi historjjálaš govvamateriálaid.

Galgá váikkuhit:

- Sámi dáiddalaš ja kultuvrralaš ilbmadeamiid girjáivuođa sáhtta háhkat, gaskkustit ja vásihit.
- Sámi kultuvrralaš doaimmaid girjáivuođa.
- Sámi filmabuvttadeamiid girjáivuođa.
- Sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnaid ja dáiddárorganisašuvnnaid main leat ollu doaimmat ja maid ollu dáiddárat servet.
- Buriid ja álkidit olámuttu bibliotekabálvalusaid olles sámi álbmogii ja earáide.

Doarjja Noereh! organisašuvdnii

(i 1000 kr)

Akt.	Benevnelse		RR	Bud	Rev	Bud	Avvik	Avvik
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	i %
Ny	Noereh!	a)	0	0	0	125	125	-
Sum			0	0	0	125	125	-

a) Direkte tilskudd

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket Noereh! organisašuvnna doarjjanjuolggadusat.

Doarjja kulturdoaimbajuide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17100	Doarjja kulturdoaimbajuide	a) b) c)	5 549	5 000	5 000	4 675	-325	-6,5 %
Submi			5 549	5 000	5 000	4 675	-325	-6,5 %

a) Ohcanvuđot doarjagat

b) Doarjja riikkaidgaskasaš doaimbajuide lea vuoruhuvvon dán ortnegis

Ornega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket kulturdoaimbajuid doarjjanjuolggadusat.

5.4 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Mihttomearri:

- Fágalaččat nana sámi ásahusat sámi dáidaga ja kultuvrra buorrin ovddidanarenan.

Sámi ásahusat leat deatalaš aktevrrat ja ovttasbargobealit sámi dáidda- ja kultureallima ovddideami oktavuodas. Kulturásahusat leat maiddái deatalaš arenat sámi dáiddáriidda ja addet sámi dáiddáriidda ja artisttaide vejolašvuoda bargat ja ovddidit sin ilbmademiid. Dát leat maiddái deatalaš báikkít sámi identitehta, sámi servodatságastallama ja sámi áššiid áddejumi ovddideami várás. Ásahusaid vuodđun leat sámi giella ja kultuvra.

Sámediggái lea deatalaš háhkat fágalaččat nana sámi ásahusaid. Gulahallama ovddideami bokte sámi ásahusaiguin, ja váikkuheami bokte ahte leat rámmat, áigu Sámediggi addit ásahusaide vejolašvuodaid ovddidit iežaset fágalaččat nana ásahussan. Dasto lea deatalaš Sámediggái ahte sámi ásahusat šaddet sámi dáidaga ja kultuvrra buorrin ovddidanarenan, ja dasto ahte addojuvvo vejolašvuolta ovddideapmái ja ođđa jurddašepmái.

Tabealla 5.4 Čoahkketabealla - 5.4 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi festiválat	3 872	4 585	4 585	4 333	-252	-5,5 %
Sámi teahter	20 070	21 428	21 428	22 056	628	2,9 %
Sámi museat	26 234	27 752	27 752	31 970	4 218	15,2 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat	13 634	14 914	14 914	15 321	407	2,7 %
Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat	2 175	3 139	2 848	2 139	-1 000	-31,9 %
Doarjja gelbbolašvuođa ovddideapmái sámi ásahusain	781	400	400	400	0	0,0 %
Sámi lágádusat	2 750	2 750	2 750	2 750	0	0,0 %
Submi	69 516	74 968	74 677	78 969	4 001	5,3 %

Oassemihttomearri 1:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Addit sámi festiválaide ovdánanvejolašvuođaid oainnusmahttit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáiddáriid ja sámi kultuvrra.
  - Váikkuhit daid festiválaid ruhtadeami njuolgodoarjaga bokte mat erenoamážit ovdánahttet sámi musihka.

Galgá váikkuhit:

- Geasuheaddji sámi festiválaid, mat ovddiduvvojit, ođasmahttojuvvojit ja gos olbmot fitnet.

Doarjja festiválaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
15100	Riddu Riđđu	a)	1 042	1 073	1 073	1 102	29	2,7 %
15101	Guovdageainnu musihkkafestivála	a)	1 184	1 220	1 220	1 253	33	2,7 %
15102	Markomeannu	a)	719	720	720	740	20	2,8 %
15103	Karášjoga beassášfestivála	a)	477	741	741	761	20	2,7 %
15104	Máttasámi kulturfestivála	a)	80	450	450	85	-365	-81,1 %
15105	Julevsáme vahkko – Lulesamisk uke	a)	200	206	206	212	6	2,9 %
15106	Romssa sámi vahkku	a)	170	175	175	180	5	2,9 %
Submi			3 872	4 585	4 585	4 333	-252	-5,5 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket festiváladoarjjanjuolggadusat.

Oasseihttomearri 2:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet dahkat gierdomátkkiid lávdedáidagiin ja nie addit kulturvásihusaid ja oainnusmahttit sámeielaid.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Addit ásahuvvon sámi teáhteriidda vejolašvuodaid ovdánit dáiddalaččat ja fágalaččat, nu ahte dat doibmet kulturvásihan- ja kulturgaskkustanarenan, ja gos sámeielat geavahuvvojit ja oainnusmahttojuvvojit.
  - Váikkuhit daid sámi teáhteriid ruhtadeami mat buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja dahket gierdomátkkiid lávdedáidagiin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi lávdedáidaga ovdiduvvo ja ođasmahttojuvvo ja vai sámi teáhteriidda bohtet geahččit.
- Rekrutterema sihkkarastima teáhterbargui.

Doarjja teáhteriidda

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
15300	Beaivváš Sámi -Našunálateáhter	a)	18 128	19 128	19 128	19 644	516	2,7 %
15301	Áarjelhsaemien Teatere AS	a)	1 942	2 000	2 000	2 054	54	2,7 %
15302	Deanu mánnáidteáhter	a)	0	300	300	358	58	19,3 %
Submi			20 070	21 428	21 428	22 056	628	2,9 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket teáhterdoarjjanjuolggadusat.

Oasseihttomearri 3:

- Ahte sámi museain lea oktasaš identitehta, ja leat fágalaččat nannosat surggiin nugo hálddašepmi, dutkan, gaskkusteapmi ja ođasmahttin.

Láhčit diliid min oktasaš kulturárbbi suodjaleapmái ja gaskkusteapmái, deatalaš oassin Sámedikki barggus. Sámi museat leat áibbas guovddážiis dán barggus. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi museaide addojuvvojit ovdánan- ja ođasmahttinvejolašvuodát. Dárbbášuvvojit dohkálaš lokálat ja magasiinnat, sihke Bååstede-prošektii ja Saemien Sijtei, Várdobáikái ja Sámi dáiddamuseai.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Sihkkarastit sámi museaide rámmaeavttuid viidásetovddideapmái.
  - Váikkuhit njuolgadoarjagiin ruhtadeami museaide.

- Fuolahit buori gulahallama ja váikkuhit áddejumi Kulturdepartemeanttas sámi museaid dárbbuide.
- Bargat dan ala ahte fylkkagiellat ja giellat attášedje eanet doaibmadoarjaga sámi museaide
- Sihkkarastit buori gulahallama sámi museaiguin.
  - Doallat jahkásaččat gulahallančoahkkimiid geahčadan dihte museaid dárbbuid ja hástalusaid
- Nannet barggu maid Sámi museasearvi ja Sámi museafierpmádat dahket.
  - Sihkkarastit fásta doaibmadoarjaga Sámi museasearvi
  - Bidjat fokusa Sámi museafierpmádaga dárbbuide ja hástalusaid
- Álggahit barggu dainna áigumušain ahte sámi museat ožžot stuorát ovddasvástádusa ja rolla sámi kulturmuittuid hálddašeamis.
  - Geahčadit movt ovddasvástádusa ja rolla sáhtášii juogadit.
- Joatkit máhcahanproseassain mii lea hábmejuvvon Sámedikki čielggadusas Bååste – sámi kulturárbbi máhcaheapmi.
  - Váikkuhit ruhtadeami sámi kulturárbbi máhcaheami plánemii ja ráhkkaneapmái.

Doarjja museaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15- 14	
15500	Árran Julevsame lulesamisk senter	a)	4 995	5 145	5 145	5 450	305	5,9 %
15501	Saemien Sijte	a)	3 000	3 390	3 390	3 800	410	12,1 %
15503	RidduDuottarMuseat	a) d)	8 830	9 095	9 096	9 960	865	9,5 %
15504	Deanu ja Várjjaga museumssiida	a)	6 698	7 328	7 328	8 010	682	9,3 %
15505	Várdobáiki	a)	1 417	1 460	1 460	1 838	378	25,9 %
15506	Davviálbmotguovddáš OS	a)	1 294	1 334	1 334	1 712	378	28,3 %
15507	Sámi museasearvi	a) b)	0	0	0	200	200	-
15508	Bååstede	c)	0	0	0	1 000	1 000	-
Submi			26 234	27 752	27 753	31 970	4 218	15,2 %

a) Njuolggodoarjagat

b) Ovdal lei oassi akt. 56100 Sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat

c) Guoská Bååstede. Lei ovdal oassi akt. 17300 Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat 1000 000 ru

d) Dása gullá maiddái govvadaidaga ja dáiddaduoji oastinortnet

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket museadoarjjanjuolggadusat.

Oasseihttomearri 4:

- Sámi ásausat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi ásausat ja arenat váikkuhit oaivillonuhallama, árbedieđuid sihkkarastima ja stuorát gelbbolašvuođa. Sámediggi áigu oččodit buriid rámmaeavttuid sámi ásausaide, vai dat sáhttet váikkuhit sámi dáidda- ja kultureallima ovddideami ja gaskkusteamii. Dasto

áigut mii váikkuhit buori kulturovdáneami julev- ja máttasámi servodagas, ja gulahallat bures sámi kulturásahusaiguin dain guovlluin addin dihte daidda ovdánanvejolašvuodaid.

Ásahusat leat deatalaš arenat báikkálaččat ja regionála dásis sámi dáidaga ja kultuvrra ovdánahttimii ja ovddideapmái. Sámedikki mihttomearrin lea ahte sámi ásahusaide addojuvvojit buorit ovdánanvejolašvuodaid.

Strategijjat dasa gullevaš doaibmabijjuiguin:

- Sihkkarastit sámi ásahusaide rámmaeavttuid viidásetovddideapmái.
  - Váikkuhit sámi ásahusaide ruhtadeami njuolgadoarjaga bokte.
- Sámi ásahusain lea buorre ovttasbargu gaskaneaset.
  - Váikkuhit dan ahte háhkkojuvvojit arenat fierpmádathuksemii ja ovttasbargodoaibmabijuide mat sáhttet váikkuhit sámi ásahusaid ovddideami.
- Váikkuhit buori ovttasbarggu sámi dáiddáriid ja sámi kulturásahusaid gaskka.
  - Váikkuhit arenaid háhkama gulahallama ja ovttasbarggu bokte dáiddáriid ja kulturásahusaid gaskka.
  - Ain doallat gulahallančoahkkimiid ásahusaiguin.
- Bargat dan ala ahte ovddidit sámi filbmainstituhta.
  - Váikkuhit Riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhta doaimma sihkkarastima.
- Bargat viidáseappot sámi ásahusovddidemiin.
  - Álggahit prográmma sámi ásahusovddideami várás man ulbmilin lea earret eará nannet gelbbolašvuoda jođiheamis, ekonomiijas, kvalitehtavuogádagain ja prošeaktastivrenmáliin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte ovttasbargodoaibmabijut/-prošeavttat ásahusaid gaskka ja ásahusaid ja dáiddáriid gaskka lassánit.
- Ulbmillaš, doaibmi ja ovddideaddji sámi kulturbargoarenaid.

Doarjja kulturviesuide ja kulturgaskkustanásahusaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
15000	Árran lulesamisk senter	a)	1 949	2 007	2 007	2 061	54	2,7 %
15001	Sámi dáiddaguovddáš	a)	3 311	3 811	3 811	3 914	103	2,7 %
15002	Davviálbmotguovddáš	a)	1 426	1 469	1 469	1 509	40	2,7 %
15003	Mearrasámi gelbbolašvuodaguovddáš	a)	562	579	579	595	16	2,8 %
15004	Sijti Jarngie	a)	1 397	1 439	1 439	1 478	39	2,7 %
15005	Várdobáiki	a)	1 046	1 077	1 077	1 106	29	2,7 %
15006	Bihtánsámi viessu	a)	750	773	773	794	21	2,7 %
15007	Oslo sámi viessu	a)	470	550	550	565	15	2,7 %
15008	Lásságámmi	a)	270	280	280	288	8	2,9 %
15009	Villmarksampen i Tolládali	a)	56	60	60	62	2	3,3 %
15010	Riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáš	a)	1 078	1 110	1 110	1 140	30	2,7 %
15011	Saemien Sijte	ä)	619	638	638	655	17	2,7 %
15012	Álttá Sámi Siida	a)	350	410	410	421	11	2,7 %
15013	Sjeltie - Sámi kulturpárka	a)	150	155	155	160	5	3,2 %
15015	Vilgesvárri	a)	200	206	206	212	6	2,9 %
15016	Deanu ja Várjjaga museasiida	a) b)	0	200	200	206	6	3,0 %
15017	Mearrasámi tun	a)	0	150	150	155	5	3,3 %
Submi			13 634	14 914	14 914	15 321	407	2,7 %

a) Njuolggodoarjagat

b) 100 000 ru sirrejuvvo Vuonnamárkaniidda

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket kulturviesso- ja kulturgaskkustanásahusaid doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 5:

- Sámi áshusat leat hutkás ja innovatiiva sámi dáidaga ja kultuvrra gaskkusteaddjit.

Sámediggi háliida ahte sámi áshusat doibmet olggos guvlui olbmuide ja sámi dáiddáriid arenan. Sámediggi ádde ahte dán bargui manná guhkes áigi, ja danne vuoruhuvvo ge sámi áshusaid ovddidanbargu.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Movttiidahttit sámi áshusaid ovddideami ja ođđa hutkama dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.
  - Ruhtadit doaimmaid mat váikkuhit sámi áshusaid ovddideami guhkes áiggi badjel.
  - Láhčit sámi áshusaide dárbbalaš rievadanmuni.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi kulturásahusat ovdánahttet ođasteami ja doibmet sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Doarjja dáidda- ja kulturgaskkusteapmái

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17300	Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat	a) b)	2 175	3 139	2 848	2 139	-1 000	-31,9 %
Submi			2 175	3 139	2 848	2 139	-1 000	-31,9 %

a) Ohcanvuđot doarjagat

b) Ruhtadeapmi 1000 000 ru Báástedde lea válđojuvvon eret dán ortnegis ja lea sirđojuvvon museapostii

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket dáidda- ja kulturgaskkustanarenaid doarjjanjuolggadusat.

Doarjja gelbbolašvuoda ovddideapmái sámi ásahusain

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17400	Doarjja gelbbolašvuoda ovddideapmái sámi ásahusain	a)	781	400	400	400	0	0,0 %
Submi			781	400	400	400	0	0,0 %

a) Ohcanvuđot doarjagat. Ovdal go hčo duvvui dát doaibmabidju ásahusovddidanprográmmán.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi ásahusaid gelbbolašvuoda bajideami doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 6:

- Ahte Sámediggi dan bokte go lea fágalaš eavttuid biddji, lea mielde nannemin sámi lágádusaid rámmaeavttuid.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Hástalit sámi lágádusaid ođđasis hutkamii nu ahte dat váikkuha beroštumi buorideami sámi girjjálašvuhtii ja dan buvttadeapmái.
  - Čuovvolit sámi lágádusaid ruhtademiin, čielgaseappo vuordámušaiguin ja jeavddalaš oktavuohačoahkkimiiguin.

Galgá váikkuhit:

- Fágalaččat nana sámi lágádusaid mat sáhttet doaibmat buorin infrastruktuurán sámi girjjálašvuoda ovddideapmái ja almmuheapmái.

Doarjja sámi lágádusaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17040	Sámi lágádusat	a)	2 750	2 750	2 750	2 750	0	0,0 %
Submi			2 750	2 750	2 750	2 750	0	0,0 %

a) Ohcanvuodot doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi lágádusdoarjjanjuolggadusat.

5.5 Sámi valáštallan

Mihttomearri

- Mánngalágan valáštallandoaimmat

Nana sámi valáštallaneallin lea deatalaš mánáid ja nuoraid identitehtii, ja váikkuha nana oktavuoda. Sámediggái lea deatalaš ahte gávdnojit mánngalágan valáštallandoaimmat. Deatalaš lea ahte gávdnojit arenat gos sámit buot guovlluin Sámis sáhttet deaivvadit valáštallandoaimmaide ja gilvviide. Sámediggi lea njunnošis addimin sámi valáštallan- ja nuoraidorganisašuvnnaide vejolašvuodaid bargat oktasaš sámi valáštallamiin ja valáštallanfágalaš áššiiguin. Heargevuodjin lea áidnalunddot valáštallansuorgi, mii maiddái váikkuha nana historjjálaš árbevieruid goziheami álgoálbmogiid gaskkas Ártkisis.

Tabealla 5.5 Čoahkketabealla - Sámi valáštallan

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi valáštallan	1 138	2 427	2 427	2 207	-220	-9,1 %
Submi	1 138	2 427	2 427	2 207	-220	-9,1 %

Oassemihttomearri:

- Viiddis ja buorre valáštallanfálaldat sámi álbmogii.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Bargat dan ala ahte sihkarastit govvodaga sámi valáštallamis.
  - Váikkuhit sámi valáštallanorganisašuvnnaid ja -servviid ruhtadeami.
  - Váikkuhit dan ahte sámi spábbačiekčandoaimmaid organiseren sihke govvodat ja njunušdásis gozihuvvo buori vuogi mielde.
  - Doarjut FA Sámi mii lea gieskat ásahuvvon sámi spábbačiekčanorganisašuvdna.
- Riikkaidgaskasaš valáštallandoaluide searvama bokte ovddidit gulahallama, fierpmádaga ja áddejumi sámi nuoraid ja eará álgoálbmotnuoraid gaskka.

- Váikkuhit Arctic Winter Games 2016 doaluide sámi searvama ruhtadeami, mat dollojuvvojit Ruonáeatnamis.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi valáštallanorganisašuvnnat sáhttet ovddidit valáštallanfálaldaga sinke govdotat- ja njunušdásis.
- Fysalaš doaibmaarenat mat váikkuhit oktiigullevašvuoda sámi mánáid ja nuoraid gaskka, ja mat duddjojit identitehta.

Doarjja sámi valáštallamii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15- 14	
15200	Sámi Válaštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	a) b) c)	1 065	1 100	1 100	1 130	30	2,7 %
15202	Sámi Válaštallan Lihttu (SVL-N)-Arctic Winter Games	b) c)	155	1 100	1 100	550	-550	-50,0 %
15203	Sámi Heargevuoddjin-lihttu/Saami Reendeer-Race Federation	b)	220	227	227	227	0	0,0 %
15204	FA Sápmi	b)	0	0	0	300	300	-
15201	Sámi spábbačiekčanlihttu (SSL)-Samisk footballforbund		-302	0	0	0	0	-
Submi			1 138	2 427	2 427	2 207	-220	-9,1 %

a) Sámediggi oaččui 750 000 ru speallanrudain 2014:s. Dát lea addojuvvon SVL-Norgii.

b) Njuolggodoarjagat

c) Juolludusas lea Arctic Winter Games

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámi valáštallandoarjjanjuolggadusat.

5.6 Sámi mediat

Mihttomearri:

- Girjás sámi mediat mat oainnusmahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Deatalaš lea ahte leat mánggalágan publikašuvnnat ja mediat mat meannudit áššiiguin mat leat áigeguovdilát ja váikkuhit oaivillonuhallama ja sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideami ektui. Dasto lea deatalaš ahte gávdnojit mánggalágan mediat mat geavahit sámegielaid árjjalaččat.

Tabealla 5.6 Čoahkketabealla - sámi mediafálaldat

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi mediafálaldat	3 546	3 765	3 765	3 867	102	2,7 %
Submi	3 546	3 765	3 765	3 867	102	2,7 %

Oassemihttomearri:

- Hukset ja ovddidit dakkár sámi mediaid mat váikkuhit servodatáŋgiruššama.

Sámi mediaid meroštallan ii leat álki. Álgovuolggalaččat oaidná Sámediggi ahte olahusjoavku ja nu maiddái sámi mediaid meroštallan ii leat gávppálaš, muhto main váldoáššis lea sámegiella válldosisdoallun.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Gulahallama bokte báikkálaš, guovlulaš ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin nannet rámmaeavttuid sámi mediaovddideapmái.
  - Bargat dan ala ahte ekonomalaš rámmat sámi mediaide nannejuvvojit.
- Árijjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte bisuhit ja viidásetovddidit sámi mediafálaldaga buot sámi giellajoavkkuid várás.
  - Váikkuhit máŋggaláŋan sámi mediaid ja publikašuvnnaid ruhtadeami mat ovdánahttet ja oainnusmahttet sámegielaid.
- Álggahit sámi mediadieđáhusa ráhkadeami.
  - Bidjat vuodu sámi mediadieđáhussii.

Galgá váikkuhit:

- Arenaid gos sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis lea sorjjasmeahtun jietna, ja mat duddjojit identitehta.
- Máŋggaláŋan sámi publikašuvnna čálalaš arenan buot golmma sámegillii.

Doarjja sámi mediaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17001	Nuorttanaste	a)	1 015	1 045	1 045	1 073	28	2,7 %
17002	Nuoraidbláđđi Š	a)	1 391	1 433	1 433	1 472	39	2,7 %
17003	Sámis	a)	328	338	338	347	9	2,7 %
17004	Daerpies Dierie/máttasámi girkobláđđi	a)	109	218	218	224	6	2,8 %
17005	Bárjás	a)	103	113	113	116	3	2,7 %
17006	Julev Film AS (NuorajTV)	a)	600	618	618	635	17	2,8 %
Submi			3 546	3 765	3 765	3 867	102	2,7 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámédiggeráđđi dahje dat orgána masa sámédiggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámí mediafálaldaga doarjjanjuolggadusat.

6 Bibliotehka

Váldomihttomearri:

- Eanet máhttu sámi girjjálašvuoda birra.

Bibliotehkat leat deatalaččat demokratiijai, ja leat kultuvrra ja máhtu deatalaš gaskkustanarenat. Bibliotehkat ja sámi girjebusset leat deatalaččat sámi giela, kultuvrra ja historjjá gáldun ja deaivadanbáikin.

Okta stuorra hástalusain bibliotekain ja sámi girjebussiin leat dat go luoikkaheapmi geahppána. Ođđa mediaid geavaheapmi sáhtta leat dasa okta sivva. Árrjalaš gaskkusteami ja ovttasbarggu bokte girjebussiiguin galgá Sámedikki bibliotehka buoridahttit máhtu sámi girjjálašvuoda birra, vai maiddái luoikkaheapmi lassánivččii. Seammás lea deatalaš ahte maiddái sámi girjjálašvuodha čuovvu digitála ovdáneami, ja ahte geahčadit ođđa gaskkustanvugiid nugo mat sámi e-girjeluoikkaheami.

Sámedikki bibliotehka galgá nannet ja ovddidit bibliotekafálaldaga sámi álbmogii. Bibliotehka lea sámi girjjálašvuoda ja sámi bibliotekabálvalusaid gelbbolašvuodaguovddáš, ja Sámedikki politihkkariid ja bargiid hálddašanbibliotehka.

Sámediggi addá dál njuolgadoarjaga gávccii sámi girjebussii. Doarjjaortnega mihttomearrin lea addit buriid ja álkidit olámuttu sámi bibliotekabálvalusaid olles sámi álbmogii ja earáide.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari dan bokte ahte fokusere čuovvovaš ángiruššansurggiid 2015:s.

- Gaskkustandoaimma.
- Bibliotehkaovddideami.

6.1 Bibliotekaid váikkuhangaskaoamit

6.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 6.1.1 Čoahkketabealla - bibliotehka

(1000 ru)

Ángiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Gaskkustandoaimma	8 455	8 711	8 711	8 947	236	2,7 %
Bibliotehkaovddideapmi	0	0	0	100	100	-
Submi	8 455	8 711	8 711	9 047	336	3,9 %

6.1.2 Hálldahusdási resurssat

Sámedikki bibliotehka lea oassi Sámedikki hálldahusas. Bibliotehka lea gulahallanosodaga (GUL) juogus. Ossodagas leat guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus.
- Bibliotekajuogus.

Biblioteka juhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuođalokten leat mielde kapihttalis 18 Hálddahusdási doaibmagolut

Bibliotekajuhkosis ledje njeallje jahkedoaimma 1.10.2014 nammii.

6.2 Gaskkustandoaibma

Tabealla 6.2 Čoahkketabealla - formidlingsvirksomhet

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Doarjja sámi girjebussiide	8 455	8 711	8 711	8 947	236	2,7 %
Submi	8 455	8 711	8 711	8 947	236	2,7 %

Árjjalaš gaskkusteami bokte, ja ovttasbargguin bibliotekaguin ja girjebussiiguin galgá Sámedikki biblioteka buoridahtit máhtu sámi girjjálašvuođas vai luoikkaheapmi lassánivččii. Sámedikki mihtomearrin sámi girjebussiid ektui, leat buorit ja álkidit olámuttu sámi bibliotekabálvalusat olles sámi álbmogii ja earáide. Girjebussiin galgá lea buorre ja mánggalágan sámi girjjálašvuohta sámedigillii ja sámi diliid birra eará gielaide.

Mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuohta ja kultuvra lea oahpis ja lea geavaheddjiid olámuttus.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit girjebussiid doaimma sámi guovlluin.
  - Váikkuhit sámi girjebussiid njuolgadoarjagiin ruhtadeami.
  - Juohkit dieđuid sámi girjjálašvuođa birra, ja fállat girjebussiide girjjit luoikama várás.
  - Doallat oktavuoda girjebussiiguin.
  - Evalueret sámi girjebussiid doarjaortnega.
- Árjjalaččat juohkit dieđuid ja buoridahtit máhtu sámi girjjálašvuođa ja kultuvrra birra eará bibliotekain.
  - Bargat ovttas Nátionálabibliotekain dainna áigumušain ahte oainnusmahtit sámi girjjálašvuođa ja kultuvrra nátionála ángiruššamiin.
  - Oastit sámi girjjálašvuođa, katalogiseret ja olámuddui buktit čoahkkádusa eará bibliotekaide ja ovttaskas luoikkaheddjiide.

Galgá váikkuhit:

- Buriid ja álkidit olámuttu bibliotekabálvalusaid olles sámi álbmogii ja earáide.
- Eanet máhtu sámi girjjálašvuođa birra.
- Eanet luoikkaheami.

Doarjja sámi girjebussiide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
15400	Karášjohka	a)	609	627	627	644	17	2,7 %
15401	Porsángu	a)	609	627	627	644	17	2,7 %
15402	Guovdageaidnu	a)	274	283	283	291	8	2,8 %
15403	Deatnu/Unjárga	a)	1 679	1 730	1 730	1 777	47	2,7 %
15404	Gáivuotna	a)	776	800	800	822	22	2,8 %
15405	Julevsámi	a)	1 446	1 490	1 490	1 530	40	2,7 %
15406	Máttasámi	a)	1 693	1 744	1 744	1 791	47	2,7 %
15407	Lulli-Romsa	a)	569	586	586	602	16	2,7 %
15408	Lulli-Trøndelaga	a)	800	824	824	846	22	2,7 %
Submi			8 455	8 711	8 711	8 947	236	2,7 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámi girjebussiid doarjjanjuolggadusat.

6.3 Bibliotekaovddideapmi

Tabealla 6.3 Čoahkketabealla - bibliotekutvikling

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Konferánsa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra	0	0	0	100	100	-
Submi	0	0	0	100	100	-

Sámedikki bibliotekas lea erenoamáš ovddasvástádus gelbbolašvuoda buoridaemis sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra bibliotekain ja girjebussiin.

Okta deatalaš váikkuhangaskaoapmi sámi bibliotekabálvalusaid ovddideamis lea sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra ovdánahttindoarjja bibliotekaide.

Sámedikki bibliotekka galgá fuolahit dan ahte sámi perspektiiva válđojuvvo mielde iešguđege ángiruššansurggiin nationála bibliotekaovddideami oktavuodas.

Mihttomearri:

- Sámedikki bibliotekka lea sámi girjjálašvuoda ja sámi bibliotekabálvalusa gelbbolašvuodaguovddáš.

Strategiijat dasa gullelaš doaimabijuiuin:

- Buoridit gelbbolašvuoda sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra.
  - Lágidit jahkásaččat konferánssa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra.
  - Váikkuhit sierralágan doaimabijuid ruhtadeami maid bokte ovddidit ja oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra bibliotekain. Geahča kapihtala 5.3.
  - Plánet ja ásaht sámi e-girjeluoikkahanortnega.

Galgá váikkuhit:

- Ahte bibliotekat ovdánahttet ja gaskustit sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra.

Konferánssa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
17500	Konferánssa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra	0	0	0	100	100	-
Submi		0	0	0	100	100	-

7 Mánáidgárddit

Váldomihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra, árbevierut ja vuođđoárvvut oidnosit mánáidgárddis.

Sámedikki mánáidgárdepolitihka mihttomearrin lea háhkat buriid bajásšaddaneavttuid sámi mánáidgárdefálaldaga bokte. Sámediggi áigu váikkuhit dan ahte sámi mánáidgárdefálaldagas lea alla kvalitehta ja ahte leat doarvái mánáidgárdesajit. Sámi mánáidgárdefálaldat fertet doaibmat dan vuođđoprinsihpa vuođul ahte mánáidgárde lea sámi servodaga heivehuvvon oassi. Sámi etnikkalaš identitehta mii čatnasa sosiála ja kultuvrralaš mihtilmasvuhtii lea deatalaš árvovuođđu. Deatalaš lea viidásetovddidit sámi kulturárbbi, sámi giela, kultuvrra, eallinvugiid ja árvvuid gaskkusteamit bokte.

Sámediggi lea ráhkadan sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra. Dieđáhusa duogážin lea ahte Sámediggi háliida hábmet bajimus politihka mánáidgárdesuorggi várás, mas oaivaduvvojit ja čielggaduvvojit sámi mánáidgárdefálaldaga prinsihpalaš áššit. Dasto guorahallojuvvo mánáidgárde dieđáhusas makkár rolla ja politihkalaš váldi Sámedikkis galgá leat mánáidgárdeáššiin. Dieđáhusas biddjojuvvo fokus áŋgiruššansurggiide ja das oainnusmahttojuvvojit dat hástalusat maid Sámediggi oaidná mánáidgárdesuorggis.

Dálá láhkaaddimis ii addojuvvo buohkaide geat háliidit vuoigatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii. Mánáin lea vuoigatvuohta dušše mánáidgárdesadjái, muhto ii leat vuoigatvuohta oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga. Sámediggeráđđi áigu vuoruhit ja bargat dan ala ahte lága bokte šattašii riekti oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga.

Sámedikkis lea okta ovtasteaddji ođđa mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu čuovusjoavkkus. Bargu dahkkojuvvo áigodagas 2013-2017. Čuovusjoavku galgá čuovvolit ja árvvoštallat mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu ovdáneami gulahallančoahkkimiid bokte ásahusaiguin, čuovvolit mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu mihttomeari ođđa rámmaplánas, gelbbolašvuođa ovddideami, bagadit ja rávvet ásahusaid ja láchčit diliid kvalitehta buorideapmái dan bokte ahte háhkat gaskkustan- ja oaivillonuhallan arenaid. Ođđa mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu sisdoalus galgá maiddá leat mielde sámi perspektiiva.

Sámediggi háliida ahte ovddiduvvošii sámi mánáidgárdefálaldat buohkaide geat háliidit. Erenoamážit julev- ja máttasámiguovlluin lea dárbu nannet mánáid sáme giela mánáidgárdefálaldaga bokte.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte juksat sámi mánáidgárdefálaldaga mihttomearri čuovvovaš áŋgiruššansurggiiguin bargamin:

- Mánáidgárddi sisdoallu.
- Giellamovttiidahttin mánáidgárddis.
- Giellalávgunmállet.
- Sáme gielat bargiid rekrutteren.
- Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat.
- Ovttasbargu ja oktavuoha mánáidgárddi ja skuvlla gaskka.

7.1 Mánáidgárddiid váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 7.1.1 Čoahkketabealla - barnehage

(1000 ru)

Innsatsområde	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Mánáidgárddi sisdoallu	9 152	11 405	11 045	6 955	-4 450	-39,0 %
Giellamovttiidahttin mánáidgárddis	0	0	0	1 500	1 500	-
Giellalávgunmállet	0	0	0	1 400	1 400	-
Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat	0	0	0	1 500	1 500	-
Ovttasbargu ja oktavuoha ruovttu, mánáidgárddi ja skuvlla gaska	0	0	0	50	50	-
Submi	9 152	11 405	11 045	11 405	0	0,0 %

7.1.2 Hálldahusdási resurssat – mánáidgárdejuogus

Kapihttalis 18 – hálldahuslaš dási doaibmagolut – leat mánáidgárdejuhkosa ja vuodđooahpajuhkosa bargiid báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Mánáidgárdejuogus lea bajásšaddan- ja oahpahussodaga oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Mánáidgárdejuogus.
- Vuodđooahpajuhkosa.
- Alit oahpu ja dutkama juogus.

Ossodat lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus strategijaid álggaheamis fágasurggiin mánáidgárddi, vuodđooahpajuhkosa ja alit oahppu ja dutkan. Barggut čatnasit beaivválaš politihkalaš ja hálldahuslaš doaimmaide, lassin juhkosiid doaimmaide fágasurggiineaset. Juhkosa barggut bohtet ovdan lagabuidda ángiruššansurggiid vuolde. Ossodagas lea maiddái ovddasvástádus Sámedikki oahpponeavvovuddáža doaimmas.

Mánáidgárdejuhkosis ledje 4 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

7.2 Mánáidgárddi sisdoallu

Mihttomearri:

- Mánáidgárddis lea sámi sisdoallu mii ovdánahtta ahtanuššama, oahppama ja oahppahábmema ovttasbargguin ja áddejumiin máná ruovttuin.

Mánáidgárddi sisdoalus lea kulturgaskusteapmi beaivválaš doaibman. Kultuvrra oktavuodas lea sáhka árbbis ja árbevieruin, muhto seammás bajásdoallamis, duddjomis ja ođasmahttimis. Sámi kultuvra galgá báidnit sámi mánáidgárdefálaldaga, ja heivehuvvot buot mánáide. Sámedikki oaivila

mielde galget mánáidgárddiin leat sámi objeavttat ja dovdomearkkat oidnosis. Sámi kultuvrra visualiseren, muhto maiddá giella, mitalit movt mánáidgárdi deattuha sámi sisdoalu. Go sámevuohtha lea oidnosis, de addá dat mánáide gullelašvuodadovddu ja dohkkejumi, ja dat sáhtá leat mielde nannemin sámi identitehta.

Sámi servodaga stuorra mánggabealatvuohtha dagaha ahte iešguđege mánáidgárddit fertejit bargat báikkálaš kultuvrra vuodul mánáidgárddisteaset. Dat gáibida ahte bargit dovdet báikkálaš ja árbevirolaš máhtu. Seammás galget mánát oažžut vejolašvuoda oahppat árvvusatnima ja oažžut oktasašvuodadovddu olles sámi mánggabealatvuhtii, ja mánggakultuvrralaš servodahkii oppalaččat.

Tabealla 7.2 Čoahkketabealla - Mánáidgárddi sisdoallu

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main lea sámi ossodat	9 152	11 405	11 045	6 955	-4 450	-39,0 %
Submi	9 152	11 405	11 045	6 955	-4 450	-39,0 %

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Sihkkarastit máhtu sámi gielas ja kultuvrras.
  - Gulahallat, ovttasbargat ja čuovvolit mánáidgárdeeaiggádiiguin ovttas sámi mánáidgárdefálaldaga.
  - Ođđa mánáidgárdeoahpaheaddjoahpu heiveheapmi. Dát dahkkojuvvo čuovvunjovkui searvama bokte mii galgá čuovvut oahpu jagiin 2013-2017.
  - Diehtujuohkin ja pedagogalaš bagadus gulahallama ja ovttasbarggu bokte mánáidgárddiid bargiiguin sámi mánáidgárdefálaldaga birra.
  - Kvalitehtaovddideapmi, gelbbolašvuoda bajideapmi ja vásihusaid lonuhallan seminára lágideami bokte mánáidgárddiid bargiide.
  - Prošeavtta “Kvalitehta mánáidgárddis” resursajovkui searvan Oahpahusdirektoráhta olis áigodagas 2013-2017.
  - Addit rávvagiid mánáidgárdesuorggi vejolaš rievdadusaide nationála stivrendokumeanttain.
  - Váikkuhit sámi mánáidgárddiid ja daid mánáidgárddiid main lea sámi ossodat, ruhtadeami.

Galgá váikkuhit:

- Ahte mánáidgárddiin bargiin lea fágalaš gelbbolašvuohtha sámi gielas ja kultuvrras, ja ahte dat deattuhuvvo mánáidgárddis.
- Ahte sámi mánáidgárdefálaldagas lea buoret kvalitehta.

Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main lea sámi ossodat

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
	Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit a) main lea sámi ossodat b)	9 152	11 405	11 045	6 905	-4 500	-39,5 %
22500	Seminára mánáidgárdebargiide	0	0	0	50	50	-
Submi		9 152	11 405	11 045	6 955	-4 450	-39,0 %

a) Ohcanvuđot doarjagat

b) Ortnet lea 2015 rájes juogaduvvon ná: sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main lea sámi ossodat, sámi giellaoahpahas, prošeavttat ja ovddidanbargu ja pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi mánáidgárdefálaldaga doarjjanjuolggadusat.

7.3 Giellamovttiidahttin mánáidgárddis

Mihttomearri:

- Mánáid giellahtanuššan davvi-, julev- ja máttasámegiellain movttiidahttojuvvo.

Sámediggi áigu ovdánahttit dakkár politihka man olis boahpteáiggis šaddet eanet sámegeiela geavaheaddjit. Danne lea deahtalaš ahte mánát ohppet giela ruovttus, ja mánáidgárddi ja skuvlla bokte. Nu áigu ge Sámediggi árjjalaččat nanosmahttit ja láchčit diliid nu ahte buot mánát ožžot dan giellaoahpahusa masa sis lea vuoigatvuohta.

Tabella 7.3 Čoahkketabealla - giellamovttiidahttin mánáidgárddis

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi giellaoahpahas	0	0	0	1 500	1 500	-
Submi	0	0	0	1 500	1 500	-

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Láchčit diliid árra giellamovttiidahttimii mánáidgárdefálaldaga bokte.
  - Váikkuhit giellaoahpahusa ruhtadeami mánáidgárddiin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte mánáidgárddiid bargiin lea gelbbolašvuohta sámegeielas.
- Ahte mánát ožžot sámegeiellaoahpahusa.

Sámi giellaoahpahus

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
21210	Sámi giellaoahpahus	a)	0	0	0	1 500	1 500	-
Submi			0	0	0	1 500	1 500	-

a) Ohcanvuoto t do arjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámi mánáidgárdefálaldaga doarjjanjuolggadusat.

7.4 Giellalávgunmállet

Mihttomearri:

- Mánáidgárddiin main lea sámi fálaldat ožžot buriid giellaoahpahusmálliid.

Sámediggi háliida ahte mánáidgárddiin livččii buorre metoda giellaoahpahussii, ja áigu ge danne ángiruššat giellalávgunmálliiguin ja giellamovttiidahttindoaimbajiguin mánáidgárddiin main lea fálaldat sámegeilas. Giellalávgunmetodihkka vuođduduvvá prinsihppii ahte mánát ohppet sámegeila go servet doaimmaide, ja gos rávisolbmot servet ja sáhttet addit gielalaš rávvagiid mánáide.

Vásihusat čájehit ahte ollu sámi mánáidgárddiin ja ossodagain lea sihke dárogiella ja sámegeiella beaivválaš giellan, ja giellaoahpaha mihttomearit rievddadit guovllus guvlui. Nu dárbašit ge mánáidgárddit ovddidanmodeallaid ja giellamovttiidahttindoaimbajuid mat čatnasit ovttaskas máná gielladillái ja báikkálaš diliide. Hástalussan lea ahte bargiin lea oktasaš vuođđu giellaoahpahasas. Giellalávgunmálliid ángiruššama bokte ahtanuššá giella bures ja máhttu giellaoahpahasas buorrána. Sámediggi háliida bidjat fokusa julev- ja máttasámegeielaide.

Tabealla 7.4 Čoahkketabealla - giellalávgunmállet

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin	0	0	0	1 400	1 400	-
Submi	0	0	0	1 400	1 400	-

Strategiijat dasa gullevaš doaimbajiguin:

- Váikkuhit dan ahte gávdnojit dohkálaš giellaoahpahusmállet boahhteáiggi hástalusaiiguin deaivideapmái.
  - Dieđuid ja máhtu juohkin giellalávgunmiid birra mánáidgárddiid bargiide.
  - Ovttasbargat guoskevaš aktevrraiguin giellalávgunma álggaheamis mánáidgárddiin.

- Váikkuhit vuogádagaid sihkkarastima vai mánáidgárddiid eaiggádat sáhttet geavahišgohtit giellalávgunmálliid ja giellamovttiidahttindoaimbajuid mat leat geahččaluvvon, ja maid bokte giella ovdána bures.
  - Váikkuhit giellalávgunprošeavttaid ruhtadeami mánáidgárddiin.
  - Váikkuhit báikkálaš ovddidanprošeavttaid ruhtadeami mánáidgárddiin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte mánáidgárddit geahččalit ja geavahišgohtet giellalávgunmálliid.

Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	% erohus
	Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin a)	0	0	0	1 400	1 400	-
Submi		0	0	0	1 400	1 400	-

a) Ohcanvuđot do arjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi mánáidgárdefálaldaga doarjjanjuolggadusat.

7.5 Sámegielat bargiid rekrutteren

Mihttomearri:

- Mánáidgárddiin leat doarvái sámegielat bargit.

Sámediggi áigu politihkas bokte váikkuhit dan ahte sámegielat bargit lassánivčče ja váilivuohta nie unnošii. Mii áigut bargat dan ala ahte šattašii álkit rekrutteret ja bisuhit sihke sámegielat mánáidgárdeoahpaheddjiid ja veahkkebargiid. Sámi allaskuvllas, eará allaskuvllain ja universitehtain lea guovddáš rolla alit ohppui rekrutteremis. Sámedikki rolla lea earret eará váikkuhit rekrutterema stipeandaortnegiid ja ovtasbarggu bokte allaskuvllaiguin ja universitehtaiguin.

Sámediggi áigu ovtasbargguin guovddáš eiseválddiiguin ja nationála doaimbajuid bokte bargat dan ala ahte mánáidgárdeoahpaheadji stáhtus loktejuvvo, eanet almmáiolbmot rekrutterejuvvojit ámmáhii ja váikkuhit dan ahte sámegielat bargit bisošedje mánáidgárdedoaimmas.

Sámediggi oaidná hástalussan rekrutteret dakkár sámegielat bargiid geain lea mánggabealat gelbbolašvuohta. Dárbbášuvvojit bargit geain lea kulturádejuvvo, kulturgelbbolašvuohta ja máhttu árbevirolaš sámi barggus. Sámediggi oaidná ahte mánáidgárdesuorggis lea dáhpáhuuvamin buolvamolsun. Nuorain geat dál ohcet barggu mánáidgárddis ii leat seamma buorre kultuvrralaš gelbbolašvuohta go ovddit buolvvain lei.

Strategiija dasa gullevaš doaimbajiguin:

- Sihkkarastit sámegielat mánáidgárdeoahpaheddjiid/pedagogaid ja eará bargiid rekrutterema.
  - Ovtasbarggu guovddáš eiseválddiiguin earret eará GLØD prošeavtta bokte.

- Searvat Finnmárkku mánáidgárddiid dásseárvoteamii.
- GLØD-prošeakta ovttasbarguin Finnmárkku fylkkamánniin ja Davvi-Norgga Gielddaid Guovddášlihtuin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte rekrutterejuvvojit eanet sámegielat mánáidgárdebargit.
- Ahte mánáidgárddiin leat eanet almmáiolbmot.
- Ahte sihkkarastojuvvojit buorit bargodilit ja ovdánanvejolašvuodát sámegielat bargiid várás vai sii bisošedje mánáidgárddis.

7.6 Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat

Mihttomearri:

- Mánáidgárddiin leat pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat daid dárbbu várás.

Deatalaš lea ahte mánáidgárddiin leat doarvái pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat. Danne vai mánát besset oahppat, ovddidit ja bisuhit sámi giela ja kultuvrra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ráhkaduvvojit doarvái pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat mat leat heivehuvvon daid mánáidgárddiid geavahussii main lea sámifálaldat. Mánáidgárddiin galget leat ávdnasat mat nannejit mánáid oahppama sihke formála ja eahpeformála oahppanoktavuođain. Diehtujuhkinteknologiija sáhtta dievasmahttit mánáidgárddi bargovugiid, doarjut mánáid ovdáneami ja oahppama ja fállat ođđa ilbmadvugiid. Deatalaš lea ahte maiddái mánáidgárddit čuvvot teknologalaš ovdáneami, ja ahte neahttavuođot oahppanressurssat nugo spealut ja applikašuvnnat boadášedje sámegillii.

Tabealla 7.6 Čoahkketabealla - Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
	Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat	0	0	0	1 500	1 500	-
Submi		0	0	0	1 500	1 500	-

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Bargat dan ala ahte pedagogalaš ávdnasiid ja duhkorasaid ovddidanrámmat nannejuvvojit.
  - Ráhkadit doaibmaplána pedagogalaš ávdnasiid ja duhkorasaid ráhkadeapmái main vuolggasadjin lea sámi giella ja kultuvrra.
- Sihkkarastit ahte ovddiduvvojit pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat.
  - Váikkuhit dakkár pedagogalaš ávdnasiid ja duhkorasaid, ja maiddái applikašuvnnaid ráhkadeami ruhtadeami main lea oktavuoha sámi kultuvrii ja árbevieruide.

Galgá váikkuhit:

- Ahte ovddiduvvojit ávdnasat ja duhkorasat daid mánáidgárddiid geavahussii main lea sámi mánáidgárdefálaldat.

Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ja duhkorasaid ráhkadeapmái

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
21230	Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat a)	0	0	0	1 500	1 500	-
Submi		0	0	0	1 500	1 500	-

a) Ohcanvuđot doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámi mánáidgárdefálaldaga doarjjanjuolggadusat.

7.7 Ovttasbargu ja oktavuoha ruovttu, mánáidgárddi ja skuvlla gaskka

Mihttomearri:

- Oktavuoha ja progrešuvdna oahppansidoalus mánáidgárddi rájes skuvlii vai oktilašvuoha barggus sámi gielain ja kultuvrrain sihkarastojuvvo.

Sámediggi áigu politihkas bokte láchčit diliid nu ahte buot mánáin lea ollislaš ja individuála láchčojuvvon oahppomannolat mánáidgárddis skuvlii. Go mánát dovdet oktavuođa mánáidgárddi ja skuvlla gaskka de movttiidahtta dat viidáset oahppamii. Sámediggi oaidná ahte deatalaš hástalussan lea duddjot oktilašvuođa oahppomannolagas viidásetovddidan dihte sámi giela ja kultuvrra.

Tabealla 7.7 Čoahkketabealla - ovttasbargu ja oktavuoha ruovttu, mánáidgárddi ja skuvlla (1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Seminára mánáidgárddis skuvlii sirdima birras	0	0	0	50	50	-
Submi	0	0	0	50	50	-

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Sihkarastit ovttasbarggu mánáidgárde- ja skuvlaeaiggáid gaskka mánáidgárddis skuvlii sirdima oktavuođas.
  - Lágidit seminára mánáidgárddis skuvlii sirdima birra dainna áigumušain ahte sihkarastit oktilašvuođa barggus sámi gielain ja kultuvrrain.

Galgá váikkuhit:

- Eanet ollislaš ja individuála oahppomannolaga mánáidgárddis skuvlii.

Seminára mánáidgárddis skuvlii sirdima birras

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
	Seminára mánáidgárddis skuvlii						
22501	sirdima birras	0	0	0	50	50	-
Submi		0	0	0	50	50	-

8 Vuodđooahpahus

Váldomihttomearri:

- Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat mat dárbbášuvvojit vai sáhtá gáhttet ja ovddidit sámi servodagaid.

Sámedikki oahpahus- ja oahppopolitiikka lea vuodđuduvvon dan vuodđoehtui ahte sámi skuvlla kvalitehtalaš sisdoallu ja skuvlla árvovuodđu leat guovddázis ollislaš sámi oahpahus- ja oahppopolitiikka viidáseappot ovddideamis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ráhkadeamis. Ain lea stuorra dárbu ángiruššat oahpporesurssaid ovddideamiin, ja sámi oahpponeavvuid váilivuohta lea skuvlapolitiikkalaš hástalus. Dán hástalus čuovvoleapmái lea Sámediggi ráhkadan ođđa doaibmaplána sámi oahpponeavvuid ráhkadeapmái áigodahkii 2015 – 2018.

Sámediggi lea geatnegahttojuvvon bargat čuovvovaš áššiiguin oahpahuslága 6. kapihtala vuodul ja departemeantta juolludusreivve vuodul:

- Oahppoplánat sámegielas.
- Sámi sisdoallu nationála ja buohtalas, ovttárvosaš oahppoplánain.
- Oahppoplánat sierra sámi fágain joatkkaoahpahasas.
- Oahpponeavvuid ráhkadeapmi.

Deatalaš lea ahte nationála oahpahus- ja oahppopolitiikkas leat mihttomearit ja strategiijat dan várás ahte sihkkarastit kvalitatiivva buori skuvlafálaldaga sámi ohppiide ja ahte álgoálbmotrievttálaš uhcimus standárddat čuvvojuvvojit. Sámediggi joatká ovttasbarggu departemeanttain dan ollašuhttima dihtii.

Sámediggi oaidná ahte davviriikkalaš ovttasbargu oahpahussuorggis lea deatalaš. Sámi parlamentáralaš ráđđi lea ásahan ovttasbarggu rájaid rastá go guoská sámegiela nannemii ja ovddideapmái. Sámedikki mihttomearrin lea álggahit sullasaš ovttasbarggu oahpahasas oktavuođas daid vásihusaid vuodul mat dahkkojuvvojit giellaovttasbarggu ektui.

Sámediggi áigu juksat váldomihttomeari oahpahasas ja oahpu oktavuođas čuovvovaš ángiruššansurggiiguin ángiruššamiin:

- Sámi ohppiid vuoigatvuodát ja skuvlla sisdoallu ja árvovuodđu.
- Oadjebas oahppanbiras.

8.1 Vuodđooahpahusa váikkuhangaskaoamit

8.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 8.1.1 Čoahkketabealla - vuodđooahpahus

(1000 ru)

Áŋgiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15- 14	0
Sámi oahppi vuoigatvuođat ja skuvlla sisdoallu ja árvovuodđu	28 308	24 248	24 248	25 325	1 077	4,4 %
Submi	28 308	24 248	24 248	25 325	1 077	4,4 %

8.1.2 Hálldahusdási resurssat – vuodđooahpahusjuogus

18. kapihtalis– hálldahuslaš dási doaibmagolut - leat mánáidgárde- ja vuodđooahpahusjuhkosa báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa lokten.

Vuodđooahpahusjuogus lea oassi bajásšaddan- ja oahpahusossodagas. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Mánáidgárdejuogus.
- Vuodđooahpahusjuogus.
- Alitoahpu ja dutkama juogus.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodat lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi mas lea ovddasvástádus bidjat johtui strategiijaid fágasurggiin mánáidgárdi, vuodđooahpahus ja alit oahppu ja dutkan. Barggut mat gusket vuodđooahpahusjuhkosiid čatnasit oktilis politihkalaš ja hálldahuslaš doaimmaide, lassin daid juhkosiid bargamušaide mat gullet sin fágasurggiide. Juhkosiid barggut bohtet ovdan áŋgiruššansurggiid čuoggáin. Ossodagas lea maid ovddasvástádus Sámedikki oahpponeavvovuodđáža doaimmas.

Vuodđooahpahusjuhkosis ledje 9 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

8.2 Sámi oahppi vuoigatvuođat ja skuvlla sisdoallu ja árvovuodđu

Mihttomearri:

- Sámi álbmogis lea duohta vuoigatvuohta oazžut kvalitehta dáfus buori oahpahusa sámegeielas ja sámegillii ja sámi kulturárvvuid vuođul.

Tabella 8.2 Čoahkketabealla - den samiske elevens rettigheter og skolens innhold og verdigrunnlag

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Oahppoplánaid ođasmahttin	0	0	0	500	500	-
Fierpmádat sámegieloahpahusa várás	0	300	300	300	0	0,0 %
Doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái	20 540	17 625	17 625	21 025	3 400	19,3 %
Matematihka oahpponeavvu jorgaleapmi ja heiveheapmi dárogielas sámegillii	3 224	3 323	3 323	0	-3 323	-100,0 %
Lullisámi terminologija- ja oahpponeavvoráhkadeapmi	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Sámi oahpponeavvoportála - Ovttas - Aktan - Aktesne	2 864	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
Doarjja árbedihtui ja sámi meahccegeavaheapmái vuodđoskuvllas	680	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	28 308	24 248	24 248	25 325	1 077	4,4 %

Oassemihttomearri 1:

- Sámi ohppiin, beroškeahhtá orrunbáikkis, galgá leat vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ja sin kultuvrra vuodul.

Sámi ohppiin vuodđo- ja joatkkaskuvllain lea oahpahuslága mielde individuála vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas beroškeahhtá das gos Norggas sis leš ássanbáiki. Muhto vuoigatvuohta oahpahussii sámegillii lea dan duohken gos oahppi orru. Buot vuodđoskuvlaohppiin sámi guovlluin lea oahpahuslága § 6-2 mielde vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii. Olggobealde sámi guovlluin lea vuodđoskuvlla ohppiin vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii jos unnimusat 10 oahppi gieiddas háliidit dákkár oahpahusa ja nu guhká go vel leat báhcán guhitta oahppi jovkui. § 6-3 mielde lea sámiin joatkkaoahpahusas vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas. Sis ii leat lánkii čadnojuvvon vuoigatvuohta oazžut oahpahusa sámegillii.

Nannen ja čielggasmahttin dihtii sámi mánáid vuoigatvuodaid oahpahussii sámegielas ja sámegillii ja sámi árvvuid vuodul, oaidná Sámediggi dárbbu ođasmahttit oahpahuslága ja privátaskuvllalága.

Sámedikkis lea ovddasvástádus vuodđooahpahusa (vuodđoskuvlla ja joatkkaskuvlla) oahppoplánain sámegielas, erenoamáš sámi fágain joatkkaskuvllas, ja nationála ja sámi buohtalas dásseárvosaš oahppoplánaid sámi sisdoalus. Dát riekti lea oahpahuslága paragrafa 6-4 mielde.

Stuorradiggedieđáhus 20 (2012-13) "På rett vei" álggaha muhtun strukturievdadusaid earret eará joatkkaoahpahusa várás. Das sáhttet leat váikkuhusat oahppoplánaid sisdollui.

Strategiija dasa gullelaš doaimbajuiguin:

- Váikkuhit dasa ahte oahpahušláhka ja priváhtaskuvlalahka ja eará stivrendokumeanttat fuolahit sámi ohppiid vuoigatvuođaid oahpahušsii sámegeielas ja sámegeillii ja sámi kulturárvvuid vuođul.
  - Vuolggahit Oahpahušlága guđát kapihtala ja priváhtaskuvlalahka reviderenbarggu.
  - Addit gulaskuddancealkámušaid, gulahallat ja konsulteret departemeanttain ja dan vuollášaš eiseválddeorgánaiguin.
  - Fuolahit ahte sámi ohppiid vuoigatvuođat ja dárbbut gozihuvvojit láhka- ja láhkaásahusrievdadusain.
- Joatkit sámi oahppoplánaid ođasmahttinbargguin.
  - Ođasmahttit oktasaš oahppoplána prográmmasuorggis Design ja duodji Jo2:is ja oahppoplána oktasaš prográmmafágas Jo2:is boazodoallu.
  - Ovttasbargat Oahpahušdirektoráhtain oahppoplánaid ođasmahttimis ja sámi sisdoalu mearrideamis nátionála oahppoplánain.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámi mánáid vuoigatvuođat čielggasmahttojuvvojit ja nannejuvvojit oahpahuš- ja priváhtaskuvlalahkas.

Oahppoplánaid ođasmahttin

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus	
								2013
22600	Oahppoplánaid ođasmahttin	a)	0	0	0	500	500	-
Submi			0	0	0	500	500	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

Oasseihttomearri 2:

- Sámi oahpahušas leat rámmaeavttut mat sihkkarastet kvalitehta dáfus buori oahpahušas sámi giela, kultuvrra ja servodateallima vuođul.

Sámi allaskuvla ásahii 2013:s sierra sámi oahpaheaddjierpmádaga. Fierpmádat lea jurddašuvvon máhtu ovddideami gaskaoapmin sámi skuvllas, ja dasa galget gullat olahusjoavkku oahpaheaddjit, skuvlajođiheaddjit ja skuvlaeaggádat sámi guovlluid sámi skuvllain. Fierpmádat lea máhttoovddideami gaskaoapmi sámi skuvllas, ja das galget leat mielde sámi guovlluid sámi skuvllaid oahpaheaddjit, skuvlajođiheaddjit ja skuvlaeaggádat, ja dan oktiordne Sámi lohanguovddáš.

Oahppit geat eai sáhte oažžut sámegeieloahpahušas iežaset skuvllas, ožžot oahpahušas gáiddusoahpahušas bokte. Skuvlaeaggát galgá máksit gáiddusoahpahušgoluid. Stáhta máksá ruovttoluotta sámegeieloahpahušas goluid.

- Joatkkaskuvlla oahppit geat válljejit sámegeiela nubbingiellan sáhttet válljet golbma sierra variántta gaska;
- Sámegeiella 2 (čađačuovvu fága vuođđoskuvllas ja joatkkaoahpahušas),
- Sámegeiella 3 (áikibuš variánta čađačuovvu fágas vuođđoskuvllas ja joatkkaoahpahušas), ja

- Sámegiella 4 (variánta ohppiide geat álggahit sámegielain easka joatkkaoahpahasas).

Sámegiella 4 bođii oahppoplánaid ođasmahttima oktavuodas sámegielas 2014:s, manjá go evalueremat čájehedje ahte ohppiin geat váldigohte sámegiela easka joatkkaskuvllas, lei váttis váldit eksámena oahppoplána sámegiella 3 variántta mielde. Ođastusas 94 ledje oahppoplánat 4 variántta várás sámegielfágas mat buot gulle sámegiela oahpahasu ruhtadanortnega vuollái: sámegiella vuosttaš giellan, sámegiella nubbingiellan, sámegiella amasgiellan B-giella, sámegiella amasgiellan C-giella. Departemeanta sihkkui ruhtadanortnega sámegilli amasgiellan Máhttoloktema atnui váldima oktavuodas. Ohppiin lea vuoigatvuohta váldigoahtit sámegiela joatkkaoahpahasas, gč. skuvlalága § 6.3. Dattetge ii leat leamaš oahppoplána ja makkárge ruhtadanortnet mii livččii heivehuvvon dán jovkui. Dál lea dán jovkui mearriduvvon oahppoplána, ja ruhtadanortnet ferte boahtit sadjái nugo dat lei Ođastusas 94.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte skuvlaeaggádiin ja oahpaheddjiin lea fierpmádat diehtjuohkin- ja vásáhuslonohallama várás sámi oahpahasu birra.
  - Leat mielde ruhtadeamen fierpmádaga sámegieloahpahasu várás.
- Bargat dan ala ahte nannet ruhtadeami sámegiela oahpahasu várás.
  - Bargat dainna ulbmiliin ahte sámi gáiddusoahpahasu oazžu buriid rámmaeavttuid.
- Bargat dan ala ahte oahpaheaddjit ožžot lasseoahpu/joatkkaoahpu nubbingieloahpahasas. Gulahallan nationála eiseválddiiguin ja áigeguovdilis allaskuvllaiguin ja universitehtaiguin.
- Váikkuhit dan ahte addojuvvojit dieđut ja bagadus vuoigatvuođaid birra sámegieloahpahasii, oahppoplánaid, fága- ja diibmojuogu, oahpahasu lágideami ja oahpponeavvuid birra.
  - Addit dieđuid ja bagadusa guoskevaš forain ja guoskevaš aktevrraide.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Sihkkarastit eavttuid dasa ahte skuvlaeaggádat sáhttet addit oahpahasu sámegielas ja sámegilli sámi kulturárvvuid vuodul.

Fierpmádat sámegieloahpahasu várás

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
	a)						
22400	Sámi allaskuvla Samisk høgskole b)	0	300	300	300	0	0,0 %
Submi		0	300	300	300	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat

b) Ovdal lei dán namma Sámi oahppo fierpmádat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gusket sámegieloahpahasu fierpmádaga doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi oahppit ožžot vejolašvuođa geavahit sámi oahpponeavvuid, mat dávistit gustovaš oahppoplánadahkosii, buot golmma gillii ja buot fágain vuodđooahpahusas.

Mihttomearit Sámedikki ovddit strategalaš plánas oahpponeavvoráhkadeami várás eai leat measta oppage ollašuthtojuvvon. Ain váilot ollu oahpponeavvut vuodđooahpahusas. Sámediggi lea dan čuovvolan dainna lágiin ahte lea ráhkadan doaibmaplána oahpponeavvoráhkadeami várás áigodahkii 2015 -2018 ja lea maid vuhtiiváldán ahte eanet oahppoplánat Máhttoloktema vuodul - sámi leat ođasmahttojuvvon 2012/2013.

Doaibmaplána lea vuodđun daid vuoruhemiide mat dahkkojuvvojit 2015:s.

Sámediggi searvá bargojovkui mii galgá buktit konkrehta evttohusa buoret ovttasbarggu birra davviriikkaid gaskka, vuosttažettiin sámi oahpponeavvuid ja oahpaheaddjigelbbolašvuođa ektui. Bargu galgá leat čađahuvvon geassemánu lohppii 2015.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiquin:

- Ráhkadit ja vuoruhit sámi oahpponeavvuid Sámedikki áigodaga 2015 -2018 oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplána vuodul.
  - Mielde ruhtadeamen oahpponeavvoráhkadeami vuodđooahpahusa várás.
  - Mielde ruhtadeamen oahpponeavvoráhkadeami dakkár mánáid ja nuoraid várás geain leat erenoamáš dárbbut.
  - Árvoštallat doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái.
- Bargat dan ala ahte nannet ovttasbarggu davviriikkaid gaskka go guoská sámi oahpponeavvuide ja oahpaheaddjigelbbolašvuhtii.
  - Searvat bargojovkui mas leat mielde Oahpahusdirektoráhta ja Sámediggi ja dasto skuvlapolitiikkalaš aktevrrat Ruota ja Suoma bealde.

Galgá váikkuhit:

- Ulbmillaš ja ollislaš oahpponeavvoráhkadeami.

Doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
	Doarjagiid						
21000	oahpponeavvoráhkadeapmái a)	20 540	17 625	17 625	21 025	3 400	19,3 %
Submi		20 540	17 625	17 625	21 025	3 400	19,3 %

a) Ohcanvuđot doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđdi fápmuda válddi. Muđui gusket doarjjanjuolggadusat oahpponeavvoráhkadeapmái.

Oasseihttomearri 4:

- Sámi mánáin leat oahpponeavvut matematihkas, mat dávistit gustovaš oahppoplánadahkosii, buot golmma gillii vuodđooahpahusas.

Bargu ođđa matematihkkaneavvuin sámegillii vuodđoskuvlla várás álggahuvvui 2010:s maŋŋá fáaldagaid viežžama, mas válljejuvvui jorgalit dálá oahpponeavvu dárogielas buot golmma sámegillii. Dát bargu čuovvoluvvo várrejuvvon ruđaiguin ollašuhttit 1.-4. ceahki oahppodahkosa davvisámegillii, julevsámegillii ja lullisámegillii.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Čuovvolit sámi matematihkkaoahpponeavvu ráhkadeami vuodđoskuvlla várás.
  - Mielde ruhtadeamen matematihkkaoahpponeavvu jorgaleami ja heiveheami 1.- 4. jahkecehkiide davvisámegillii, julevsámegillii ja lullisámegillii.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Oahpponeavvut matematihkas sámegillii leat fidnemis.

Oasseihttomearri 5:

- Lullisámi terminologiija ja oahpponeavvoovddidanbargu jotkojuvvo ja ovddiduvvo viidáseappot.

Sámediggi dagai 2013:s golbma jagáš šiehtadusa Engerdal suohkaniin ja Sámi allaskuvllain. Dát šiehtadus geatnegahtá goappašiid beliid váikkuhit dan ahte máttasámi gelbbolašvuodabiras mii ásahuvvui ja ovddiduvvui Elgá-prošeavtta bokte, šiehtadusas namuhuvvon Engerdal suohkana Elgá-prošeakta, galgá jotkojuvvot ja dasa galget sihkkarastojuvvot rámmaeavttut boahteáiggi doibmii ja ovdáneapmái. Sámediggi ruhtada prošeavtta sierra ruhtasirdimiid bokte stáhtabušehtas.

Ortnet evaluerejuvvo maŋŋá go prošeaktaáigodat nohká.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Čuovvolit šiehtadusa Engerdal suohkaniin ja Sámi allaskuvllain máttasámi terminologiija- ja oahpponeavvoráhkademiin.
  - Mielde ruhtadeamen prošeavtta čuovvoleami.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Lullisámi gelbbolašvuodabiras mii ásahuvvui ja ovddiduvvui Elgá-prošeavtta bokte, bisuhuvvo ja dasa sihkkarastojuvvojit rámmaeavttut vai gelbbolašvuodabiras sáhtá ovddidit máttasámi terminologiija, ja váikkuhit dan ahte ovddiduvvojit máttasámi oahpponeavvut main lea buorre kvalitehta.

Lullisámi terminologijia- ja oahpponeavvoráhkadeapmi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
20200	Sámi allaskuvla	a)	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi			1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gusket doarjjanjuolggadusat lullisámi terminologijia- ja oahpponeavvoráhkadeapmái.

Oassemihttomearri 6:

- Buorre diehtujuohkin sámi oahpponeavvuid birra ja gaskaoamit digitála oahpponeavvuid almmuheapmái ja sámi oahpponeavvuid juohkimii.
- Oahpponeavvoportálas sáhtá geahččat makkár sámi oahppanressurssat gávdnojit, mii lea arena gos juohkit oahppanressurssaid ja mii lea ovddidan almmuhanreaiddu oahppanressurssaid ovddideapmái. Mihttomearrin lea ahte buot mii almmuhuvvo neahttaportálas almmuhuvvo davvi-julev- ja máttasámegillii.

Oahpponeavvoportála huksenbargu álggahuvvui 2010:s ja dat jođihuvvui prošeaktan gitta 01.07.2013 rádjai, dál prošeakta lea bissovaš ja lea sirdojuvvon Sámi allaskuvlii.

Strategijja dasa gullevaž doaibmabijuiguin:

- Sihkkarastit buriid rámmaeavttuid oahppaneavvuid hálddašeami várás.
  - Leat mielde ruhtadeamen neahttabáikki Ovtas - Aktan – Aktesne.
  - Dahkat sámi oahpponeavvuid olahttin ja juohkit dieđuid daid birra.
  - Diehtujuohkin daid sámi oahpponeavvuid luoikamis mat gávdnojit Sámedikki oahpponeavvoguovddázis.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Joatkit ja viidáseappot ovddidit neahttabáikki Ovtas - Aktan – Aktesne, mii juohká dieđuid oahpponeavvuid birra ja ovddida juogadanarena oahpponeavvuid várás.

Sámi oahpponeavvoportála - Ovtas - Aktan - Aktesne

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
22000	Sámi allaskuvla	a)	2 864	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
Submi			2 864	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gustojit sámi oahpponeavvoportála Ovtas - Aktan - Aktesne doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 7:

- Heivehit sámi árbedieđuid oahpahas ja báikkálaš oahppoplánain, ja fievriddit árbedieđuid buolvvas buolvii nannen ja suodjalan dihte kultuvrralaš identitehta.

Árbedieđuin lea stuorra árvu iešalddis, ja árbedieđuid fievrredeapmi sohka buolvvaid gaska lea deatalaš oassi kultuvrralaš identitehta nannemis ja suodjaleamis. Oahpahas bokte ohppet oahppit ávkkástallat luondduressaiguin dan ektui maid luondu gierdá, ja ožžot máhtu sámi duojis. Dát lea mielde gaskkusteamen viidáseappot árbedieđuid. Prošeaktadoarjja sáhtá addojuvvot doaibmabijuide meahccegeavaheamis dahje duojis, dahje lotnolas meahcce- ja duodjedoaimmain.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte álggahuvvojit prošeavttat vuodđoskuvllas mat ovdánahttet sámi giela, identitehta ja árbedieđuid fievrredeami.
  - Leat mielde ruhtadeamen oahpahasprošeavttaid mat gusket luondduressaid árbevirolaš sámi ávkkástallamii ja eará duodjeprošeavttaide maid ulbmilin lea fievriddit árbedieđuid ja nannet sámegeiela.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Ahte vuodđoskuvlla oahppit ožžot oahpahas sámi árbedieđuin.
- Ahte sámi árbedieđut heivehuvvojit skuvlla báikkálaš oahppoplánain

Doarjja árbedieđui ja sámi meahccegeavaheapmái vuodđoskuvllas

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus	
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0	
	Doarjja árbedieđui ja sámi meahccegeavaheapmái							
21130	vuodđoskuvllas	a)	680	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi			680	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %

a) Ohcanvuđot doarjagat. Ruđat váldojuvvojit Sámeálbmotfoanddas.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gustojit doarjjanjuolggadusat árbedieđu ja sámi meahcásteami várás vuodđoskuvllas.

8.3 Oadjebas oahppanbiras

Mihttomearri:

- Sámi ohppiin lea čáhkkilis ja oadjebas oahppanbiras.

Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin galgá leat oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppanbiras mii movttiidahtá bures ovdánit oahppamis, ja ahte lea biras gos ii leat givssideapmi iige vealaheapmi.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiuin:

- Searvat ovddidanbargui mii sihkkarastá buori ja oadjebas oahppanberrasa.
  - Bargat dan ala ahte eastadit vealaheami ja givssideami
  - Benjamin-bálkkašumi čuovvleapmi.
  - Dronnet Sonja skuvlabálkkašumi čuovvleapmi.
- Doarjut ovttasbarggu skuvlla ja ruovttu gaska, ja skuvlla ja báikegotti gaska.
  - Ovttasbargu vuodđoskuvlla vánhenválddegottiin/FUG.
  - Formaliserejuvvon ovttasbargu ovttasbargošiehtadusat guoskevaš gielddaiguin.
- Váikkuhit dan ahte oahpahusas lánččojuvvo gelbbolašvuoda ovddideapmi searvama várás mánggagielat ja mánggakultuvrralaš servodagaide.
  - Nammadit lahtuid sierra ráđiide, orgánaide ja juryaide, ja daid čuovvleapmi.
  - Fága-, referánsa- ja stivrenjoavkkuid čuovvleapmi doppe gos Sámedikkis lea ovddastus.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Oahppit leat oadjebasat sin skuvlaárgabeaivvis ja sin sámi identitehtas.

9 Alit oahppu ja dutkan

Váldomihttomearri:

- Dakkár oahppofálaldat ja dutkan mii duhtada sámi servodaga dárbbuid ja mii váikkuha servodatovddideami Sámis nugo mii háliidit.

Sámedikki áigumuššan lea váikkuhit ahte šaddet eanet fágaolbmot geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras, ja ahte gávdno relevánta dutkan vuodđun politihkalaš válljejumiide ja mearrádusaide. Dasa lassin áigu Sámediggi bargat dan ala ahte nationála dutkan- ja oahppopolitihkas gozihuvvo sámi perspektiiva.

Sámi servodagas leat ovddabealde stuorra hástalusat das movt oažžut bargiid geain lea sámi giella- ja/dahje kulturgelbbolašvuohta eanaš surggiide. Ná lea dilli sihke almmolaš hálddašeamis ja priváhta ealáhuseallimis. Sámediggi oaidná ahte ovttasbargu rekrutterendoaimbajuid ektui sámi alit ohppui lea hui deatalaš boahtteáiggis.

Sámediggi julggašta ahte davviguovlluide eanet fuomášumi ja deattu geažil lea dárbu bidjat strategijaid movt lámčit sámi servodaga gelbbolašvuođa- ja dutkanhástalusaid.

Sámi árbedieđuiguin ávkástallan lea deatalaš árvoháhkamii ja ođđa bargosajiide, dalle go ođđaáigásaš ealáhuseallin sámi guovlluin ovddiduvvo.

Ođđaset dutkan čájeha ahte sámit Norggas vealahuvvojit. Dan vuostá sáhtá váikkuhit dat go buoriduvvo oppalaš gelbbolašvuohta sámiid ja sámi servodatdiliid birra álbmoga gaskkas. Sámediggi bargá danne dan ala ahte alit oahpus ja dutkamis oppalaččat gozihuvvo sámi perspektiivva.

Sámi alit oahppu ja dutkan daidda gullelaš mihttomeriiguin ja doarjjaortnegiiguin, lea maiddái oassi kapihttaliin ealáhus, areálat ja biras, dearvvašvuohta ja sosiála, giella ja mánáidgárdit.

Sámediggi lea bargagoahtán sámediggedieđáhusain alit oahpu ja dutkama birra.

Sámediggedieđáhusa mihttomearrin lea earret eará váikkuhit reflekšuvnna ja gulahallama sámi servodaga dutkandárbbu ja alit oahppofálaldaga birra. Oahppofálaldagas ja dutkamis mii dávista sámi servodaga dárbbuide, livččii nana váikkuhus sávvojuvnon servodatovddideapmái Sámis. Dan oktavuodas lea mihttomearrin maiddái čilget mii lea Sámedikki ja eará aktevrraid rolla, ovddasvástádus ja váldi suorggi siskkobealde. Sámediggi lea álgán bargat sámediggedieđáhusain alit oahpu ja dutkama birra.

Sámedikki áigumuššan livččii juksat alit oahpu ja dutkama váldomihttomeari bargguiguin čuovvovaš áŋgiruššansurggiid siskkobealde:

- Sámi alit oahppu.
- Sámi perspektiiva alit oahpus nationála dásis.
- Sámi dutkan.
- Studeanttaid rekrutteren sámi alit ohppui.

9.1 Váikkuhangaskaoamit alit ohppui ja dutkamii

9.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 9.1.1 Čoahkketabealla - høyere utdanning og forskning

(1000 ru)

Ángiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámi dutkan	2 245	1 150	1 150	1 150	0	0,0 %
Sámi servodaga gelbbolašvuodádárbbu nannen	3 310	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi	5 555	4 000	4 000	4 000	0	0,0 %

9.1.2 Hálldahusdási resurssat – alit oahpu ja dutkanjuhkosis

Kapihttalis 18 – hálldahuslaš dási doaibmagolut – leat alit oahpu ja dutkanjuhkosa bargiid bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Alit oahpu ja dutkanjuogus lea bajásšaddan ja oahppoossodaga oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Mánáidgárdejuogus.
- Vuodđooahpahusa juogus.
- Alit oahpu ja dutkanjuogus.

Ossodat lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus strategijaid álgaheamis fágasurggiin mánáidgárdi, vuodđooahpahusa ja alit oahppu ja dutkan. Dan bargun lea beaivválaš politihkalaš ja hálldahusdási doaimma čađaheapmi, lassin juhkosiid doaimmaide fágasurggiineaset. Juhkosiid barggut bohtet ovdan lagabuidda ángiruššansurggiid vuolde. Ossodagas lea maddái ovddasvástádus Sámi oahpponeavvoguovddáža doaimmas.

Alit oahpu ja dutkanjuhkosis ledje 4 jahkedoaimma geavahas 1.10.2014 muttus.

9.2 Sámi alit oahppu

Mihttomearri:

- Buoret gelbbolašvuolta sámi gielain ja sámi servodatdiliid birra.

Sámi alit oahppun lohkkovuohtit buot kurssat ja oahppoprográmmat main lea oktavuolta sámi gillii, kultuvrii, ealáhusaide, servodatdiliide dahje sullasaččaide, mat addet oahppočuoggáid alit oahpus.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte ásahtat fáallet dakkár sámi alit oahpu maid sámi servodat jearrá.
  - Gulahallat áigeuovdilis allaskuvllaiguin ja universitehtaiguin.

Galgá váikkuhit:

- Buori oahppofálaldaga sámi giela ja kultuvrra vuođul.

9.3 Sámi perspektiiva alit oahpus nationála dásis

Mihttomearri:

- Láhkaásahusain ja eará stivrendokumeanttain nationála dási alit oahpu várás gozihuvvo sámi perspektiiva.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte sámi perspektiiva heivehuvvo alit oahpus.
  - Áicit oahpaheaddjioahpu nationála ráđis.
  - Mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu čuovusjoavkkus lahttut.
  - Gulahallan nationála eiseválddiiguin.

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámi perspektiiva lea heivehuvvon dutkamis ja alit oahpus Norggas.

9.4 Sámi dutkan

Mihttomearri:

- Sámi dutkamin lohkkovuvvo dutkan/FoU-doaibma mii lea dutkan juogo sámi diliid ja/dahje sámi ulbmiliid birra dutkan.

Tabealla 9.4 Čoahkketabealla samisk forskning

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Ovddasmanniprošeakta						
Árbediehtoguovddáš a)	2 245	1 150	1 150	1 150	0	0,0 %
Seminára sámediggedieđáhusa ráhkadeami oktavuodas alit oahpu ja dutkama birra	0	0	0	0	0	
Submi	2 245	1 150	1 150	1 150	0	0,0 %

Oassemihttomearri 1:

- Relevánta dutkan gávdno vuođđun válllejumiide ja politihkalaš mearrádusaide sámi servodaga ovddideamis.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Oččodit formaliserejuvnon ovttasbarggu Sámedikki ja Dutkanráđi gaskka.
  - Áicit Dutkanráđi sámi prográmmastivrras.
  - Álggahit proseassa Sámedikki nammadan lahtuid ovddastusa viiddideamis Dutkanráđi orgánain.

Galgá váikkuhit:

- Válljejuimii ja mearrádusaid relevánta máhttovuođu vuodul.

Oassemihttomearri 2:

- Metodalaš vuodu ovddideapmi árbedieđuid vuogádatlaš kártemii.

Sámedikki 2012 bušehtas juolluduvvui vuosttaš gearddi ruhta ovddasmanniprošektii Árbediehtoguovddáš. Prošeakta váldá vuolggasaji Sámedikki čuovvolemis ja Árbediehtoprošeavtta bohtosiid konkretiseremis, árbedieđuid vuogádatlaš kártemis. Mihttomearrin lei háhkat ja geavahit máhtu sámi luonddudoalu birra resursan luondduresursaid hálddašeamis. Prošeakta galgai evaluerejuvvot golmma jagi maŋŋá.

Jagi 2013 bušehtas lea lagabuidda dárkilastojuvvon ahte prošeakta galgá maiddá bidjat vuodu Árbediehtoguovddáža ásaheapmái.

Sámedikki 2014 bušehtas viiddiduvvui prošeavtta perspektiiva nu ahte ii šat guoskka dušše luondduhálddašeapmái muhto guoská maiddá árbedieđuid viidáseappot gaskkustandimenšuvdnii mánáidgárddiid, vuodđooahpahusa ja alit oahpu bokte. Árbedieđut galget maiddá buktojuvvot olámuddui vuodđun dutkamii.

Váldoprošeakta Árbediehtu – árbedieđuid vuogádatlaš kárten, 2012 – 2015, loahpahunvo 2015:s. Jurddašuvvon lea ahte Ovddasmanniprošeakta ja váldoprošeavtta bohtosat, leat oassin vejolaš Árbediehtoguovddáža sisdoalus.

Strategiija dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte sámi árbedieđut ožžot lunddolaš saji dutkamis.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi árbedieđut gaskkustuvvojit viidáset boahhtevaš buolvvaide oahpahusa bokte mánáidgárddiin, vuodđooahpahusas ja alit oahpus.
- Ahte sámi árbedieđut leat olámuttus máhttovuodđun dutkamii.
- Árbediehtoguovddáža ásaheami.
- Luonduvulljodatlága § 8 čuovvolemii ja álbmotrievttálaš standárddaid goziheami ja ovddideami álgoálbmogiid árbedieđuid goziheami várás hálddašeamis ja servodateallimis.
- Metodalaš vuogi ovddideapmi árbedieđuid vuogádatlaš kártemii.

Ovddasmanniprošeakta Árbediehtoguovddáš

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
		a)						
22300	Sámi allaskuvla Samisk høgskole	b)	1 150	1 150	1 150	1 150	0	0,0 %
Submi			1 150	1 150	1 150	1 150	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat. Kr 450 000 dekket av samefolkets fond

b) Ovddasmanniprošeakta Árbediehtoguovddáš ja árbedieđuid vuogádatlaš kárten lea biddjojuvvon oktii

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gustojit Ovddasmanniprošeavtta Árbodiehtoguovddáža doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 3:

- Sámedikki rolla alit oahpus ja dutkamis čilgejuvvo.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Sámedikki politihkka alit oahpus ja dutkamis gaskkustuvvo dieđáhusa bokte.
  - Čuovvolit alit oahpu ja dutkama čilgehusa dieđáhusain.
  - Lágidit seminára alit oahpu ja dutkama birra, vuodđun dieđáhusbargui.

Galgá váikkuhit:

- Čilget makkár rolla, ovddasvástádus ja válldi Sámedikkis ja eará aktevrrain lea alit oahpu ja dutkama oktavuodas.

9.5 Sámi servodaga gelbbolašvuodadárbbu nannen

Mihttomearri:

- Eanet fágaolbmot geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuolta.

Sámi servodat dárbbáša fágaolbmuid geain lea máhtolašvuolta sámi gielas ja kultuvrras buot servodatsurggiin, sihke almmolaš ja priváhta surggiin.

Deatalaš lea ahte sii geat eai hála sámegeiela ožžot oahpahušvejolašvuodaid sámegeielas ja dieinna lágiin besset háhkat dohkálašvuoda sámi alit ohppui. Sámediggi doarju allaskuvllaid ja universitehtaid daid barggus sáhttit fállat oahpahuša sámi fáttáid birra ja sámegeielain mángga dásis alit oahpus.

Tabealla 9.5 Čoahkketabealla - sámi servodaga gelbbolašvuodadárbbu nannen

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
21110	Stipeanda alit ohppui	3 310	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi		3 310	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Rekrutterehit sámegeielagiid buot dásiin alit ohppui ja dutkamii.
  - Gulahallan Máhtodepartemeanttain master- ja doavttergrádstipeandaid ásaheamis sámegeielain.
  - Gulahallan Máhtodepartemeanttain rámmaid birra sámi alit ohppui rekrutteremis.
  - Gulahallan áigequovdilis allaskuvllaiguin ja universitehtaiguin.
- Bargat dan ala ahte sihkarastit ahte álbmot sáhtta gulahallat sámegeielat bargiiguin mánáidgárdiin, skuvllas ja dearvvašvuodabálvalusain.
  - Váikkuhit stipeandda studeanttaide geat váldet alit oahpu sámegeielain.

Galgá váikkuhit:

- Eanet fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta eanaš fágasurggiid siskkobealde.

Stipeanda alit ohppui

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
21110	Stipeanda alit ohppui	a)	3 310	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi			3 310	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %

a) Ohcanvuđot doarjagat. 2015:s geavahuvvo 492 000 ru sámeálbmotfoanddas.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket alit oahpu stipeandanjuolggadusat.

10 Dearvvašvuohta ja sosiála

Váldomihttomeari:

- Ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii, maid vuolggasadjin leat sámi giella ja kultuvra. Bálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

Sámedikki dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihkka vuođđuduvvo ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaide sámi álbmoga várás, seamma dásis go muđui álbmogis leat. Vuođđun ovttaárvosaš mihttomeari sihkkarastimii lea, ahte buot dásiin lea máhtolašvuohta ja gelbbolašvuohta mánggakultuvrralaš áddejumis, ja sámegielas ja sámi kultuvrras.

Sámediggi áigu bargat dearvvašvuođa ja sosiála váldomihttomeari juksamis čuovvovaš áŋgiruššansurggiiguin:

- Ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalus.
- Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus.
- Ovttaárvosaš heahtheadihhanbálvalus.
- Sámi humána biologalaš ávdnasat.
- Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas.

10.1 Dearvvašvuođa ja sosiála váikkuhangaskaoamit

10.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 10.1.1 Čoahkketabealla - dearvvašvuohta ja sosiála

(1000 ru)

Áŋgiruššansurgit	RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus 0
Ovttaárvosaš dearvvašvuođa ja sosiálabálvalus	2 869	3 531	3 531	3 246	-285	-8,1 %
Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas	0	0	0	450	450	-
Submi	2 869	3 531	3 531	3 696	165	4,7 %

10.1.2 Hálldahusdási resurssat – dearvvašvuohta ja sosiálajuogus

Kapihtalis 18 – hálldahusdási doaibmagolut – leat dearvvašvuohta ja sosiála juhkosa bargiid bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa lokten.

Dearvvašvuohta ja sosiála juogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuohta ossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuohta ja sosiála juogus.

Dearvvašvuohta ja sosiála juogus doaibmá sámediggeráđi politihkalaš čállingoddin ja das lea ovddasvástádus vuolggahit strategijaid fágasuorggis dearvvašvuohta ja sosiála. Dat bohtá ovdan hálddahusdási kapihttaliin ovdalis.

Juhkosis lea hálddašnovddasvástádus:

- Dearvvašvuođa ja sosiála prošeaktadoarjaga hálddašeamis.

Dearvvašvuohta ja sosiála juhkosis ledje 3 jahkedoaimma 01.10.2014 muttus.

10.2 Ovttaárvosaš dearvvašvuođa ja sosiálabálvalus

Mihttomeari:

- Ovttaárvosaš dearvvašvuođa ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

Sámedikki dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihka vuođđun leat ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat sámi álbmoga várás, seamma dásis go muđui álbmogis leat. Vuođđun ovttaárvosaš mihttomeari sihkkarastimii lea ahte buot dásiin lea máhtolašvuohta ja gelbbolašvuohta mánggakultuvrralaš áddejumis, ja sámegielas ja sámi kultuvrras.

Tabealla 10.2 Čoahketabealla - en likeverdig helse- og sosialtjeneste

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Geavaheaddjivuđot fáladat sámi vuorrasiidda	531	547	547	562	15	2,7 %
Sámi doavtterearvi	150	150	150	150	0	0,0 %
Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	1 638	2 834	2 834	2 534	-300	-10,6 %
Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmi	550	0	0	0	0	-
Submi	2 869	3 531	3 531	3 246	-285	-8,1 %

Oassemihttomeari 1:

Sámi pasieantaid vuoigatvuođat ja dárbu ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaide gozihuvvo.

Strategijiat dasa gullevaž doaibmabijuiguin:

- Gulahallama ja ovttasbarggu bokte bajimuš eiseválddiiguin ja relevánta aktevrraiguin sihkkarastit Sámedikki váikkuhanfámu dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid hábmemii ja čađaheapmi sámi álbmoga várás.
- Sihkkarastit ahte sámi pasieantaid vuoigatvuođat ja dárbbut gozihuvvojit ovttasdoaimmanodastusas.

- Árrat gulahallat guovddáš eiseválddiiguin dalle go bajimus dási áŋgiruššamat álggahuvvojit.
- Formálalaš váikkuhangaskaomiid bokte váikkuhit dan ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuođat ja dárbbut jerrojuvvojit, oainnusmahttojuvvojit ja gozihuvvojit bajimus dási áŋgiruššamiin ja láidestusain.
- Ohcalit duođaštuvvon máhtu sámi servodaga ovdánandovdomearkkaid ja dárbbuid birra dearvvašvuođa- ja sosiálasuorggis.

Galgá váikkuhit:

- Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusat heivehuvvojit sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

Oassemihttomearri 2:

- Buot dási dearvvašvuođa- ja sosiálafágalaš bargiin lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Movttiidahttit eanet sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa dearvvašvuođa- ja sosiálafágalaš bargiid gaskkas buot dásiin.
  - Váikkuhangaskaomiid ájjalaš geavaheami bokte movttiidahttit prošeavttaid maid ulbmilin lea buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa dearvvašvuođa- ja sosiálasuorggis.

Galgá váikkuhit:

- Ahte šaddet eanet sámeielat dearvvašvuođa- ja sosiálafágalaš bargit.

Oassemihttomearri 3:

Buoret máhttu sámi pasieanttaid dárbbu birra dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusain buot dásiin.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Bargat dan ala ahte máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodatdiliin heivehuvvo fágaohppui joatkkaskuvllain ja alit oahpahasas.
  - Hástalit oahppoásahusaid heivehit sámi giela ja kulturgelbbolašvuođa ja ohcalit dan.
- Váikkuhit dan ahte áshusmat mat dutket dearvvašvuođa- ja sosiála diliid sámi servodagas nannejuvvojit ja viidásetovddiduvvojit.
  - Oktavuođa bokte guovddáš eiseválddiiguin jerrat álbmotdearvvašvuođa dieđuid sámi servodaga birra.
  - Bidjat eavttuid relevánta dutkamii mii buktá ovdan dutkanbohtosiid sámi servodaga dearvvašvuođa-, sosiála- ja mánáidsuodjalansurggiid dili birra.
  - Ovttas bargat sámi dearvvašvuođadutkamiin ja eará sámi fágaovddidanásahusaiguin dearvvašvuođa- ja sosiála máhttoovddideami ektui.
  - Ruhtadit metodaovddidan- ja heivehanprošeavttaid mat fokuserejit dakkár dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid nannema ja ovddideami main vuolggasadji lea sámi gielas ja kultuvrras.

Galgá váikkuhit:

- Sámegeielat ja kultuvrralaččat láchččojuvvon dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid sámi pasieanttaide ja geavaheddjiide.

Oassemihttomearri 4:

Sámi pasieanttat ožžot dakkár spesialistadearvvašvuođabálvalusa mii lea heivehuvvon sámi giela ja kultuvrra mielde.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Gulahallama ja ovttasbarggu bokte eiseválddiiguin ja relevánta aktevrraiguin sihkkarastit Sámedikki váikkuhanfámu spesialistadearvvašvuođabálvalusaid hábmemii ja čađaheapmái sámi álbmoga várás.
  - Sihkkarastit Sámedikki váikkuhanfámu regionála dearvvašvuođadoaimmahagaid barggahandokumeanttaide.
  - Čuovvolit spesialistadearvvašvuođabálvalusa bálvalusfálaldaga organiserema ja ásaheami sámi pasieanttaid várás.
  - Čuovvolit sámi dearvvašvuođapárkka ásahanbarggu.
  - Váikkuhit metodaovddidan- ja heivehanprošeavttaid ruhtadeami main fokus lea dakkár spesialistadearvvašvuođabálvalusaid nannemis ja ovddideamis maid vuolggasadjin lea sámi giella ja kultuvra.
  - Ruhtadit prošeavttaid mat ovddidit buriid reaidduid spesialistadearvvašvuođabálvalusa kvalitehta mihtideapmái ja sihkkarastimii sámi álbmoga várás.
  - Čuovvolit NAČ 2014:8 Dulkoma birra almmolaš suorggis ja Dearvvašvuolta Davvin dulkaprošeavtta viidáseappot Dearvvašvuolta Finnmárku siskkobealde.
  - Čuovvolit giela ja gulahallama mihtidanindikáhtoriid ovddidanbarggu kvalitehta sihkkarastima ja pasieantasihkarvuođa siskkobealde.

Galgá váikkuhit:

- Gielalaččat ja kultuvrralaččat láchččojuvvon bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaid várás.

Oassemihttomearri 5:

- Sámi geavaheaddjit ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusa gielddain.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Gulahallama ja ovttasbarggu bokte gielddaiguin ja relevánta aktevrraiguin sihkkarastit gielalaččat ja kultuvrralaččat láchččojuvvon gielddadearvvašvuođabálvalusa sámi álbmoga várás.
  - Ovttasbargošiehtadusaid bokte váikkuhit dan ahte sámi pasieanttaid dárbu dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid láchčimii gozihuvvo.
  - Ovttasbargguin guoskevaš giellaguovddážiiguin bidjat fuomášumi sámi pasieanttaid ja geavaheddjiid dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid heiveheapmái.
  - Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte váikkuhit dakkár metodaovddidan- ja heivehanprošeavttaid ruhtadeami maid ulbmilin lea buoridit sámi pasieanttaid bálvalusfálaldaga.

- Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami maid ulbmilin lea ovddidit bissovaččat láhččojuvvon dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid.
- Buoridit gielddearvvašvuođabálvalusa bargiid máhtu sámi gielas ja kultuvrras.
  - Oktavuođa bokte dutkanbirrasiiiguin ja fuolahusovddidanguovddážiiguin váikkuhit ja movttiidahttit eanet dutkat gielddaid bálvalusfálaldaga sámi geavaheddjiid várás.
  - Stipeandda bokte alit ohppui váikkuhit dárbbaslaččat sámi fágaolbmuid rekrutterema.
  - Váikkuhit dakkár prošeavttaid ruhtadeami maid ulbmilin lea buoridit máhtu sámi gielas ja kultuvrras gielddearvvašvuođabálvalusas.

Galgá váikkuhit:

- Sámi geavaheaddjit gielddain ožžot dakkár dearvvašvuođa ja fuolahusbálvalusa mii vuodđuduvvo sámi gillii, árvvuide ja árbevieruide.

Oassemihttomearri 6:

- Buoridit sámi geavaheddjiid ja pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte sámi pasieanttat ja geavaheaddjit besset leat eanet mielde váikkuheamen dearvvašvuođa- ja sosiála bálvalusfálaldaga plánema ja barggu, ja ožžot dasa váikkuhanfámu.
  - Ovttasbargu daid geavaheaddjiorganisašuvnnaiguin maiguin Sámedikkis leat ovttasbargošiehtadusat.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami dearvvašvuođa- ja sosiálasuorggis maid áigumuššan lea buoridit sámi geavaheddjiid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusas.
- Joatkit ja viidásetovddidit eastadeaddji ja eaktodáhtolaš doaibmabijuid vuorraset sámiid várás deavddan almmolaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaide.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami maid ulbmilin lea ásahit deaivvadanbáikkiid sámi vuorasolbmuid várás, main deattuhuvvo sámi giella ja kultuvra.
  - Njuolgadoarjja Várdobáikái vai sáhtta bagadit ja rávvet earáid geat háliidit ovdánahttit eaktodáhtolaš doaibmabijuid vuorraset sámi várás.

Galgá váikkuhit:

- Sámi geavaheddjiid ja pasieanttaid voigatvuođa nannema beassat leat mielde váikkuheamen.

Geavaheaddjivuđot fálaldat sámi vuorasiidda

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
25000	Várdobáiki SA	a)	531	547	547	562	15	2,7 %
Submi			531	547	547	562	15	2,7 %

a) Njuolggodo arjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket vuoras sápmelaččaid geavaheaddjivuđot fálaldaga doarjjanjuolggadusat.

Sámi doavttersearvi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
25100	Sámi doavttersearvi	a)	150	150	150	150	0	0,0 %
Submi			150	150	150	150	0	0,0 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket Sámi doavttersearvi doarjjanjuolggadusat.

Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
26000	Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	a)	1 638	2 834	2 834	2 534	-300	-10,6 %
Submi			1 638	2 834	2 834	2 534	-300	-10,6 %

a) Ohcanvuoto doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaid doarjjanjuolggadusat.

10.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Sámi mánáin leat vuoigatvuodát mat leat regulerejuvvon norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain mat nannejit sin rievtti geavahit kultuvrra, giela ja oskku. Máhttu sámi gielas ja kultuvrras lea deatálaš eaktu dasa ahte mánáidsuodjalanbálvalus galgá sáhttit addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dakkár fáldadaga masa sis lea vuoigatvuohka.

Sámi mánáin lea vuoigatvuohka oazžut ollesárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálafáldadaga mii válldá vuolggasaji sin gielas ja kultuvrras, ja ahte dohkálaččat vuhtii válldojuvvo sin etnikkalaš, oskku, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš veahkkedoaimbajuid ovddideami oktavuodas. Dát lea mánáid iešheanalis vuoigatvuohka, mii guoská maiddá sámi mánáide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas, gč. Mánáidkonvenšuvnna artihkkaliid 2, 20 ja 30.

Oassemihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut sihkarastojuvvojit mánáidsuodjalanbálvalusas.

Strategijjat dasa gullevaž doaimbajuiquin:

- Gozihit ja oainnusmahttit sámi mánáid vuoigatvuodaid ja dárbbuid bajimus mearridan- ja stivregaskaomiin.

- Konsultašuvnnat guovddáš eiseválddiiguin lágaid, láhkaásahusaid ja stivrendokumeanttaid ektui.
- Ovttas fylkkamanniin ja eará aktevrraiguin váikkuhit dan ahte Mánáidkonvenšuvnna artihkkalat mat gusket álgoálbmogiid mánáide gozihuvvojit.
- Ohcalit sámi mánáid vuoigatvuođaid ja dárbbuid Stáhta mánáidviesu konsepttas.
- Eanet máhttu sámi mánáid vuoigatvuođaid ja dárbbuid birra mánáidsuodjalanbálvalusas.
  - Ovttasbargat Norgga Biebmománáidservviin sámi biebmománáid hárrái.
  - Váikkuhit prošeavttaid ruhtadeami maid mihttomearrin lea heivehit ja ovddidit dakkár mánáidsuodjalanbálvalusa mii goziha sámi mánáid giella- ja kulturvuoigatvuođaid.
  - Ohcalit duođaštuvvon máhtu sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra.
  - Ohcalit duođaštuvvon máhtu sámi doaimmashehttejuvvon dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra.
  - Ohcalit ja vuolgahit duođaštuvvon máhtu, daid sámi mánáid dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, geat leat leamaš mánáidsuodjalusa fuolahusas.

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámi mánáid giella ja kultuvra gozihuvvo dalle go mánát leat almmolaš fuolahusas.

10.4 Ovttaárvosaš heahtedieđihanbálvalus

Oassemihttomearri:

- Sámi álbmoga dárbbut gozihuvvojit heahtedieđihanbálvalusas.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Stivret sámi beroštumiid goziheami heahtedieđihanbarggus.
  - Árjjalaččat ohcalit movt sámi geavaheaddjit gozihuvvojit heahtedieđihanbarggus.
  - Ovttasbargat guoskevaš heahteguovddážiiguin ja gielddaiguin sámi geavaheddjiid vuoigatvuođaid ja dárbbuid goziheamis heahtedieđihanbarggus.
  - Joatkit konsultašuvnnaid guovddáš eiseválddiiguin heahtedieđiheami ja almmuheami birra.

Galgá váikkuhit:

- Heahtedieđihan- ja almmuhanvuogádaga mii sáhtta vuostáiváldit ja bálvalit dieđáhusaid sámegeilli, ja mii maidái goziha sámi servodaga dárbbuid.

10.5 Sámi humána biologalaš ávdnasat

Oassemihttomearri:

- Sámi álbmoga vuoigatvuođat humána biologalaš ávdnasiid hálddašeami ja geavaheami oktavuodas gozihuvvojit.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Čuovvilit Girkonjarggajulggastusa mii guoská sámi humána biologalaš ávdnasiid vuoigatvuođaide ja hálddašeapmái.
  - Ovttas sámi fágaolbmuiguin ovddidit njuolggadusaid sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmái ja geavaheapmái.

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámi álbmoga vuoigatvuođat gozihuvvojit humána biologalaš ávdnasiid hálddašeamis ja geavaheamis.

10.6 Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas

Tabella 10.6 Čoahkketabealla - veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Čielggadus veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas	0	0	0	450	450	-
Submi	0	0	0	450	450	-

Oassemihttomearri:

- Máhttu veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Buoret máhttuvuođđu das man geažil šaddá veahkaváldi lagaš oktavuodain.
  - Váikkuhit proševttaid ruhtadeami veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas.

Galgá váikkuhit:

- Veahkaválddi eastadeami lagaš oktavuodain sámi servodagas.

Čielggadus veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus	
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0	
27100	Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas	a)	0	0	0	450	450	-
Submi			0	0	0	450	450	-

a) Prošeakta iežamet hálldus

11 Areálat ja biras

Váldomihttomearri:

- Guoddilis luonddu ja resursavuođu hálddašeami vuođul sihkkarastit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima.

Guoddilis ovddideamis lea sáhka sihke geavaheamis ja gáhttemis. Sámediggi deattuha barggustis sihkkarastit sámi oassálastima geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis sámi guovlluid luondduresurssaid.

Ceavzilis sámi báikegottit leat váldoeaktun sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodatovddideami nannemii ja ovddideapmái. Maiddái areála- ja resursahálddašeapmái lea guovddáš hástalussan dat ahte váikkuhit dássedis ássanovdáneami.

Sápmelaččain lea dárbu suddjet árbevirolaš eallinvugiid ja vuoigatvuođaid guovlluide mat leat huksejuvvon guhkesáiggi geavaheami bokte, dan dihte go kulturbarggu ja árbevirolaš ealáhusbarggu gaskavuolta lea earenoamáš nanus.

Resursaguovllut, luondduvalljivuohta, kulturmuittut ja kultureanadat leat sámi kultuvrra ávnnaslaš kulturvuođu dehálaš oasis. Areálahálddašeapmi, luondduresurssat, luondduvalljivuohta ja movt mii dustet dálkkádatrievdama lea dasto deatlaš vuođđun sámi kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimis, seailudeamis ja ovdánahttimis. Álgoálbmogiidda čuhcet dálkkádatrievdamiid váikkuhusat ovddimusat. Danne lea biraspolitihkka nu deatlaš dasa ahte min kultuvra ja min servodagat seilot boahteáigái. Danin lea deatlaš ahte Sámediggi berošta ja oassálastá arenain gos biras- ja dálkkádatpolitihkka hábmejuvvo, sihke nátionála ja riikkaidgaskasaš dásis.

Gustovaš areála- ja birasdieđáhus ođasmahttojuvvo 2015:s. Dasa lassin plánejuvvo ráhkaduvvot bagadus buoret ovttasdoaimama várás sámi riekteoamasteddjiid ja energijiaservviid gaskka, ja dasto plánejuvvo Sámedikki minerálabagadusa ođasmahttin.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari deattuhemiin čuovvovaš áŋgiruššansurggiid:

- Areálat.
- Luondduresurssat.
- Luondduvalljivuohta.
- Dálkkádat.

11.1 Areála ja birrasa váikkuhangaskaoamit

11.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 11.1.1 Čoahkketabealla - Areálat ja biras

(1000 ru)

Áŋgiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Ovddasvástádus ja rámmaeavttut areálaid ja resurssaid hálddašeamis	2 000	2 000	2 000	3 100	1 100	55,0 %
Submi	2 000	2 000	2 000	3 100	1 100	55,0 %

11.1.2 Hálldahusdási resurssat – Areála- ja birasjuogus

Areála- ja birasjuhkosa báلكkát, mátkkit ja gealboháhkan lea biddjojuvvon 18. kapihttalii Hálldahusdási doaibmagolut.

Juogus lea kulturmuuto-, areála ja birasossodaga (KAB) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Areála- ja birasjuogus.
- Vistegáhtten- ja kultureanadatjuogus.
- Kulturmuutojuogus.

Areála- ja birasjuogus lea Sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus álggahit strategiijaid siskkobealde areála ja birrasa fágasuorggi. Juhkosis lea maid hálddašanoovddasvástádus fágasuorggis.

Areála- ja birasjuhkosis lea hálddašanoovddasvástádus dáin surggiin:

- Hálddašit áššiid plána- ja huksenlága vuođu.

Areála ja birasjuogus hálddašii 5 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

11.2 Ovddasvástádus ja rámmaeavttut areálaid ja resurssaid hálddašeamis

Mihttomearri:

- Sámediggi lea deatalaš eaktoláguideaddji sámi guovlluid areálaid ja resurssaid hálddašeamis.

Stáhta lea álbmotrievtti vuođu geatnegahttojuvvon sihkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuođu ja sihkarastit sámi oassálastima luodduresurssaid geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis sámi guovlluin.

Ipmárdus sámi guovlluide ja servodahkii lea mearrideaddji buori areála- ja resursahálddašeamis. Sámi árbediehtu addá máhtu ja ipmárdusa seammá láhkai go akademalaš máhttu. Areála- ja resursahálddašeapmi dáhpáhuvvá ovtta máŋga áššeoasálaččain. Stáhta ja regionála eiseválddiin lea deatalaš rolla, dat seamma lea dain sámi servodagain gos areála- ja resursahálddašeapmi

dáhpáhuvvá. Sámedikkis lea geatnegahtti ovttasbargošiehtadus muhtumiiguin dain. Muđui muddejuvvo ovttasdoaimma stáhtain 2005 konsultašuvdnašiehtadusa mielde, dalle go stáhta lea geatnegahtton ráđđádallat Sámedikkiin buot áššiiguin mat guoskkahit sámi beroštumiid.

Plána- ja huksenláhka, luondduvalljodatláhka ja Finnmároláhka leat guovddážiis dán oktavuodas. Sámediggi lea hábmen plánabagadusa sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima luondduvuodosa sihkkarastima dihte plána- ja huksenlága plánaoasi vuodul. Sámedikki areála- ja birasdiedáhus lea maid deatalaš dokumeanta areála- ja resursahálddašeamis sámi guovlluin.

Tabella 11.2 Čoahketabealla - Ovddasvástádus ja rámmaeavttut areálaid ja resurssaid hálddašeamis

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Areála- ja birasdiedáhus	0	0	0	450	450	-
Bargu álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuođaáššiiguin	2 000	2 000	2 000	2 650	650	32,5 %
Submi	2 000	2 000	2 000	3 100	1 100	55,0 %

Oassemihttomearri 1:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođđu sihkkarastojuvvo buot plánemiin.

Strategijjat guoskevaš doaimmaiguin:

- Sámedikki areála- ja biraspolitihkka dovddahuvvo čielgasit.
  - Ođasmahttit areála- ja birasdiedáhusa.
- Árbediehtu areálaáššiin.

Galgá váikkuhit:

- Sámedikki areála- ja biraspolitihkka lea čielgasit ovdanbuktojuvvo ja váldojuvvo eanet ja eanet vuhtii.

Areála- ja birasdiedáhus, seminára ja čielggadeapmi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus	
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14		
31000	Areála- ja birasdiedáhus, rahpanseminára	a)	0	0	0	200	200	-
31001	Areála- ja birasdiedáhus, olggobeale čielggadus	a)	0	0	0	250	250	-
Submi			0	0	0	450	450	-

Oassemihttomearri 2:

- Sámi eana- ja resursavuoigatvuođat gozihuvvojit sámi guovlluid areálaid geavaheames.

Protect Sápmi vuodđudus galgá váikkuhit dan ahte sámi riekteomasteaddjit sáhttet addit friija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtama huksenáššiin. Vuodđudusas galgá leat guovddáš, njuolggadusaddi rolla eiseválddiide ja ealáhusoassálastiide barggusteaset dahje doaimmasteaset sámi guovlluin.

Vuodđun lea dat ahte Protect Sápmi vuodđudusa vuodđoruhtadeapmi ferte bohtit dađistaga eanet eará almmolaš ja/dahje eahpealmmolaš eiseválddiin, nu ahte Sámedikki ruhtadanoassi dađistaga sáhtá unniduvvot.

Sámediggeráđđi áigu árvvoštallat movt sáhtášii láchit nu ahte sáhtášii addojuvvot juridihkalaš veahkki sámi vuoigatvuođaoamasteddjiide geaid mielas sin vuoigatvuođat eai árvvus adnojuvvo eana- ja resursa geavaheami ja hálddašeami oktavuodas.

Strategiijat dasa gullevaž doaimbajiguin:

- Ásahit bagadallanortnega sámi vuoigatvuođaeaggádiidda geat áigot ovddidit vuoigatvuođagáibádusa Finnmákkukommišuvdnii.
- Gulahallan ja ovttasbargu guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja guoskevaž oasálaččaiguin, erenoamážit sámi vuoigatvuođaoamasteddjiiguin, sihkkarastin dihte sámi areála- ja birassuodjaleami.
  - Searvat áigeguovdilis ovttasbargoforaide.
  - Ráhkadit bagadusa dan birra movt buorebut ovttasdoaimmat sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja energiijaserviid gaskka.
  - Ráhkadit strategiijaid áššiid identifiseremii ja čuovvoleapmái, mat heivejit sámi eana- ja resursavuoigatvuođaid vejolaš rievttálaš čielggadeapmái.
  - Ođasmahttit Sámediggi minerálabagadusa mii ráhkaduvvui 2010:s.
- Oktavuodaid huksen vuoigatvuođaoamasteddjiiguin ja/dahje organisašuvnnaide mat dorjot barggu sámi eana- ja resursavuoigatvuođaguin.
  - Vuoigatvuođa áššiid čuovvoleapmi riikkaidgaskasaš orgánaid guovdu.
  - Veahkehit organisašuvnnaid mat barget álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuođaáššiiguin.

Galgá váikkuhit:

- Sámeáššit eanet oidnosis ja lea stuorát váikkuhanfápmu areálaid geavaheapmái ja suodjaleapmái boahteáiggi guoddilis hálddašeami sihkkarastima dihte.
- Sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid gaskkas stuorát dihtomielalašvuohta areála ja resursavuoigatvuođaid goziheamis ja daid čađaheamis.
- Sámi vuoigatvuođaid čilgen mariidnaresurssaide.

Bargu álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuođaáššiiquin

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
30000	Protect Sápmi vuođđudus	a)	2 000	2 000	2 000	2 000	0	0,0 %
30500	Sámi areála- ja resursavuoigatvuođaid eará čuovvleapmi	b)	0	0	0	650	650	-
Submi			2 000	2 000	2 000	2 650	650	32,5 %

a) Njuolggodoarjagat

b) Ohcanvuđot doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gustojit Protect Sápmi vuođđudusa doarjjanjuolggadusat, ja sámi areála- ja resursavuoigatvuođaid eará čuovvleami doarjjanjuolggadusat.

Oasseihttomearri 3:

- Fitnodagain main lea doaibma sámi guovlluin galgá leat eanet fuomášupmi álgoálbmogiid vuoigatvuođaide iežaset CSR:in (Corporate Social Responsibility)

Strategiija guoskevaš doaimmaiguin:

- Gulahallan ja ovttasbargu guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja guoskevaš beliiguin, earenomážit sámi vuoigatvuođaoamasteddjiiguin, sámi areála- ja birasgáhttema sihkkarastima birra.
  - Guoskevaš ovttasbargoforaide oassálastit.

Galgá váikkuhit:

- Eanet vejolašvuohta oažžut doarjaga sámi beroštumiide go lea sáhka álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra sámi guovlluin.

Oasseihttomearri 4:

- Sámi árbediehtu, báikkálaš máhttut ja ipmárdusat leat areálaid hálddašeami mearrádusvuođđun.

Strategiijat guoskevaš doaimmaiguin:

- Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo areálaplánamearrádusaid mearrádusvuođđun.
  - Ovddasmanniprošeakta mas lea fokus árbevirolaš luondduvuođđosa geavaheapmái Sámedikki plánabagadusa doaibmaguovllus.
  - Ovdánahttit vugiid movt gozihit árbedieđuid luondduresursaid duohtadeami ja ávkkástallama oktavuodas.
- Bargat dan ala ahte mearrádusproseassain dađistaga buorebut lámččojuvvo árrjalaš báikkálaš searvan.

Galgá váikkuhit:

- Eanet deaddu sámi árbedihtui, báikkálaš máhtuide ja ipmárdusaide proseassas ja mearrádusain plána- ja huksenlága mielde.
- Buorebut lámhčit sámi báikkálaš searvama ja duohta váikkuheami plánaproseassain.

11.3 Areálahálddašeapmi

Mihttomearri:

- Sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaid ja servodateallima luondduvuođus sihkkarastojuvvo.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi báikkálaš searvan ja duohta mieldeváikkuheapmi sihkkarastojuvvo buot areála- ja resursahálddašeamis.

Strategiija guoskevaš doaibmabijuiguin:

- Sámi beroštumiide, oassálastiide ja servodahkii lámhčit dili nu ahte besset searvat ja duohta váikkuhit areála- ja resursaáššiin dalle go ášši guoská daidda.

Galgá váikkuhit:

- Sámi beroštumit, aktevrrat ja servodat besset eanet searvat doppe gos duohta váikkuheapmi lea sihkkarastojuvvon. Dát miellidibuktá ahte sámi oasálaččat guldaluvvojit areála ja resursaáššiin ja dain lea vejolašvuohta oažžut dieđihuvvon ja čálalaš miehtama.

Oassemihttomearri 2:

- Areálahálddašeapmi sihkkarastá sámi ealáhusdoaimmaide einnostanvejolašvuođa ja ovdánanvejolašvuođa.

Strategiijat guoskevaš doaibmabijuiguin:

- Areálahálddašeapmi galgá lámhčit dili nu ahte sámi ealáhusdoaimma oažžu doarvái areálaid ja doaibmamuni bargat sin ealáhusa ovdánahttimiin guoddilis vuogi mielde.
- Berre vuoruhuvvot nu ahte árrat ja viidát beassat searvat areálaáššiin main leat sámi beroštumit.

Galgá váikkuhit:

- Sihkkarastit ahte guovlluide dahje areálaide gos lea sámi ealáhusdoaimma addojuvvo vejolašvuohta ovdánit ja doaibmasadji guoddilis perspektiivvas.
- Oainnusmahttit suohkana ovddasvástádusa sámi kultuvrra ja ealáhusdoaimma goziheamis.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi árbediehtu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus leat areálahálddašeami mearrádusvuođđun.

Strategiija guoskevaš doaimmaiguin:

- Čuovvolit hálldašangažaldaga plána- ja huksenlága, Finnmárolága, luossa- ja sáivaguollebivdolága, luondduvalljodatlága ja eará guoskevaš lánkačohkiid vuodul.
  - Bargat dan ala ahte mearrádusproseassain lánččojuvvo árrjaleappot báikkálaš searvan.
  - Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo relevánta máhttun areálaplánemis.
  - Ovddasmanniprošeakta mas deattuhuvvo árbediehtu Sámedikki plánabagadusa doaimmaguovllus.

Galgá váikkuhit:

- Buriid báikkálaš plánaproseassaid mat gozihit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimma ja servodateallima luondduvuđđosa geavaheami.
- Ovddasmannisuohkaniin deattuhuvvo árbediehtu positiivvalaččat.

11.4 Luondduresursat

Mihttomearri:

- Resursa- ja energiijaávkkestallan mii nanne sámi kultuvrra, servodateallima ja sámi ealáhusaid.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi guovlluid luondduresurssaid iskan ja roggan dáhpáhuvá dakkár vuogi mielde mii goziha sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja báikkálaš servodaga beroštumiid ja vuoigatvuođaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Strategiija:

- Čuovvolit hálldašangažaldagaid konsešuvdnaáššiin čázadatregulerenlága, energiijalága ja čáhceresursalága vuodul.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi vuoigatvuođaoamasteaddjiid ja báikegottiid beroštumit ja vuoigatvuođat eanet vuhtii váldojuvvojit.

Oassemihttomearri 2:

- Árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maid nissonolbmuid máhttu ja ipmárdus, dohkkehuvvo ja geavahuvvo luondduriggodagaid hálldašeamis.

Strategiija guoskevaš doaimmaiguin:

- Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo mearrádusvuođđun luondduriggodagaid geavaheamis.
  - Álggahit proševtta mii ovddida vugiid movt váldit vára árbedieđu ja vásáhusaid dan ektui mii guoská luondduriggodagaid duohtadeapmái ja ávkkestallamii.
  - Konkrehta huksendoaimmaid fágalaččat árvoštallet olggobeale olbmot, SP art. 27 vuodul.

Galgá váikkuhit:

- Sámi árbedieđuid eanet deattuheami, maiddái sámi nissonolbmuid máhtu ja ipmárdusa mii guoská luondduriggodagaid ávkkástallamii.

11.5 Luondduvalljodat

Mihttomearri:

- Sámi kultuvrra ja servodat- ja ealáhuseallima luondduvuđđosa vuhtiiváldin deattuhuvvo luondduvalljodaga hálddašeamis álo.

Oassemihttomearri 1:

- Luondduvalljodaga áimmahuššan fuolahuvvo sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštumiid ja rivttiid, ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti vuođul.

Strategiijat:

- Čuovvolit sámi beroštumiid biologalaš valljodaga konvenšuvnna ja luondduvalljodatlága mielde.
- Čuovvolit suodjalusproseassaid sámi guovlluin.
- Váikkuhit ahte mearrádušproseassaide mat gusket luondduvalljodahkii, lámččojuvvo árjalaleappo báikkálaš searvan.

Galgá váikkuhit:

- Eanet vuhtiiváldit sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštumiid ja vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti luondduvalljodaga gáhttema oktavuođas.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi árbediehtu, dás maiddái nissonolbmuid máhttu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus geavahuvvo go luondduvalljodaga geavaheapmi ja suodjaleapmi galgá mearriduvvot.

Strategiija:

- Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo vuođđun movt luondduvalljodaga geavaheapmi ja suodjaleapmi galgá mearriduvvot.

Galgá váikkuhit:

- Sámi árbediehtu, dás maiddái sámi nissonolbmuid máhttu, biddjojuvvo eanet deaddu go mearrádušat dahkkojuvvojit luondduvalljodaga geavaheami ja suodjaleami oktavuođas.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi báikkálaš oasseváldin ja mielváikkuheapmi lea sihkkaraston luondduvalljodaga geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis.

Strategiijat guoskevaš doaibmabijuin:

- Bargat dan ala ahte ođđa álbmotmeahcceguovddážit ásahuvvojit dálá sámi ásahusaid oktavuhtii.
- Váikkuhit ahte sámi kultuvrra ja luonddugeavaheami gelbbolašvuota deattuhuvvo eanet suodjalanguovlluid hálddašeamis.
  - Čuovvolit suodjalan- ja hálddašanguovlluid suodjalanguovlostivrraid ja bargolávdegottiid sámi ovddasteddjiid.

Galgá váikkuhit:

- Eanet sámi báikkálaš oassálastima ja mielváikkuheami luondduvalljodaga geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis.

11.6 Dálkkádat

Sámedikki 2009 biras- ja areáladieđáhusa viđa váldohástalusaid gaskkas leat máilmmiviidosáš birashástalusat. Das deattuhuvvo sihke dálkkádat ja birasmirkkot. Sámedikki bargu birasmirkkuid ektui gullá 10. kapihttalii Dearvvašvuoda ja sosiála, muhto dálkkádat gieđahallojuvvo dás.

Mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui.

Oassemihttomearit:

- Álgoálbmogiid vuoigatvuodát deattuhuvvojit go váidudeaddji doaibmabijut dálkkádatrievdamiid geažil plánejuvvojit.

Strategiijat guoskevaš doaibmabijuiguin:

- Duddjot ipmárdusa álgoálbmotperspektiivvaide ja -rivttiide.
  - Árktalaš ráđi bokte oččodit ceavzilis ovdáneami ja bargat dálkkádatrievdamiid ektui.
  - Searvat relevánta riikkaidgaskasaš arenaide.
- Ovddidit positiiva dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid mat gievrudahttet sámi servodagaid dálkkádatrievdamiid ektui.
  - Čuovvolit NoraCIA bohtosiid ja gaskustit daid relevánta oktavuodain.
  - Čuovvolit Dálkkádatdieđáhusa.
  - Bargat dan ala ahte álgoálbmogiid árbediehtu ja báikkálaš máhttu maid biddjojuvvo vuođđun duođaštemiide dálkkádatrievdamiid birra, ja geavahuvvo vuođđun positiiva heivehanstrategiijaid ovddideapmái ja vuođđun dálkkádatpolitihkalaš mearrádusaide.
  - Bargat dan ala ahte dálkkádatrievdamiid váikkuhusa dutkamis davviguovlluin ja báikkálaš birasváikkuhusaid čuvvosiid ektui gozihuvvo sámi perspektiiva ja sohkaalperspektiiva.

Galgá váikkuhit:

- Álgoálbmotvuoigatvuodát deattuhuvvojit eanet go dálkkádatdoaibmabijut plánejuvvojit.
- Eanet álggahuvvon positiiva dálkkádatdoaibmabijut ja heivehanstrategiijat.
- Eanet deaddu sámi árbedihtui dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid mearrideami oktavuodas.
- Eanet dálkkádatutkan mii deattuha sámi perspektiivva ja sohkaalperspektiivva.
- Eanet ipmárdus álgoálbmotperspektiivvi ja -rivttiide.

12 Kulturmuittosuodjalus

Váldomihttomearri:

- Duodášit, gaskkustit ja hálddašit daid dieđuid vássánaiggis boahhteáiggi várás, maid sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat ovddastit.

Sámi kulturmuittuid suodjaleapmi ja hálddašeapmi lea deatalaš oassi Sámedikki doaimmas. Sámediggi galgá hálddašit sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid dakkár vugiin mii lea mielde nannemin ja viidáseappot fievrredeamen sámi kultuvrra.

Sámi kulturmuittut leat dat mearkkat mat čájehit movt min máttut leat geavahan eanadaga. Dat gaskkustit máhtu eallindiliid, ceavzinvugiid, resursageavaheami ja oskku birra ja mo sii leat heivehan iežaset lundui. Dát eanadat gaskkusta maiddá máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbedieđuin leat ain geavahusas sámi servodagas, bálldalagaid ođđaset máhtuin ja guottuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja dan máhtu gaskkusteapmi maid dat sisttisdoallá, lea deatalaš dasa ahte sihkkarastit ja viidáseappot fievrredit sámi kultuvrra. Máhtus dan eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii lea sámi kulturbirrasis, lea árvu maiddá mealgat olggobeallái sámi servodagaid. Dakkár máhttui lea ovdamearkka dihtii áigeguovdil čujuhit go dálkkádatrivdamat digaštallojuvvojit.

Sámedikkis, sápmelaččaid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálddašanovddasvástádus sámi kulturmuittuin ja Sámediggi bidjá ge váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maiddá álbmotrievttis ja dávista dasa ahte Sámediggái galgá addojuvvot eanet váikkuhanfápmu mearridanválddi oktavuodas dakkár áššiin main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi álbmogii.

Sámi vistesuodjaleapmi lea sámi kulturmuittosuodjalusa deatalaš oassi. Sámediggi atná deatalaš bargun gáhttet sámi huksenárbbi. Dan geažil lea ain stuorra dárbu dovddiidahttit ja registreret sámi visttiid. Mis eai leat vel doarvá dieđut, man geažil hálldahusas váilu deatalaš reaidu dahkat ulbmillaš hálddašanbarggu. Sámediggi lea ovdal mearridan moanat eavttuid sámi visttiid identifiseremii.

Kulturmuittolága §4 nuppi lađđasa vuodul leat buot sámi kulturmuittut, mat leat boarráset go 100 jagi, automáhtalaččat ráfáidahtton, ja dáidda gullet maiddá sámi visttit. Sámediggái lea lánkaásahusa vuodul fápmuduvvon váldi kulturmuittolága bokte. Sámediggi galgá hálddašit sámi kulturmuittuid kulturmuittolága mearrádusaid vuodul. Dasa lassin galgá Sámediggi maiddá plána- ja huksenáššiin áimmahuššat sámi kulturmuittofuolahusa plána- ja huksenlága mielde.

Dálá dilis lea Sámedikki kulturmuittobargiin oktavuohpa 134 gielddain, 8 fylkkagielddain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja eará museaiguin guovllus. Dasa lassin leat mánja eará báikkálaš, regionála ja stáhta oassálastit geat buohkat háliidit oažžut Sámedikki searvat guoskevaš guovlluide.

Sámedikkis leat ollu kulturhistorjjálaš ávdnasat nu go registreremat, báikediđoštallanraporttat ja jearahallamat, ja lassin hui ollu govaide. Sámedikki kulturmuittosuodjalusbargiin lea buoremus máhttu sámi kulturmuittosuodjaleami ja sámi kulturhistorjjá birra riikkas.

Stáhta oassi hálldahusdási resurssain sámi kulturmuittosuodjalusbargui ii leat baljo lassánan 1999 rájes.

Jagis 2015 áigu Sámediggi ovddidit dieđáhusa kulturmuutosuodjaleami birra. Dieđáhusas ságastuvvo sámi kulturmuutosuodjaleami rámmaeavttuid birra, Sámedikki hálddašanoovddasvástádusa birra ja gažaldagat mat čatnasit ráfáiduhttimii ja suodjaleapmái. Dieđáhusas váldojuvvo ovdan maiddái sámi kulturmuittuid mearkašupmi ja daid sadji sámi servodathuksemis. Dat galgá leat vuodđun mihttomeriid, strategijaid ja doaibmajuid aiddostahttimii vel eanet.

Sámediggi áigu juksat kulturmuittopolitihka váldomihttomeari dakko bokte ahte deattuhit čuovvovaš surggiid.:

- Sámi kulturmuutosuodjaleapmi
- Kulturmuittuid hálddašeapmi
- Oainnusmahttin

12.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuutosuodjalussii

12.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 12.1.1 Čoahkketabealla - kulturminnevern

(1000 ru)

Innsatsområde	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Sámi kulturmuutosuodjalusa rámmaeavttut	0	0	0	250	250	-
Kulturmuittuid hálddašeapmi	2 442	2 900	2 900	2 900	0	0,0 %
Submi	2 442	2 900	2 900	3 150	250	8,6 %

12.1.2 Hálddahusdási resurssat - kulturmuutosuodjalusjuogus

Kulturmuutosuodjalusa juhkosa báلكkát, mátkegolut ja gelbbolašvuodabajideapmi gullet kapihttalii 18 Hálddahusdási doaibmagolut.

Dát juogus gullá Kulturmuoto-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Dán ossodagas leat golbma juhkosa:

- Areála- ja birasjuogus
- Kulturmuotojuogus
- Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuogus.

Kulturmuotojuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi, mas lea ovddasvástádus bidjat johtui strategijaid kulturmuutosuodjalusa fágasuorggi siskkobealde. Juhkosis lea maid hálddašanoovddasvástádus fágasuorggi siskkobealde.

Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuhkosis lea vástideaddji ovddasvástádus vistesuodjalusas erenoamážit. Bajimus bargu kultureanadagain, masa sihke kulturmuutosuodjalus ja vistesuodjalus gullet lunddolaččat, gullá maiddái dán juhkosii. Prošeakta "Sámi visttiid dovddiidathtin ja registreren" gullá maid dán juhkosii. Juogus lea ođas 01.01.2015 rájes, ja lea ásahuvvon dannego ovddeš kulturmuotojuhkosa sturrodát ii lean vuogas.

Vuordimis lea ahte juogadeapmi nanne sihke politihkkaovddideami ja dien guovtti váldofágasuorggi ovddideami, namalassii arkeologalaš sámi kulturmuittuid ja sámi visttiid suodjaleami ja hálldašeami. Dasa lassin dat veahkeha Sámedikki buorebut váldit dan ovddasvástádusa mii čuovvu visteregistrerenprošeavtta. Lunddolaš lea vuordit stuorát oasi vistesuodjalusáššiid boahhte jagiid.

Juhkosiin lea hálldašanovddasvástádus dán surggiin:

- Sámi kulturmuittuid hálldašeapmi, das maiddá sámi visttiid, kulturmuitolága ja plána- ja huksenlága mearrádusaid vuodul.

Kulturmuittujuhkosis leat 9 bistevas jahkedoaimma 1.10.2014 muttus. Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuhkosis leat 3,5 bistevas jahkedoaimma 1.10.2014 muttus. Dasa lassin leat juhkosis 2 jahkedoaimma sámi visttiid registrerenprošeavttas.

12.2 Sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Sámediggi lea deataleamos sámi kulturmuittosuodjalusa eavttuid bidjamis.

Tabealla 12.2 Čoahkketabealla - sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Kulturmuittokonferánsa	0	0	0	250	250	-
Submi	0	0	0	250	250	-

Sámedikki rolla kulturmuittosuodjalusas ii leat formálalaččat čielggaduvvon. Hálldašánváldi sámi kulturmuittuin kulturmuitolága vuodul biddjojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus.

Sámedikki mihttomearri lea ahte hálldašánváldi sámi kulturmuittuin dahkko bistevažžan ja mearriduvvo njuolga kulturmuitolágas. Dat mearkkaša ahte kulturmuitolága ferte rievdadit.

Buorit ekonomalaš rámmaeavttut leat hui deatálaččat sámi kulturmuittuid hálldašeapmái. Dasa ferte Sámediggái addojuvvot vejolašvuohta čađahit duohta šiehtadallamiid ráđđehusain juolludusaid birra sámi kulturmuittosuodjalussii.

Eanet máhttu sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid birra buktá eanet ovddasvástádusa Sámedikki kulturmuittujuhkosii. Dán geažil dárbbášuvvojit eanet hálldahuslaš ja ekonomalaš resurssat.

Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddá ovttasbarggu bokte guoskevaš ovttasbargoguimmiiguin kulturmuittosuodjalusas. Sámedikkis lea dál lagas ovttasbargu guoskevaš fylkkagielddaiguin, dán ovttasbarggu lea ávki buohkaide.

Sámi kulturmuittuid hálddašeami oktavuodas Opplánda fylkkas lea Sámedikkis leamaš ovttasbargošiehtadus Opplánda fylkkasuohkaniin áigodagas 2009 - 2013. Ovttasbargu lea leamaš hui ávkkálaš. Das lea stuorra ávki kulturmuittohálddašeapmái oppalaččat ja sámi kulturmuittuide Opplánda erenoamážit go sáhttit oktiordnet strategiijaid ja ávkkástallat guđet guimmiideamet vásáhusaiguin. Danne berre Sámedikki mielas dát ovttasbargu bisuhuvvot.

Sámediggi lea mielde barggus kulturmuittosuodjalusa regionála plánain Finnmákkus, ovttas Finnmákku fylkkagielddain. Bargu álggahuvvui 2009:s, muhto bargiide guoski sivaidd geažil lea bargu ádjánan guhká ii ge plána leat vel gárvvis. Fylkkagielda jatkii barggu dán jagi, ja lea virgádan prošeaktajođiheaddji olles virgái. Sámediggi buvtii fágalaš árvalusaid álggahančoahkkimis, ja dieđihii ahte mii áigut joatkit dáinna. Plána váldomihtomearrin lea oainnusmahttit ávnnaslaš kulturárbbi Finnmákkus ja dan historijá maid dat ovddasta, nu ahte dan sáhtta gáhttet buoremus láchkai beaivválaš hálddašeamis.

Oasseihtomeari 1:

- Sámedikkis lea formálalaš hálddašánváldi sámi kulturmuittuin kulturmuittolága vuodul.

Strategiija oktan dasa gulli doaibmabijuguin:

- Sámedikki bajimus kulturpolitihkka buktovuvvo ovdan dieđáhusas.
  - Čuovvilit sámi kulturmuittosuodjalusčilgehusa dieđáhusain.
  - Lágidit konferánssa sámi kulturmuittosuodjalusa birra, vuodđun dieđáhusbargui.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Sámi kulturmuittuid hálddašánváldi kulturmuittolága vuodul čielggaduvvo.

Kulturmuittokonferánssa

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
36100	Kulturmuittokonferánssa	0	0	0	250	250	-
Submi		0	0	0	250	250	-

Oasseihtomeari 2:

- Sámi perspektiiva gozihuvvo nationála ja regionála kulturmuittosuodjalusas.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuguin:

- Váikkuhit dan ahte nationála eiseválddit váldet badjelasaset ovddasvástádusa sámi kulturmuittosuodjalusas.
  - Geavahit konsultašuvdnašiehtadusa árjjalaččat.
  - Addit cealkámušaid ja árvalusaid nationála eiseválddiid vuoruhemiide sámi kulturmuittosuodjalusas.
- Buorre ja beaktillis ovttasbargu fylkkagielddaiguin suodjalan dihtii sámi kulturmuittuid.
  - Várret fágalaš resurssaid oktasaš báikediđoštallamiid oktavuodas fylkkagielddaiguin.
  - Ođasmahttit ovttasbargošiehtadusa Opplánda fylkkasuohkaniin.

- Searvat ráhkadit regionála kulturmuutosuodjalusplána Finnmárkkus.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Sámedikki oaidnu kulturmuitalihkas váldojuvvo vuhtii.
- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojat beaktilit.

12.3 Kulturmuittuid hálddašeapmi

Mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojat sámiid iežaset historjjá ja árvvuid vuodul.

Beaivválaš hálddašeapmi lea váldooassi kulturmuitalihkosa barggus. Bargui gullet almmolaš plánaid ja doaibmabijuid áššemeannudeapmi, báikediđoštallamat giettis, ja gulaskuddancealkámušat iešguđege áššiin maidda Sámedikkis lea vuoigatvuohta ja geatnegasvuohta addit cealkámušaid ja árvalusaid kulturmuitalihkasa ja plána- ja huksenlaga vuodul. Hálddašeapmái gullet maiddái doarjjameannudeapmi ja Sámedikki opmodaga, Nuortalaš gili kulturbirrasa ja sierra prošeavttaid čuovvodeapmi main válddahuvvojat sámi kulturmuittuid registreren, sealluheapmi, sihkkarastin ja láchin, dása gullet maiddái sámi visttit. Sámediggi háliida nannet dán barggu.

Tabealla 12.3 Čoahkketabealla - kulturmuittuid hálddašeapmi

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
Doarjja kulturmuitalihkassii	2 426	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %
Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis	16	500	500	500	0	0,0 %
Submi	2 442	2 900	2 900	2 900	0	0,0 %

Oassemihttomearri 1:

- Doaibmi ja einnostahtti hálddašeapmi kulturmuitalihkasa ja plána- ja huksenlaga vuodul.

Sámedikki bargu sámi vistesuodjalusain lea oassi beaivválaš hálddašeamis ja sierra prošeavtta bokte, "Sámi visttiid identifiseren ja registreren". Prošeavtta ruhtada Riikkaantikvára.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Váikkuhit dan ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojat ja divoduvvojat.
  - Registreret sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid miehtá Norgga.
  - Váikkuhit sealluhanplánaid ráhkaduvvon sealluhanplánaid rámmaid siskkobealde, doppe gos dakkár plánat leat sámi kulturbirrasiid várás.
- Váikkuhit dan ahte sámi visttit leat identifiserejuvvon ja registrerejuvvon.
  - Joatkit prošeavtta " Sámi visttiid identifiseren ja registreren" ovtta Riikkaantikvárain.
  - Áigádit sámi kulturmuittuid registreremiid nationála diehtovuodus, Askeladdenis.
- Váikkuhit almmolaš plánaid ja doaibmabijuid beaktilis áššemeannudeapmái.
  - Addit gulaskuddancealkámušaid guoskevaš gielddalaš ja regionála plánaide.

- Čađahit báikediđoštallamiid huksenguovlluin.
- Eahpeávnnašlaš kulturárbi geavahuvvo oassin hálddašanvuđđui.
  - Eahpeávnnašlaš kulturmuittut registrerejuvvojit oktanaga eará registreremiiguin.
  - Ráhkadit strategiijaid das mo áimmahuššat ja čohkket máhtu eahpeávnnašlaš sámi kulturmuittuid birra.
  - Registreret njálmmálaš árbevieruid ja eahpeávnnašlaš kulturmuittuid.
- Olbmobázahusat Báhcaveaji sámi hávdđiin hálddašuvvojit gutnálaš vugiin.
  - Ovttas guoskevaš belliiguin váikkuhit dan ahte ođđasis hávdáduvvojit dat dákkerikkat mat leat dolvojuvvon eret sámi hávdđiin ovdalis vearddaguid oktavuodas.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittut áimmahuššojuvvojit ja adnojuvvojit resursan sámi báikegottiide.
- Eanet máhtu gielddain, eará doaibmabidjooamasteddjiid ja eará kulturmuittohálddašeami gaskkas ávnnaskeahces sámi kulturmuittuid birra.
- Einnostanvejolašvuoda gielddain ja eará doaibmabidjooamasteddjiin plánaproseassain.
- Automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon ja suodjalanárvosaš sámi visttiid visogovva lea hálddašeami ja almmolašvuoda olámuttus.
- Álggahuvvon kulturmuittoprošeavttat ožžot stuorát báikkálaš čatnaseami gielddain ja sámi báikegottiin.

Oassemihttomeari 2:

- Nannet máhtu sámi árbevieruid ja historijá birra, ja dan birra manne gáhttet ja suodjalit sámi kulturmuittuid.

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiiguin:

- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte váikkuhit dan ahte visttit registrerejuvvojit, duođaštuvvojit ja divvojuvvojit.
  - Veahkehit ruhtadit antikváralaš ovddeštanplánaid ráhkadeami automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon ja suodjalanárvosaš sámi visttiide.
  - Veahkehit ruhtadit automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon ja suodjalanárvosaš sámi visttiid ovddešteami.
- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte váikkuhit dan ahte sámi kulturmuittut registrerejuvvojit ja duođaštuvvojit:
  - Veahkehit ruhtadit automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registrerema. Dat guovllut vuoruhuvvojit, gos leat uhccán iskkaduvvon sámi kulturmuittut.
  - Veahkehit ruhtadit sámi ávnnaskeahces kulturmuittuid čohkkema ja duođašteami luonddus.
  - Veahkehit ruhtadit daid njálmmálaš muitalusaid ja muittuid čohkkema mat čatnasit nuppi máilmmisoahtái sámi guovlluin.
  - Veahkehit ruhtadit árbevieruid duođašteami ovddeš sámi geavahusain ja ássamiin dálá orohagaid olggobealde.
- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte váikkuhit dan ahte sámi visttit ja eará sámi kulturmuittut dikšojuvvojit ja láchčojuvvojit:
  - Veahkehit ruhtadit áitojuvvon sámi kulturbirrasiid dikšunplánaid ráhkadeami.
  - Veahkehit ruhtadit dikšundoaibmabijuid ráhkaduvvon dikšunplánaid rámmaid siskkobealde doppe gos dakkárat leat ráhkaduvvon sámi kulturbirrasiid várás.

- Veahkehit ruhtadit 4-5 válljejuvvon sámi kulturmuittu divvuma BARK-prográmma bokte jahkásaččat.
- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte váikkuhit dan ahte máhttu sámi árbevieruid ja historijá birra nannejuvvo ja ahte máhttu nannejuvvo dan birra manne gáhttet ja suodjalit sámi kulturmuittuid.
  - Veahkehit ruhtadit proševttaid Riikaantikvára árvoháhkkanprográmma siskkobealde, masa gullet soahtemuittut Divttasvuona suohkanis oassin mátkeealáhusáŋgiruššamis.
  - Veahkehit ruhtadit árbevieruid duođašteami ovdeš sámi geavahusa ja ássama birra dálá orohagaid olggobealde.

Galgá váikkuhit:

- Dat máhttu mii bohtá ovdan proševttain maidda ohccojuvvo doarjja, fievrriiduvvo ruovttoluotta báikegottiide.
- Kulturproševttain stuorát báikkálaš čatnaseapmi.

Doarjja kulturmuittosuodjalussii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
35000	Doarjja kulturmuittosuodjalussii	a)	2 426	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi			2 426	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %

a) Ohcanvuoto t do arjagat

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gustojit kulturmuittosuodjalusa doarjjanjuolggadusat.

Oassemihttomearri 3:

- Nuortasámi kulturbiras hálldašuvvo ceavzilis vuogi mielde.

Sámediggi eaiggáduššá Nuortasámi kulturbirrasa Njávdamis ja lea váldán ovddasvástádusa dán áidnalunddot birrasa nannemis ja ovddideamis. Sámediggi čađahii 2014:s buollineastadandoaibmabijuid St. Georg kapeallas, divvui Hallonen-vistti ja plánegođii movt buoredit almmolaš beassama Njávdáma goržži oaggunsadjái. 2015:s joatkit barggu Njávdan goržžiin ja joatkit Hallonen-vistti divvuma, ja čađahit muhtun smávit doaibmabijuid Nuortasámi gili oktavuodas.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Nuortalaš gili kulturbirrasa hálldašeapmi ja dikšun dáhpáhuvvá ovttas báikkálaš ásahusaiguin ja servviiguin.
  - Čađahit olgogovllu dikšuma.
  - Sihkkarastit buoret beassama guvlui iešguđet geavaheadjjoavkkuide.
  - Ođasmahttit váldovistti nu ahte das lea dohkálaš teknihkalaš dássi.

Galgá váikkuhit:

- Bures suodjaluvvon kulturbirrasa mii čájeha oasi nuortasámi kultuvrras árvvolaččat ja gudnejahttimiin.

Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	0
36000	Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis	a)	16	500	500	500	0	0,0 %
Submi			16	500	500	500	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

12.4 Oainnusindahkan

Mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat leat resurssat máhttobuvttadeamis ja árvoháhkamis.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi kulturmuittut geavahuvvojit duođaštit máhtu resurssaid ja eanadaga heiveheami birra.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Sámedikki vuoruheamit dutkan- ja čielggadanbarggus galget čielggaduvvot dieđáhusbarggus. Čuovvovaš láidestusat biddjojuvvojit vuodđun bargui:
  - Vuoruhit iežas prošeavttaid, dahje prošeavttaid main mis lea juo njunušrolla, ja maid mihttomearri lea ovddidit sámi kulturmuittosudjalusa.
  - Vuoruhit prošeavttaid luonddudiehtaga vugiid geavaheami ja ráhkadeami birra sámi kulturmuittosudjalusas, dasa gullet maiddái earret eará ¹⁴C-áigemeroštallamat, dendrokronologiija ja LIDAR-skánnen – geahča plána.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid áimmahuššama ja suodjaleami vuoddu nannema, ja álkidahttit hálddašanbarggu.

Oassemihttomearri 2:

- Sámediggi lea váldoaktevra sámi kulturárbbi gaskkusteamis.

Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi dáhpáhuvvá registrerenávdnasiid njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktima bokte, ja kulturmuittuid divodeami ja láchčima bokte ja daid geavaheami bokte.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte Várjjat siida Ceavccageđggiin ja eará gullelaš guovllut bohtet máilmmiárbelistii. Sámedikki evttohus máilmmiárbeáikin sáddejuvvui 2013:s Riikaantikvárii viidáseappot meannudeapmái. Dievasmahtti gieddebergu lea čađahuvvon 2014:s, ja jáhkkit ahte dat dál lea loahpahun.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Duođaštit ja oainnusindahkat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid.
  - Joatkit álggahuvvon sámi kulturmuittuid gaskkustanbargguin, maidda Sámediggi lea juolludan ruđaid ja resurssaid sihkkarastimii, dikšumii ja láchimii.
  - Searvat sámi historjjá ja ovdahistorjjá gaskkusteapmái artihkkaliid ja sáhkavuoruid bokte relevánta forain.
  - Ráhkadit seailuhanplánaid sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
  - Kulturmuittuid ja kulturbirrasiid seailuhandoaibmajut ja daid láchin man oktavuodas vuoruhuvvo erenoamážit Riikaantikvára arkeologalaš kulturmuittuid ja kulturbirrasa suodjalanprográmma BARK prográmma siskkobealde.
- Bargat dan ala ahte Várjjat siida ovtan Ceavccagedggiin ja eará dasa gullelaš guovlluiguin bohtet mielde máilmmiárbelistui.
  - Čuovvolit ohcamušbarggu čoahkkimiiguin ja ovddastemiiguin relevánta dásis ja relevánta mearrádusdahkkiiguin.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid buorebut oainnusmahttima.
- Lassi dieđuid sámi historjjás ja ovdahistorjjás.

13 Ealáhusat

Váldomihttomearri:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin mii vuodđuduvvá sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtii váldá daid, ja lea vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

Árbevirolaččat leat sápmelaččat eallán luonddus, ja luondduvuđot ealáhusat leat ain deatalaš oassi barggolašvuodas ja árvoháhkamis sámi guovlluin. Sámedikki iskkadeamit čájehit ahte ealáhusovddideamis sámi guovlluin leat stuorra hástalusat. Sámi guovddážit válddahuvvojit dábálaččat Norgga boaittobeallin, gos bargosajit, skuvllat ja buvdat heaittihuvvojit. Ealáhuseallin rievdá bálvalusealáhusaid guvlui ja vuodđoealáhusstruktuvra rievdá nu ahte doaluid lohku uhccu muhto ovttadagat sturrot.

Juksan dihtii ođđa ealáhusheivehemiid hástalusaid, lea dárbu ovddidit bargofálaldagaid nuoraide geain lea alla gelbbolašvuolta ja erenoamážit láchit bargosajiid nissonolbmuid sámi guovlluin. Eanet ja eanet sápmelaččat ásaiduvvet gávpogiidda ja čoahkkebáikkiide dahje šaddet bajás dakkár sajiin; seamma deatalaš lea addit sidjiide sámi eallinvuođu, sihke kultuvrralaččat, sosiálalaččat ja barggu dáfus.

Sámedikki árvohákanpolitihka vuodđuduvvo máhttovuđot ealáhusovdáneapmái, mas eanet máhttu ja ođđa diehtu, ovttas árbedieđuin, galgá leat vuodđun boahtteáiggeguvllot ealáhuseallimii mii galgá nannet sámi báikegottiid sámi árvvuid ja eallima guovddážin.

Sámedikki iežas hástalussan lea mihtidit ahte leat go min politihkas ja min doaibmabijuin dat beaktu maid mii háliidit. Vuosttažettiin lea hástalussan dat go politihka ja doaibmabijut maid stáhta eiseválddit, gielddat, fylkkagielddat, Innovašuvdna Norga ja eará ruhtadeaddjit fievriddit váikkuha sámi guovlluid ovdáneapmái hui ollu. Nuppádassii, de manná áigi ovdal go sáhtta oaidnit movt politihka ja doaibmabijut leat váikkuhan servodagas. Sámediggi lea ráhkadan eavttuid dasa movt mii sáhttit juksat mihttomeriid maid leat bidjan alceseamet. Dáid eavttuid ferte oktilaččat ovddidit vai mii sáhttit oazžut vástádusa dasa ahte lea go min politihka nannen mánggabealat ealáhuseallima, mii lea min mihttomearri.

Go ekonomalaš resurssat ealáhusovddideapmái leat geahppánan, de lea Sámedikki mielas dárbu vuđolaččat árvoštallat váikkuhangaskaomiid geavaheami ja daid sisdoalu. Dán oktavuodas lea dárbu bidjat váikkuhangaskaomiide buoret mihttomeriid, ja geahčadit maddái SED-guovllu.

Sámediggi vuorjašuvvá demográfalaš ovdáneami geažil, mii mañimuš lea duođaštuvvon girjjis Sámi logut 7 mitalit, mii almmuhuvvui golggotmánus 2014. Das oaidnit ahte árbevirolaš sámi guovlluide báhcet eanaš vuorasolbmot ja nuorat fárrejit stuorát gávpogiidda. Seammás go sámi guovlluin lassána bargofápmodárbu áiggis ovddas guvlui. Oktiibuot go geahččá de bágge dát Sámedikki geahčadit ortnegiid váikkuhangaskaomiid geavaheami ja mihttomeriid.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari dakko bokte ahte ángiruššat čuovvovaš surggiiguin:

- Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut.
- Geasuheadji báikegottit.
- Kulturealáhusat.

- Árvoháhkkan ja ođđaálggaheamit.

13.1 Váikkuhangaskaoamit ealáhusaide

Tabealla 13.1.1 Čoahketabealla ealáhusat

(1000 ru)

Ángiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Vuođđoealáhusaid rámmaeavttut	15 991	8 100	7 212	6 000	-2 100	-25,9 %
Geasuheaddji báikegottit	8 054	11 000	10 369	10 000	-1 000	-9,1 %
Kulturealáhusat	10 618	17 584	17 284	16 431	-1 153	-6,6 %
Árvoháhkkan ja ođđaálggaheamit	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	35 663	37 684	35 865	33 431	-4 253	-11,3 %

13.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihttala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Ealáhusovddidanruđaid sáhtta lassin SED-guvlui addit sámi kulturealáhusaide ja ealáhusprošeavttaide mat lámčtet boazodollui miehtá riikka. Jos áiggut geahččat makkár geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui, de geahča kapihttala 13.6.

Eanadoallo- ja boazodoallošiehtadallamiin leat šiehtadallanbealit soahpan loahpahit ruhtasirdimiid Sámediggái bušeahhtajagis 2015. Dat mielddisbuktá 4 miljon ru uhcit eanadoalloáigumušaide ja 2 miljon ru boazodoalu uhcit lasseealáhusaide.

13.1.2 Hálldahusdási resurssat – ealáhusjuogus

Kapihttalii 18 hálldahusa doaibmagolut gullet ealáhusjuhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda buorideapmi.

Ealáhusjuogus lea ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuodaossodaga oassi (EKD). Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.

Ealáhusjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus vuolggahit strategijaid mat leat ealáhusfágasuorggis. Dat boahdá ovdan hálldahusdási doaimmain kapihttalii vuolábealde.

Juhkosis lea maiddái hálldašanoovddasvástádus dáin surggiin:

- Ealáhusovddidandoarjaga hálldašeapmi.
- Duoji ealáhusšiehtadusa hálldašeapmi.

Ealáhusjuhkosis ledje 9 jahkedoaimma 1.10.2014 nammii.

13.2 Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Suodjalit ja ovddidit mariidnaealáhusaid, boazodoalu ja eanandoalu deatalaš kulturguoddin ja barggaheaddjin sámi guovlluin.

Vuodđoealáhusat leat deatalaččat sámi kultuvrii, gillii ja eallinvuohkái. Vaikko vuodđoealáhusat ain addet eanemusat barggu, ja dain ledje 2 037 bargosaji 2012:s, de lea ealáhus massán 256 bargosaji jagi 2008 rájes. Dat go bargosajit ealáhusas oppa áiggi geahppánit, lea Sámedikki mielas ahkit, ja danne lea ge biddjojuvvon ollu bargu ealáhusaid suodjaleapmái ja ovddideapmái.

Árktalaš eanadoallu lea dehálaš sámi kulturguoddi, árktalaš eanadoallu dárbaša erenoamáš váikkuhangaskaomiid vai sáhtá sihkkarastit gánnáhahttivuođa das. Sámediggi áigu nannet rekruteren- ja árvoháhkandoaimmaid eanadoalus sámi guovlluin. Sámediggi lea dehálaš premissaaddi sámi meahcástanealáhusaide, boazodollui ja eanadollui.

Tabella 13.2 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusaid rámmaeavttut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Doarjja vuodđoealáhusaide	15 991	8 100	7 212	6 000	-2 100	-25,9 %
Submi	15 991	8 100	7 212	6 000	-2 100	-25,9 %

Oassemihttomearri 1:

- Sihkkarastit dohkálaš juridihkalaš, ekonomalaš ja resurssalaš rámmaeavttuid vuodđoealáhusaide ja nannet daid voigatvuodávuodá.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijjuiguin:

- Oažžut váikkuhanfámu politihkkii mii guoská mariidnaealáhusaide, boazodollui, eanandollui ja meahcceealáhusaide.
  - Konsultašuvdnaortnega geavaheapmi árijjalaččat sihkkarastin dihte Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassaide, dieđáhusaide, lánkaásahusaide ja sullasaččaide mat gusket vuodđoealáhusaid ovddideapmái.
  - Addit buriid rávvagiid boazodoallo- ja eanandoallošiehtadusaide ja ovddidit dáid proseassaid.
  - Bisuhit ja ovddidit buori gulahallama vuodđoealáhusorganisašuvnnaiguin sihkkarastin dihte Sámediggái áigejuovdilis máhtu ja oktiordnen dihte politihka.
  - Čuovvolit mearrasámi strategiijaid álbmotčoahkkimiid doallama bokte.
- Doarjut aktiivvalaččat sámi lotnolasealáhusaid, ja nannet lotnolasealáhusaid rámmaeavttuid.
- Veahkehit ásaht doaimmaid mat ožžot nuoraid ja nissonolbmuid háliidit eanadoaluin ja lotnolasealáhusaiguin eallit.
- Doarjut doaibmarusttegiid oktiinvesteremiid eanadoalus sámi guovlluin.
- Sihkkarastit areálaid, bivdoeriid ja resurssaid vuodđoealáhusaide mat addet vuodđoealáhusaide ovdánanvejolašvuodaid.

- Addit kvalitehta dáfus buriid rávvagiid bivdoeriid reguleremiidda ja searvat deataleamos arenaide gos bivdoearit mearriduvvojit.
- Čuovvolit Vuotnaguolástuslávdegotti árjjalaččat ja gulahallat dainna lávga.
- Čuovvolit boazoprográmma, regionála gulahallanfora ja Sámedikki nammadan boazodoallostivrra ja gulahallat lávga eará boazodoalloeiseválddiiguin.
- Vuoruhit vuodđoealáhusaid areálasuodjalanbarggu.
- Váikkuhit nationála boraspirepolitihka ja regionála boraspirehálddašeami.
  - Geavahit konsultašuvdnašiehtadusa ja doalahit čavgadet oktavuoda guovddáš oassálastiiguin.
  - Váikkuhit dan ahte biddjojuvvo stuorát deaddu álbmotriektái boraspirepolitihkas ja hálddašeamis.
  - Váikkuhit dan ahte báikkálaš máhttu deattuhuvvo hálddašeamis ja dutkamis.
  - Láhčit dili nu ahte Sámedikki nammadan regionála boraspirelávdegottiin lea ollislaš máhttuvuođđu sámi ealáhusaid ja sámi servodatovddideami birra.
  - Váikkuhit dan ahte uražaččaid jávkadeapmái sihkkarastojuvvojit buorit ekonomalaš eavttut.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Barggolašvuohta vuodđoealáhusain bisuhuvvo.
- Bivdoearrevuođđu mearrasámi guovlluin bisuhuvvo.
- Doallostruktuvra eanandoalus bisuhuvvo.
- Vuodđoealáhusain lea dohkálaš areálavuodđu ja einnostanvejolaš areálageavaheapmi.
- Vahátlohku sávza- ja boazodoalus njiedjá.

Oasseihttomearri 2:

- Vuodđoealáhusain buoret gánnáhahttivuohta.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Oččodit stuorát ovddidanprošeavttaid vuodđoealáhusaide main lea regionála ruhtadeapmi.
  - Leat mielde ruhtadeamen lámhčči eanadoalloprošeavttaid mat leat erenoamážit jurddašuvvon ovddeapmái ja rekutteremii eanadoalus SED-guovllus.
  - Leat mielde ruhtadeamen lámhčči boazodoalloprošeavttaid mat leat mielde sihkkarastimin boazodoalu areálavuodđu ja ekonomalaš ovdáneami miehtá riikka.
  - Váikkuhit árvoháhkama riddo- ja vuotnaservodagas dan bokte ahte doarjut lámhčči doaibmabijuid mat buoridit mariidna ráhkadanávdnasiid vuostáiváldima ja viidáset ráhkadeami SED-guovllus.
  - Váikkuhit rekutterema guolástussii dainna lágiin ahte leat mielde ruhtadeamen vuosttasgearde fanasoastima.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Vuodđoealáhusain leat gánnáhahti doaimmat.
- Ođasmahttojuvvon doaibmaapparáhta addá buoret gánnáhahttivuođa.

Doarjja vuodđoealáhusaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
40000	Doarjja vuodđoealáhusaide	15 991	8 100	7 212	6 000	-2 100	-25,9 %
Submi		15 991	8 100	7 212	6 000	-2 100	-25,9 %

a) Ohcanvuodot doarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi. Muđui gusket vuodđoealáhusaid doarjjanjuolggadusat.

13.3 Geasuheaddji báikegottit

Mihttomearri:

- Geasuheaddji ja ealli sámi báikegottit main leat juohkelágan priváhta ealáhusat.

Analysat čájehit ahte sámi báikegottiin lea olmmošlohku njiedjan manjimus áiggiid ja bargosajiid lohku lea njiedjan. Seammás orru vuhttom in ahte ássanbáikkít geasuhit buorebut, go sisafárren sámi guovlluide lei posiitiiva 2012:s. Sámedikki ulbmilin lea buoridit geasuheami sámi báikegottiide.

Tabealla 13.3 Čoahkketabealla - geasuheaddji báikegottit

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Ealáhuseallin ja fitnodatovddideapmi	5 906	7 000	6 369	7 000	0	0,0 %
Doarjja meahcásteapmái, viidáset ráhkadeapmái ja sámi mátkeealáhusaide	2 148	4 000	4 000	3 000	-1 000	-25,0 %
Submi	8 054	11 000	10 369	10 000	-1 000	-9,1 %

Oassemihttomearri 1:

- Go olbmot eanet fárrejit sámi guovlluide de ealáskit báikegottit.

Strategiijat dasa gullevaš doaimbabiiguin:

- Vuolggahit ja čuovvolit ovttasbarggu eará ovddidanorganisašuvnnaiguin.
  - Innovašuvdna Norga lea stuorra ja deatlaš váikkuhangaskaoapmeaktevra sámi guovlluin. Sámediggi áigu árijalaččat čuovvut ovttasbargošiehtadusa mii lea Innovašuvdna Norggain.
  - SIVA lea váikkuhangaskaoapmeaktevra mii investere industriija ja innovašuvdnaprošeavttain. Sámediggi áigu viidáseappot ovddidit gulahallama SIVA:in oažžun dihte eanet investeremiid sámi guovlluin ja eanet birrasiid mat váikkuhit gelbbolašvuodabargosajiid.

- Fylkkagiellat ožžot jahkásaččat juolludusaid giella- ja guovlodepartemeanttas maiguin láhčit regionála ovddideami. Sámediggi áigu árrjalaččat čuovvut válljejuvvon dihto fylkkagielladaid regionála ovddidanprográmmaid, ja dasto ovttasbargošiehtadusaid.
- Ovttasdoaimmat gielddaiguin ja muittuhit mii lea gielldaid ovddasvástádus ealáhusaid ja kultuvrra ovddideamis.
  - Čadahit gulahallančoahkkimiid dihto gielddaiguin deaivvadan dihte ealáhusaiguin, gelbbolašvuodabirrasaiguin ja gielddaiguin ja juohkin dihte dieđuid Sámedikki váikkuhangaskaomiid birra.
  - Bisuhit ovttasbarggu Gielldaid Guovddášlihtuin ja váikkuhit gielldaid ánggiruššama ealáhusovddideamiin sámi guovlluin.
  - Ovddidit ja joatkit ovttasbarggu gielddaiguin nannen dihtii servodat- ja ealáhuseallima mii lea vuodđuduvvon sámi gillii, kultuvrii ja árbevieruide.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Olmmošlohku laskkašii.

Oassemihttomearri 2:

- Mánnggalágan ealáhusat ja geasuheadđji bargosajit goappašiid sohkašiid várás sámi guovlluin.

Strategijat dasa gullelaš doaimmabijuiiguin:

- Nuppástuhtimat ja innovašuvnnat mat nannejit priváhta ealáhusaid.
  - Váikkuhit daid ovddidandoaimmabijuid ja investeremiid ruhtadeapmái mat váikkuhit mealgat fitnodatovddideapmái.
  - Váikkuhit ovttasbargoprošeavttaid ja láhčči doaimmabijuid ruhtadeapmái mat váikkuhit fitnodat- ja ealáhusovddideami.
  - Nannet oktavođa ja ovttasbarggu ealáhusaiguin dakko bokte ahte ruhtadit birrasiid, fitnodagaid ja organisašuvnnaid mat leat mielde árrjalaččat ovddideamen sámi guovlluin, dás mielde maiddái ealáhugárddit, ovddidansearvvit, gealbobirrasat jna.
- Ovddidit meahcceealáhusaid ja viidáset ráhkadeami, sámi mátkeeallima ja sámi kulturealáhusaid.
  - Veahkehit ruhtadit álggahanstipeandaid lotnolas- ja meahcceealáhusain ja sámi mátkeealáhusain, ja sámi kulturealáhusain.
  - Veahkehit ruhtadit investeremiid mat addet báikkálaš viidáset ráhkadeami ja eanet ráhkadanávdnasiid vuovdima sámi guovlluin.
  - Veahkehit ruhtadit sámi mátkeealáhusfitnodagaid ja vásáhusvuđot mátkeealáhusdoaimmaid, mas eaktivuohta ja jáhkehahttivuohta leat guovddážis.
  - Veahkehit ruhtadit ja árrjalaččat čuovvolit prošeavtta Sámi mátkeealáhusat.
  - Veahkehit ruhtadit fitnodagaid mat ánggiruššet kulturealáhusaiguin, maid doaimmas lea sámi kulturovdanbuktin guovddážis.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Priváhta fitnodagat lassánit.
- Šaddá eanet barggolašvuolta bálvalusealáhusain ja smávvaindustriijas.
- Šaddet mánnggalágan ealáhusat ja geasuheadđji bargosajit goappašiid sohkašiid várás sámi guovlluin.
- Šaddet eanet gelbbolašvuolta bargosajit nuoraid várás.
- Šaddet geasuheadđji sámi ealáhus- ja beroštusorganisašuvnnat.

Doariija ealáhuseallimii ja fitnodatovddideapmái

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
40510	Ealáhuseallin ja fitnodatovddideapmi	a)	5 906	7 000	6 369	7 000	0	0,0 %
Submi			5 906	7 000	6 369	7 000	0	0,0 %

a) Ohcanvudot doarjagat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket ealáhus- ja fitnodatovddideami doarjjanjuolggadusat.

Doariija meahcásteapmái, viidáset ráhkadeapmái ja sámi mátkeealáhusaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
41010	Meahcástanealáhusat ja viidásetbuvttadeapmi	a) b)	2 148	4 000	4 000	2 000	-2 000	-50,0 %
41011	Sámi mátkkoštanealáhusat	a) b)	0	0	0	1 000	1 000	-
Submi			2 148	4 000	4 000	3 000	-1 000	-25,0 %

a) Ohcanvudot doarjagat.

b) Ovdal lei dán namma Árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket meahcásteami, viidáset ráhkadeami ja sámi mátkeealáhusaid doarjjanjuolggadusat.

13.4 Kulturealáhusat

Mihttomearri:

- Sámi kulturealáhusaide eanet bargosajit.

Sámi kulturealáhusat leat stuorra vejolašvuođat šaddat daid deatleamos sámi ealáhusaid gaskii boahteáiggis. Analysat čájehit ahte kulturealáhusat sámi guovlluin leat lassánan johtileappot manjimus 10 jagiin dan ektui go Norggas ja Davvi-Norggas muđui. Sámediggi almmuhii 2013:s sierra golmmajagáš doaimaplána sámi kulturealáhusaid várás. Sámediggi joatká ángiruššama 2015:s. Ángiruššan dujiin galgá vuoruhuvvot dainna áigumušain ahte nannet fitnodagaid ekonomalaš ceavzima.

Tabealla 13.4 Čoahkketabealla - kulturealáhusat

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámedikki kulturealáhusprošeakta	657	2 750	2 450	2 750	0	0,0 %
Doarjja duodjeealáhusa ovddideapmái ja dasa rekrutteremii	2 500	2 578	2 578	2 648	70	2,7 %
Duodjeinstituhtta	2 382	2 856	2 856	2 933	77	2,7 %
Duoji ealáhusšiehtadus	5 079	9 400	9 400	8 100	-1 300	-13,8 %
Submi	10 618	17 584	17 284	16 431	-1 153	-6,6 %

Oassemihttomearri 1:

- Gánnáhahti kulturealáhusfitnodagat.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Nannet sámi kulturealáhusfitnodagaid ealáhusoassálastin.
  - Sámedikki kulturealáhusprošeakta jotkojuvvo 2015:s. Das lea earret eará mielde gealbolokten, fierpmáduksen ja fokus gánnáhahttivuhtii sámi kulturealáhusain.
  - Álggahit ortnegiid dakkár ášahuvvon kulturealáhusdoaimmaheddjiide geain lea gánnáhahttivuođa vejolašvuohta riikka dásis ja riikkaidgaskasaččat.
  - Lávgadeappot bargat ovttas sámi gielddaiguin ja deattuhit erenoamážit kultuvrra, ealáhusa ja ealáhushutkama.
  - Bargat dan ala ahte fállat sámi kulturealáhusdoaimmaheddjiide mat ožžot almmolaš doarjaga, govddadeappo gelbbolašvuođabáhka mas lea mielde stuorát fokus ealáhusovddideapmái.
  - Veahkehit ruhtadit sámi kulturealáhusdoaimmaheddjiid álggahanstipeanddaid ja fitnodatovddidandoarjagiid bokte (13.3 Geasuheadji báikegottit). Sámedikki ángiruššan kulturealáhusaiguin lea lasáhus dan govda ángiruššamii mii lea sámi dáidagiin ja kultuvrrain. (Kap 5)

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Šaddet eanet kulturealáhusfitnodagat main lea eanet gávpejohtu ja dienas.
- Juksat ođđa márkaniid sámi buktagiiguin.

Oassemihttomearri 2:

- Kulturealáhus gelbbolašvuođa vuođu.

Strategiija dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Buoridit ámmátlašvuođa ja gelbbolašvuođa sámi kulturealáhusain.
  - Sámediggi joatká Dáhttu - gealbo- ja fierpmádatprográmma sámi kulturealáhusdoaimmaheddjiid várás mat galget váikkuhit eanet ámmátlašvuođa ja gávppálašvuođa sámi kulturealáhussuorggis.
  - Bargat dan ala ahte ášahit regionála kulturealáhusfierpmádagaid mat galget čuovvolit ja nannet Dáhttu-prográmma.

- Oažžut álggahuvvot sámi kulturealáhusaid ovdaoahpu.
- Lágidit jahkásaš konferánssa sámi kulturealáhusaid birra ja várás.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- 12 kulturealáhusfitnodaga leat vuolláičállán šiehtadusa ahte ovddidit gánnahahttivuođa ja eanet ámmátlašvuođa Dáhttu bokte.
- Háhkát buriid ja bistevas deaivvadansajiid sámi kulturealáhusdoaimmaheddjiide.

Sámedikki kulturealáhusprošeakta

(1000 ru)

Čilgehus			RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
41000	Sámedikki kulturealáhusprošeakta	a)	657	2 750	2 450	2 750	0	0,0 %
Submi			657	2 750	2 450	2 750	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus. Bušehtas 2014 juogaduvvon Gánnahahtti kulturealáhusaid ovddideapmi ja gelbbolašvuođavuođot kulturealáhusaid ovddideapmi. Prošeavttat leat biddjojuvvon oktii ja lea okta prošeakta 2015:s.

Oassemihttomearri 3:

- Eanet vuovdit iežas duddjon duoji ja eará dáidda- ja kulturbuktagiid.

Strategiijat dasa gullevaš doaimmabijuiguin:

- Ovdánahttit sámi design ja eará dáiddailbmademiid lunddolaš oassin sámi kulturealáhusain.
  - Váikkuhit arenaid ruhtadeami mat ovdánahttet sámi design ja eará dáiddailbmademiid.
- Nannet ovddidanbarggu duodjeealáhusa siskkoabealde.
  - Njuolga doarjaga bokte ruhtadit ja ovddidit Duodjeinstituhta.
  - Váikkuhit ahte ásahuvvojit, ruhtaduvvojit ja ovddiduvvojit bagadusvirggit ja regionála ovddidanprošeakta mii váikkuha duoji viidáseappot ovddideami ealáhussan.
- Nannet rekrutterema duodjeealáhussii.
  - Ruhtadit oahpahuskantuvrra fidnoahppiortnega.
- Ovddidit ealáhusšiehtadusa instrumeantan duoji ovddideapmái ealáhussan.
  - Ealáhusšiehtadussii gullet ollu váikkuhangaskaoamit, doaimmabijut ja ortnegat maid birra šiehtaduvvo Sámedikki ja duoji ealáhusorganisašuvnnaid gaskka.

Galgá váikkuhit:

- Eanet gánnahahttivuođa duojis.
- Buoret gávpejođu iežas duddjon duojis.
- Rekrutterema duodjeealáhussii nu ahte leat gitta 10 fidnoahppi duodjeealáhusas.

Doarjja duodjeealáhusa ovddideapmái ja dasa rekrutteremii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
41020	Duodjeinstituhtta	a)	1 000	1 031	1 031	1 059	28	2,7 %
41020	Boazodoalu oahpahuskantuvra	a)	1 500	1 547	1 547	1 589	42	2,7 %
Submi			2 500	2 578	2 578	2 648	70	2,7 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket duodjeealáhusa ovddideami ja rekrutterema doarjjanjuolggadusat.

Doarjja Duodjeinstituhtii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
41030	Duodjeinstituhtta	a)	2 382	2 856	2 856	2 933	77	2,7 %
Submi			2 382	2 856	2 856	2 933	77	2,7 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket Duodjeinstituhta doarjjanjuolggadusat.

Duoji ealáhusšiehtadus

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
41050	Doaibmadoarjja - Ohcanvuđot doarjagat		1 587	2 700	2 700	1 600	-1 100	-40,7 %
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja - Ohcanvuđot doarjagat		1 254	4 100	4 100	1 800	-2 300	-56,1 %
41052	Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjagat		110	200	200	200	0	0,0 %
41053	Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarjagat		57	100	100	100	0	0,0 %
41054	Gelbbolašvuolta, oahpahus, kurssat		138	0	0	300	300	-
41055	Doaibmabijut mat buoridit vuovdima - ohcanvuđot doarjagat		346	350	350	350	0	0,0 %
41056	Duojáruid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat		468	600	600	600	0	0,0 %
41057	Sámiid Duodji OS - njuolggodoarjagat		1 092	1 250	1 250	1 250	0	0,0 %
41058	Faga- ja ekonomijalávdegoddi - prošeakta iežamet hálddus		27	100	100	100	0	0,0 %
41059	Ealáhusšiehtadusa árvvoštallan		0	0	0	500	500	-
41060	Ealáhusšiehtadusa golut		0	0	0	100	100	-
41061	Hospiteren		0	0	0	300	300	-
41062	Rehketdoallokurssa čuovvoleapmi		0	0	0	400	400	-
41063	Vuovdin, vuovdaleapmi		0	0	0	500	500	-
Submi			5 079	9 400	9 400	8 100	-1 300	-13,8 %

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gusket ortnegii dat njuolggadusat mas leat duoji ealáhusšiehtadusa vuolde, ja dat maid bealit leat šiehtadan ealáhusšiehtadusas.

13.5 Árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

Mihttomearri:

- Ásahandávjodat, innovašuvdna ja árvoháhkkan sámi mátkealáhusain buorránit.

Ásahandávjodat ja oahppodássi sámi guovlluin lea hui unni. Árvoháhkkan ja innovašuvnnat leat vuođđun buot ealáhusovddidemiide. Ođđa doaimmaid ásaheapmi eaktuda sihke fágalaš gelbbolašvuoda ja ásahangelbbolašvuoda. Danne áigu Sámediggi ain ángiruššat ođđaálggaheddjiid ja ásahuvvon doaimmaid čuovvolemiin.

Tabealla 13.5 Čoahkketabealla - árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Gealbolokten ja čuovvoleapmi	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %

Oassemihttomearri 1:

- Eanet FoU-doaimma sámi guovlluid ealáhuseallimis.

Strategiijat dasa gullevaš doaimbabiiguin:

- Movttiidahttit ovddidanbirrasiid sámi guovlluin árjjalaččat geavahit eanet FoU-doaimma.
  - Čuovvolit fágalaš foruma ja ovddidanforuma rávan Sámedikki bargui oazžut eanet árvoháhkama meahcceealáhusain, lotnolasealáhusain ja sámi mátkealáhusain.
- Ovttasbargat relevánta máhtto- ja dutkanbirrasiiguin eanet FoU-doaimma birra ealáhuseallimis.
- Ovdánahttit ealáhushutkama sámi nuoraid gaskkas.
  - Ovttasbargat Nuorra Ealáhushutkamiin ja vástideaddji fokus ealáhushutkamii skuvllas.
- Fokus nissonolbmuid ealáhushutkamii.
  - Álggahit jođiheaddjiovddidanprográmma sámi nissonolbmuid várás.

Galgá váikkuhit:

- Eanet FoU-doaimma ealáhuseallimis..
- Eanet árvoháhkama meahcceealáhusain, lotnolasealáhusain ja sámi mátkealáhusain.
- Árjjalaš ovddidanbirrasa sámi guovlluin.

Oassemihttomearri 2:

- Eanet ođđaásaheamit ja eanet ealáhushutkan.

Strategiija:

- Ovdánahttit gánnáhahttivuođa ja ámmátlašvuođa ásahanoahpahusa ja oahpahusdoaimbajuid bokte dáláš fitnodagain.
  - Álggahit ásahanoahpahusa ja oahpahusdoaimbajuid dáláš fitnodagain. 2015:s vuoruhuvvojit fitnodagat mat ráhkadit viidáseappot ráhkadanávdnasiid báikkálaččat sámi guovlluin ja mat álggahit gealboprošeavttaid ja fierpmádagaid fitnodagaid várás.

Galgá váikkuhit:

- Eanet ásahandávjodaga.
- Buoret gelbbolašvuođa ásaheddjiid ja fitnodagaid gaskkas.
- Eanet nuoraidfitnodagaid sámi guoskevaš gávpejurdagiiguin.

Gealbolokten ja čuovvoleapmi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
42020	Gealbolokten ja čuovvoleapmi	a)	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi			1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus

13.6 Ealáhusovddidandoarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

2011 Guovdageaidnu	2022 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret
2012 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:	0103 Dáigevuotna
0101 Stierdná	0104 Gihppovuotna
0102 Sievju	0105 Dorskášvuotna/Beahkkervuotna
0103 Uhcca Liidnevuoatna	0106 Davvesiida
0104 Stuora Liidnevuoatna	0107 Idjavuotna
0105 Gámavuotna	0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
0106 Fielvuotna	0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
0107 Nyvoll	0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
0108 (Stuora) Girenjárga	0111 Váttesbákt-seaibbuš
0110 Latni	0112 Gappatvárri
0201 Lákknjárgeahči	0113 Eretoaivvit
0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)	0114 Vuonjalráššá
0203 Lákkuvuonbahta	2023 Gángaviika
0204 Dálbmeluokta	2025 Deatnu
0205 Vasbotnelv	2027 Unjárga
2014 Láhppi	2030 Máttá-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2017 Fálesnuorri	0101 Buođgáibeaski
2018 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret	0102 Reais(a)vuonna
0119 Muorral(vuotna)	0103 Spurvnes /Sállam
0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)	0104 Njávdam
0121 Muotki	0402 Lávvonjárga
0122 Gunnarnes	0403 Juranjohka
0123 Tufjord	0404 Ruovdevuonna
0124 Fávle-lžžát	0405 Vuorjám(johka)
2019 Nordkapp, fólgende grunnkretser:	0503 Čoalbmejávri
0113 Oarjjábealli-Vuotnabađaguovlu	0504 Máiddet/Skrotnes
0114 Nuortaváhkeguovlu	0505 Bajit Báhcceveadji
0115 Goaskinvákke - Rákkonjár-guovlu	1902 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:
0117 Skuohttanjárga	3301 Čie(k)ŋalluokta
0118 Mannskarvik-Reaipáhki (Ráiváhki)	3302 Leaibedievvá
0119 Spierttanjárga (Spierta)	3303 Moskaluokta
0200 Geaissavearra	3304 Moskavuovdi
0201 Geaissavearra	3305 Rivnnje/Vuotnasiida
0202 Kniskkárnjárga	3306 Suortu (davit/siskit)
0203 Duvavuotna (Irivuotna)	3307 Várpenjárga
0204 Magerøystua	3308 Su(o)rgomohkki
0205 Finnvik	3309 Guohcavuopmi
0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)	3310 Ullsfjordmoane -
Bygda sarnes	1913 Skánit
2020 Porsáŋgu	1919 Rivttát
2021 Kárášjohka	1920 Loabát

1923 Siellat

1925 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurrušaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

1933 Báhcavuotna

1936 Gálsá

1938 Ivgu

1939 Omasvuotna

1940 Gáivuotna

1941 Skiervá

1942 Ráisa

1943 Návuotna

1805 Nárviika, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosiida
- 0111 Luodnegohpie

1849 Hábmmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárri)
- 0118 Jávresoalgge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Divtasvuodna

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárkku
- 0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaibmaguvlui sáhtta doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikka
- lassiealáhusaide boazodoalus

14 Báikkálaš ja guovlulaš ovttasbargu

Váldomihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmillaš ovttasbarggu bokte regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin sámi kultuvrra, giela ja servodateallima nannemis ja ovddideamis.

Sámediggi bargá diliid láchčimiin nu ahte sámi álbmogis alddis, ja iežas eavttuid vuodul livččii vejolašvuohta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus vuogi mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi okto guoddit, iige sáhte dahje áiggu ge okto guoddit dan ovddasvástádusa.

14.1 Váikkuhangaskaoamit báikkálaš ja regionála ovttasbargui

14.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 14.1.1 Čoahkketabealla - báikkálaš ja guovlulaš ovttasbargu

(1000 ru)

Ánggiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Regionála ovttasbargu	3 714	2 500	2 500	2 000	-500	-20,0 %
Báikkálaš ovttasbargu	0	0	0	350	350	-
Submi	3 714	2 500	2 500	2 350	-150	-6,0 %

14.2 Regionála ovttasbargu

Mihttomearri:

- Háhkát buriid rámmaeavttuid sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii gulahallama ja ovttasbarggu bokte regionála eiseválddiiguin.

Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid Finnmárkku fylkkagielddain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlánda fylkkasuohkaniin, ja fylkkagielddaiguin máttasámequivllus (Norlánda, Davvi- ja Máttá Trøndeláhka ja Hedemárku). Dasa lassin lea dahkkojuvvon šiehtadus kulturmuitosuodjaleamis Opplánda fylkkasuohkaniin.

Sámediggi lea sorjavaš ovttasbarggus eará oasálaččaiguin jos galgat juksat min barggus bohtosiid. Ovttasbargošiehtadusaid bokte fylkkagielddaiguin šiehtaduvvo makkár ovddasvástádus regionála eiseválddiin lea go guoská sámi gillii, birrasii, ealáhussii ja servodatovddideapmái.

Dát šiehtadusat čuovvovuvvojit doaimbijuid bokte sierra fágakapihtaliid siskkobealde bušehtas.

Tabealla 14.2 Čoahkketabealla - regionalt samarbeid

(1000 ru)

Ánggirusšansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Regionálaovddidanprošeavttat	3 714	2 500	2 500	2 000	-500	-20,0 %
Submi	3 714	2 500	2 500	2 000	-500	-20,0 %

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Ulbmillaš ja vuoruhuvvon ovttasbargošiehtadusat.
  - Čuovvolit ovttasbargošiehtadusaid fylkkagiellaiguin.
- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte nannet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.
  - Váikkuhit ovttasbargoprošeavttaid ruhtadeami daid fylkkagiellaiguin ja giellaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
  - Čuovvolit ovttasbargošiehtadusaid mihttomeriid ja oktasašánggirusšamiid.
  - Váikkuhit sámi deaivvadanbáikkiide ovttasbargošiehtadusaid mielde.

Galgá váikkuhit:

- Oktasašánggirusšamiid boktet nannet ja oainnusmahttit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima dain surggiin mat leat ovttasbargošiehtadus.

Regionálaovddidanprošeavttat

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
45000	Regionálaovddidanprošeavttat	a)	3 714	2 500	2 500	2 000	-500	-20,0 %
Submi			3 714	2 500	2 500	2 000	-500	-20,0 %

a) Ohcanvuđot do arjagat

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket regionálaovddideami doarjjanjuolggadusat.

14.3 Báikkálaš ovttasbargu

Mihttomearri:

- Háhkát buriid rámmaeavttuid sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii gulahallama ja ovttasbarggu bokte báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa Romssa suohkaniin. Ovttasbargošiehtadusa áigumuššan lea suodjalit sámi giela ja kultuvrra Romssa sámi álbmogii. Dasto láchčá ovttasbargošiehtadus diliid eanet rabas ja luohitevaš gulahallamii Romssa suohkana ja Sámedikki gaskka áššiin mat gusket sámiide. Šiehtadus čuovvoluvvo doaibmabijuid bokte mat leat sierra fágakapihtaliid vuolde bušehtas.

Sámediggi lea álgán ságastallat gávpotgielddaiguin Áltá, Bådåddjo ja Oslo. Dáid ságastallamiid vuođul galggašedje šaddat sierra ovttasbargošiehtadusat oasálaččaid gaskka. Ovttasbargošiehtadusaid bokte galgá sámi giella ja kultuvra nannejuvvot ja gozihuvvot namuhuvvon gávpotgielddain. Ovttasbargošiehtadusat galget maiddá váikkuhit árjjalaš gulahallama oasálaččaid ja sámiid gaskka guoskevaš gávpogiin.

Sámedikkis leat ovttasbargošiehtadusat buot gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin mat leat sámegiela hálddašanguovllus. Dát válddahuvvojit kapihttalis 4 Giella.

Strategiijat dasa gullevaž doaibmabijuiguin:

- Árjjalaš rolla gielddaid guovdu.
  - Ovttasbargošiehtadusa čuovvoleapmi Romssa suohkaniin.
Joatkit gulahallama gávpotgielddaiguin Áltá, Bådåddjo ja Oslo ovttasbargošiehtadusaid birra

Galgá váikkuhit:

- Sámi giela, kultuvrra ja servodateallima goziheami gielddaid sámi álbmoga várás.

14.4 Gieldaodastus

Mihttomearri:

- Stáhta sámeapolitiikkii dávistettiin, mearriduvvon vuođđolágas, sihkarastit ahte sámi vuoigatvuođat gozihuvvojit ja ahte sámi giella, kultuvra ja servodateallin ovddiduvvojit ráđđehusa gieldaodastusproseassas.

Gieldaodastusa áigumuššan lea ovttaštahtit gielddaid. Stuorat gielddain mat eai leat nu ollu, galggašii leat buoret kapasitehta gozihit ja viidásetovddidit láhkageatnegahttojuvvon doaimmaid, addit buoret vejolašvuođaid báikegottiide ceavzit ja gozihit deatalaš eaktodáhtolaš doaimmaid. Dasto háliida Ráđđehus ahte ođastus galgá addit buriid ja ovttaárvosaš bálvalusaid ássiide, ollislaš ja oktiordnejuvvon servodatovddideami, ceavzilis ja ekonomalaš gievrras gielddaid ja nannoset báikkálaš demokratiija. Gieldaodastusas leat váikkuhusat sámi vuoigatvuođaide mat čatnasit gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuhtii ja sosiálii, ja kultuvrii ja ealáhussii.

Sámedikki rolla gulahallamis ja ovttasbargobeallin proseassain sámi sisdoalu ovddideamis boahteáiggi doaibmačoavdimiin stuorat gielddain, lea deatalaš. Deatalaš lea maiddá ahte Sámediggi searvá árjjalaččat proseassii ja lea oidnosit bealušteamen sámi beroštumiid dán proseassas sihke nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiide. Sámedikki bargu gieldaodastusain lea čuovvut ráđđehusa áššedovdilávdegotti proseassaid, proseassaid fylkkamánniiguin ja gielddaiguin. Dárbbášuvvo bagadeapmi ja ráđdeaddin gielddaide, sihke daidda mat leat siskkoibealde sámegiela hálddašanguovllu ja mat leat olggobealde dan. Dát siskkilda čoahkkimiid gielddaid ja Sámedikki gaskka. Gieldaodastusa olis áigu Sámediggi lágídit konferánssa man fáddán lea earret eará gieldaodastus ja vuođđudit olggobeale joavkku masa sámegiela hálddašanguovllu gielddat servet. Danne vai sihkarasttášeimmet buori gulahallama gielddaiguin.

Bargu gáibida nana hálddahušlaš čuovvoleami, sihke go guoská barggu oktiordnemii ossodagaid gaskka ja barggu oktiordnemii olggobealde.

Tabealla 14.4 Čoahkketabealla - gieldaođastus

(1000 ru)

Ángiruššansurgit	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Gieldaođastusa čuovvoleapmi	0	0	0	350	350	-
Submi	0	0	0	350	350	-

Strategiijat dasa gullevaš doaibmabijuiguin:

- Árijalaččat searvat gieldaođastusprosessii sihke guovddáš eiseválddiiguin ja regionála ja gielдалаš dásis.
  - Ásahit olggobeale joavkku masa sáme giela hálddašanguovllu gielddat ja gielddat main leat ráját dáid gielddaide servet.
  - Searvat regionála resursajoavkkuide maid fylkkamánni jođiha.
  - Veahkehit rávvagiiguin ja bagadusain gielddaid ja fylkkagielddaid.
  - Lágidit gieldakonferánssa man fáddán lea earret eará gieldaođastus.

Galgá váikkuhit:

- Buori gulahallama sihkkarastima gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin mat gullet sáme giela hálddašanguvlui.
- Sámi vuoigatvuođaid goziheami sihkkarastima gieldaođastusproseassas.
- Sámi giela, kultuvrra ja servodateallima goziheami sihkkarastima gieldaođastusas.

Gieldaođastusa čuovvoleapmi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
45500	Gieldaođastusa čuovvoleapmi	a)	0	0	0	350	350	-
Submi			0	0	0	350	350	-

a) Prošeakta iežamet hálddus

15 Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

Váldomihttomearri:

- Álgoálbmogat mearridit iežaset ahtanuššama ja sis lea vejolašvuohta gozihit iežaset beroštumiid riikkaidgaskasaččat.

Sámediggi hálddaša prinsihpalaš oainnu ja beroštumiid mat ovdánahttojuvvojit ja bealuštuvvojit riikkaidgaskasaš arenas. Deatalaš lea ahte álgoálbmotdimenšuvdna gozihuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš forain, ja ahte áššit mat leat deatalaččat ovdánahttojuvvojit sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat.

Rájárástideaddji bargu dáhpáhuvá nationála ja riikkaidgaskasaš forain ja arenain, ja dat leat ON, Árktalaš ráđđi ja davviguovlopolitihkka, Sámi parlamentáralaš ráđđi, Barentsovttasbargu, davviriikkalaš ovttasbargu, árktalaš ovttasbargu, Interreg, NASCO ja EU.

Sámi álbmogis leat guhkes árbevierut doaimmat árrjalaččat riikkaidgaskasaš orgánain, erenoamážit Ovttaštuvvan našuvnnain (ON), álbmotrievttálaš konvenšuvnnain, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid ovddideamis ja čuovvolemis máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuođaid nannema dihte. Dát bargu čađahuvvo ovttasbarguin ja solidaritehtain eará álgoálbmogiiguin.

Go mii leat álgoálbmot ovttá máilmmi riggámuš riikkain, de lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit buoridit eará álgoálbmogiid dili. Seammás lea riikkaidgaskasaš láhka ja riekti mearrideaddji deatalaš min iežamet vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja suodjaleamis.

Sámediggi lea bidjan stuorra resurssaid álgoálbmogiid máilmmikonferánsii ráhkkaneapmái, mii dollojuvvui čakčamánu 2014, erenoamážit dan bokte go lágidii ráhkkaneaddji álgoálbmotkonferánsa Álttás 2013:s. Deatalaš lea buorre evalueren, čuovvoleapmi ja mielde váikkuheapmi, sihkarastin dihte ahte doaimbajut mat leat mearriduvvon WCIP2014 loahppadokumeanttas čuovvoluvvojit.

Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu gusket buot fágasurggiide Sámedikki doaimmas. Danne leat strategijat ja doaimbajut dán fágasuorgái bušeahta eará fágakapihtaliin.

Sámediggi áigu ráhkadit dieđáhusa Sámedikki riikkaidgaskasaš barggu birra jagis 2015. Das biddjo vuođđu dasa movt eanet dárkilastit mihtomeriid, strategijaid ja doaimbajuid.

15.1 Váikkuhangaskaoamit sámi ovttasbargui ja riikkaidgaskasaš bargui

15.1.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 15.1.1 Čoahkketabealla - sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

(1000 ru)

Innsatsområde	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Riikkaidgaskasaš bargu	8 908	1 486	1 486	2 009	523	35,2 %
Submi	8 908	1 486	1 486	2 009	523	35,2 %

15.1.2 Hálldahusdási resurssat – Vuoigatvuohta- ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat

Vuoigatvuohta- ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodaga báلكkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa bajideapmi leat mielde kapihttalit 18 Hálldahusdási doaibmagolot.

Vuoigatvuohta- ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas (VUOR) lea ovddasvástádus čuovvovaččain:

- Vuoigatvuohta- ja láhkabargu.
- Veahkki ja bagadeapmi politihkaovddideamis ja láhkabarggus buot fágasurggiin.
- Riikkaidgaskasaš áššit.
- Bajimuš ovddasvástádus konsultašuvdnašiehtadusas mii lea stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaska.
- Politihka ovddideapmi, sámediggeválggat.
- Juridihkalaš bagadeapmi.

Vuoigatvuohta- ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas ledje 10 jahkedoaimma 1.10.2014 nammii.

15.2 Riikkaidgaskasaš bargu

Tabealla 15.2 Čoahkketabealla - internasjonalt arbeid

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Riikkaidgaskasaš bargu	888	986	986	1 009	23	2,3 %
WCIP 2014 čuovvoleapmi	7 460	500	500	1 000	500	100,0 %
Riikkaidgaskasaš doaibmabijut	a)	560	0	0	0	-
Submi	8 908	1 486	1 486	2 009	523	35,2 %

a) Doarjagat riikkaidgaskasaš bargui leat vuoruhuvvon kulturdoaimmabijuid vuolde

Oassemihttomearri 1:

- Álgoálbmogiid riikkaidgaskasaš riekteovddideami buorideapmi.

Strategiijat dasa gullelaš doaibmabijuiguin:

- Sámediggi lea iešheanalis aktevra ovttas earáiguin riikkaidgaskasaš barggus.
  - Bargat davviriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat nannen dihte sámi iešmearrideami.
  - Ráhkadit dieđáhusa Sámedikki riikkaidgaskasaš barggu birra.
  - Nissonolbmuid vuoigatvuođat galget heivehuvvot lunddolaš oassin barggus álgoálbmogiid vuoigatvuođaguin.
- Riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte háhkat buriid rámmaeavttuid eará álgoálbmogiidda.
  - Searvat riikkaidgaskasaš proseassaide ja váikkuhit norgga delegašuvnna mielde.
- Oainnusmahttit ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa prinsihpaid (ON álgoálbmotjulggaštus).
  - Heivehit ON álgoálbmotjulggaštusa prinsihpaid lánkačohkiin ja geavatlaš politihkas mat váikkuhit sámiid ja eará álgoálbmogiid árgabeaivvi.
- Searvat prosessii mii čatnasa ON álgoálbmotbargui.
  - Čuovvolit doaibmabijuid mat leat WCIP2014 loahppadokumeanttas.
  - Váikkuhit davviguovloovddideami mii nanne sámi ja eará álgoálbmogiid kultuvrra ja servodaga.
  - Váikkuhit ruhtadeami vai álgoálbmogiin leat vejolašvuođat árrjalaččat searvat Barentsovttasbargui.
- Álgoálbmogiin galget leat vejolašvuođat árrjalaččat searvat riikkaidgaskasaš proseassaide.
  - Váikkuhit ruhtadeami vai organisašuvnnat sáhttet bargat sámi áššiid ovdánahttimiin riikkaidgaskasaččat.

Galgá váikkuhit:

- Ahte stáhtat čuovvolit geatnegasvuođaideaset álbmotrievtti mielde.
- Ovttaárvosaš ovttaseallima ja vai buot álgoálbmogiin leat ovddidanvejolašvuođat.

Doarjja riikkaidgaskasaš bargui

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR 2013	Bud 2014	Rev 2014	Bud 2015	Erohus Bud 15 - 14	%erohus
50000	Barentssekretariatet IKS	a)	316	350	350	359	9	2,6 %
50100	Sámiráđđi - Norgga juogus	a)	372	383	383	393	10	2,6 %
50200	Mama Sara Education Foundation	a)	100	153	153	157	4	2,6 %
50300	doCip	a)	100	100	100	100	0	0,0 %
Submi			888	986	986	1 009	23	2,3 %

a) Njuolggodoarjagat

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válddi. Muđui gusket riikkaidgaskasašbarggu doarjjanjuolggadusat.

WCIP 2014 čuovvoleapmi

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	%erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
50000	WCIP 2014 čuovvoleapmi	a)	7 460	500	500	1 000	500	100,0 %
Submi			7 460	500	500	1 000	500	100,0 %

a) Prošeakta iežamet hálddus. Doaimbaidju lea válddahuvvon WCIP 2014 loahppadokumeanttas, ja ráđi riikkaidgaskasaš ovdastusas.

Oassemihttomearri 2:

- Viiddis ovttasbargu sámiid gaska riikarájaid rastá.

Strategiija dasa gullelaš doaimbaidjuiguin:

- Láhčit diliid ovttasbarggu nannemii rastá riikarájaid Sámi parlamentáralaš ráđi bokte.
  - Ovddidit ja nannet Sámi parlamentáralaš ráđi.
  - Doarjut Ruošša beale sámiid sin ovddidanbarggu buorideamis.

Galgá váikkuhit:

- Sámi parlamentáralaš ráđđái buriid rámmaeavttuid sin bargui.
- Ahte Ruošša beale sámit sáhttet čađahit sin politihkalaš barggu.

16 Eará doaimbajut

16.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit eará doaimbajuide

Tabella 16.1 Eará doaimbajut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámiide guoski statistihkka Norggas	375	375	375	375	0	0,0 %
Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide	2 516	2 525	2 525	2 593	68	2,7 %
Organisašuvnnaidoarjja bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	500	515	515	529	14	2,7 %
dásseárvuorganisašuvnnaide	300	310	310	330	20	6,5 %
Bálkkašumid ja stipeandaid juohkin	52	125	125	0	-125	-100,0 %
Sámedikki konferánssat a)	1 801	1 000	1 000	0	-1 000	-100,0 %
Čielggadeamit ja árvvoštallamat b)	831	1 052	1 052	0	-1 052	-100,0 %
Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi	677	1 000	1 000	0	-1 000	-100,0 %
Ávvudeapmi Troanddimis 2017	0	0	0	300	300	-
Submi	7 052	6 902	6 902	4 127	-2 775	-40,2 %

a) Konferánssat leat 2015:s biddjojuvvon doaimbajutun fágakapihttaliin

b) Čielggadusat ja evalueremat leat 2015:s biddjojuvvon doaimbajutun fágakapihttaliin

16.2 Sámiguoski statistihkka Norggas

Tabella 16.2 Sámiide guoski statistihkka Norggas

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
80100	Sámiide guoski statistihkka Norggas	375	375	375	375	0	0,0 %
Submi		375	375	375	375	0	0,0 %

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddážiin sámiguoski statistihka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, ja Sámi statistihka almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Dat almmuhuvvo boahte háve 2015:s.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta kapihttalas 1500, poasttas Erenoamáš doaimmagolut Sámedikki ulbmiliidda lea biddjojuvvon 350 000 ru. Šiehtadusa mielde Statistihkalaš guovddážiin várre Sámediggi 375 000 ru sámiguoski statistihka buvttadeapmái Norggas.

16.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide

Tabella 16.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
55000	Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide	2 516	2 525	2 525	2 593	68	2,7 %
Submi		2 516	2 525	2 525	2 593	68	2,7 %

a) Ohcavudot doarjagat

Sámi válдоorganisašuvdna lea riikaviidosáš organisašuvdna mas leat doaimmat viidát. Dat mearkaša dan ahte doaimma ii leat ráddjejuvvon dihto servodatsuorgái. Organisašuvnna leat sihke politihkalaš bargu, kulturbargu ja oahppodoaimma.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit juohkelágan organisašuvdnaeallima ja sihkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodu.

Doarjjaoažžut ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Norgga Sámiid Riikasearvi.
- Sámi álbmotlihttu.

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi válдоorganisašuvnnaid doarjjanjuolggadusat.

16.4 Organisašuvdnadoarjja bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis

Tabella 16.4 Organisašuvdnadoarjja bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
56000	Organisašuvdnadoarjja bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	500	515	515	529	14	2,7 %
Submi		500	515	515	529	14	2,7 %

a) Ohcavudot doarjagat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sihkarastit ruhtavuodu bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjjaoažžut ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaid main lea ovddastus Sámedikkis.

Galgá váikkuhit:

- Ruhtavuođu sihkkarastima bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaide main lea ovddastus Sámedikkis.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket organisašuvnadoarjjanjuolggadusat mat leat bellodagaid ja joavkkuid várás main lea ovddastus Sámedikkis.

16.5 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide

Tabella 16.5 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Avvik	Avvik
			2013	2014	2014	2015	15-Rev 14	i %
56200	Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum	a)	155	160	160	170	10	6,3 %
56200	Norgga Sáráhká Samisk kvinneorganisasjon	a)	145	150	150	160	10	6,7 %
Submi			300	310	310	330	20	6,5 %

a) Njuolggodoarjagat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit juohkelágan organisašuvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuođu.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi. Muđui gusket sámi dásseárvoorganisašuvnnaid doarjjanjuolggadusat.

16.6 Ávvudeapmi Troanddimis 2017

Tabella 16.6 Ávvudeapmi Troanddimis 2017

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus		RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
			2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
86501	Ávvudeapmi Troanddimis 2017	a)	0	0	0	300	300	-
Submi			0	0	0	300	300	-

a) Pro šeahta iežamet hálddus

2017:s lea gollan 100 jagi das go vuosttaš sámi riikačoahkkin dollojuvvui Troanddimis. Ovttas Troanddima gielddain, Mátta-Trøndelága fylkkagielddain ja báikkálaš sámi birrasiiguin pláne Sámediggi čalmustit dán ávvudeami. Dán čalmusteamis galgá maiddái rájárasttideaddji perspektiiva gozihuvvot.

17 Politihkalaš dási doaibmagolut

Tabealla 17.0 Čoahkketabealla - politihkalaš dási doaibmagolut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Politihkalaš dási doaibmagolut	25 831	22 991	22 491	25 039	2 048	8,9 %
Váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii	9 004	5 036	5 036	5 174	138	-
Submi	34 835	28 027	27 527	30 213	2 186	7,8 %

17.1 Politihkalaš dási doaibmagolut

Tabealla 17.1 Politihkalaš dási doaibmagolut

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Sámedikki dievasčoahkkin	10 364	9 136	9 136	11 500	2 364	25,9 %
Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	2 699	2 150	2 150	2 208	58	2,7 %
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	542	900	900	900	0	0,0 %
Sámi parlamentáralaš ráđđi	259	900	900	900	0	0,0 %
Sámediggeráđđi	11 058	9 000	8 500	8 500	-500	-5,6 %
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	217	350	350	360	10	2,9 %
Sámedikki vuorrasiidráđđi	574	400	400	411	11	2,8 %
Sámedikki váiddalávdegoddi	118	155	155	260	105	67,7 %
Submi	25 831	22 991	22 491	25 039	2 048	8,9 %

Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágálávdegottiide ja joavkkuide.

Ovddit jagiid rehketdoallogut čájehit ahte lea dárbu lasihit ruđa Sámedikki dievasčoahkkimii.

Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangotti bušehtii várrejuvvo ruhta dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái ja dievasčoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide čoahkkindoaimmaid várás mat leat lassin dievasčoahkkimiidda, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta bálkkás.

Dan lassin bisuhuvvo ortnet mas leat ruđat fágálávdegottiid geahčademiide ja gulaskuddamiidda 600 000 ru, maid dievasčoahkkinjođihangoddi hálldaša.

Sámedikki mearrádusa vuodul áššis 17/06 Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki

politiikalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjodihangoddi hálddaša, meroštallojuvvo ahte 50 000 ru manná joavkoruđaid ja opposišuvnna bargoeavttuid revisordohkkeheapmái.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjodihangotti várás lea 45 000 ru buhtadussan dan lahttui ja várrelahttui maid Sámediggi lea válljen FeFo bearráigeahččanlávdegoddi.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkereketdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehkettollui. Lávdegoddi sáhtá čađahit iskkademiid Sámedikki hálddahasus jus dan gávnnaha dárbun.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkedieđáhusas.

Sámediggi lea dahkan rámmašiehtadusa advokáhtafitnodagain ALT advokatfirma AS bálvalusaid oastimis Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadit doaimaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodu, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkaneapmi ja veahkki diehtjuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea Ruota, Suoma ja Norgga sámedikkiid parlamentáralaš ovtasbargoorgána ja mas Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkii mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Sámediggeráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttui ja politiikalaš Ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiid ja eará doaimmaid ovddas Sámedikki ovddas.

Presideantta buhtadus čuovvu ráđdehuslahtuid buhtadusa ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki nuoraidpolitiikalaš lávdegoddi (SáNuL)

SáNuL ásahuvvui bistevaš orgánan 2003:s. Sámedikki nuoraidpolitiikalaš lávdegoddi lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politiikkii. SáNuL:s leat vihtta bistevaš lahtu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNuL lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Sámedikki vuorrasiidráđđi

Vuorrasiidráđđi lea sámediggeráđi ráđđeaddiorgána ja galgá veahkehit ráđi hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitiika. Vuorrasiidráđis lea govda geográfalaš ovddastus.

Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásahii 2011:s Sámedikki váiddalávdegotti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea

sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahttala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

17.2 Váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii

Tabella 17.2 Čoahkktabealla - váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii

(1000 ru)

Akt.	Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
		2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
62000	Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 181	3 316	3 316	3 407	91	2,7 %
62100	Opposišuvnna bargoeavttu	1 013	1 720	1 720	1 767	47	2,7 %
62200	Doarjja 2013 sámediggeválgga listtaide	2 111	0	0	0	0	-
62300	Sámediggeválgga 2013	2 699	0	0	0	0	-
Submi		9 004	5 036	5 036	5 174	138	2,7 %

17.2.1 Hálddahusdási resurssat - dievasčoahkkinstába

Dievasčoahkkinstába ovddasvástádussii ja bargamušaide gullá fuolahit Sámedikki parlamentáralaš doaimma. Dása gullá earret eará áššemeannudeapmi dievasčoahkkinjođihangotti ovddas, earret eará plánet fágálávdegottiid ja dievasčoahkkima čoahkimiid, Sámedikkis meannuduvvojit áššit Sámedikki čoahkkinortnega ja eará njuolggadusaid vuođul, mat stivrejit áššemeannudeami Sámedikkis ja Sámedikki buhtadusnjuolggadusaid. Dasa gullá maiddái Sámedikki jienastuslogu hálddašeapmi oktan sisa- ja olggoščálihemiiiguin ja ohcamat beassat geavahit jienastuslogu, ja Sámedikki joavko- ja opposišuvdnaruđaid juogadeapmi.

Dievasčoahkkinstábas lea maid ovddasvástádus sámediggeválgga plánemis ja čađaheamis ja ođđa sámedikki rahpamis. Dasa lassin galgá dievasčoahkkinstába doaimmahit daid váiddaáššiid meannudeami, maid Sámediggeráđđi sádde Sámedikki váiddalávdegoddái doarjjaáššiin, doaimmat čállin Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái ja fuolahit sámediggeáirasiid dárbbuid fágálávdegottiid ja dievasčoahkkima čoahkimiid oktavuodas.

Dievasčoahkkinstába háliida birget ieš ja jorgaladdá áššiid gaskal dárogiela ja sámegeiela. Danne jorgala stába dakkár dokumeanttaid ieš.

Dievasčoahkkinstába hálddašii 5 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

17.2.2 Váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii

Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

- Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94 ja rievadan 28.11.07.

Galgá váikkuhit:

- Bures organiserejuvvon politihkalaš joavkkuid Sámedikkis.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi.

Doarjja opposišuvnna bargoeavttuide

Doarjjaoažžut ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.1994 ja rievadan 28.11.2007, ja mat leat meroštallan iežaset gullat opposišuvdnii.

Galgá váikkuhit:

- Buriid bargodiliid Sámedikki opposišuvdnii.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi.

18 Hálldahusdási doaibmagolut

Tabealla 18.0 Driftsutgifter administrasjon

(1000 ru)

Čilgehus	RR	Bud	Rev	Bud	Erohus	% erohus
	2013	2014	2014	2015	Bud 15 - 14	
Doaibmagolut	98 170	103 372	102 372	105 958	2 586	2,5 %
Kapasitetsøkning behandling av energisaker	0	0	0	1 000	1 000	-
Nybygg Karasjok 3 mnd. husleie	0	0	0	1 050	1 050	-
Nybygg Karasjok investering	0	0	0	2 000	2 000	-
SUM	98 170	103 372	102 372	110 008	6 636	6,4 %

18.1 Sámedikki hálldahus

Postii gullet:

- Sámedikki hálldahusa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.
- Hálldahusa ja politihkalaš jođiheddjiid oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremat ja investeremat DGT-reaidduide.
- Várrejuvni sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.

Dát guoská Sámedikki 7 fágaossodahkii ja dievasčoahkkinstábii. Váldoassi goluin leat bálkkát ja bargiidgolut. Buohkanassii leat Sámedikkis 2014:s sullii 140 jahkedoaimma.

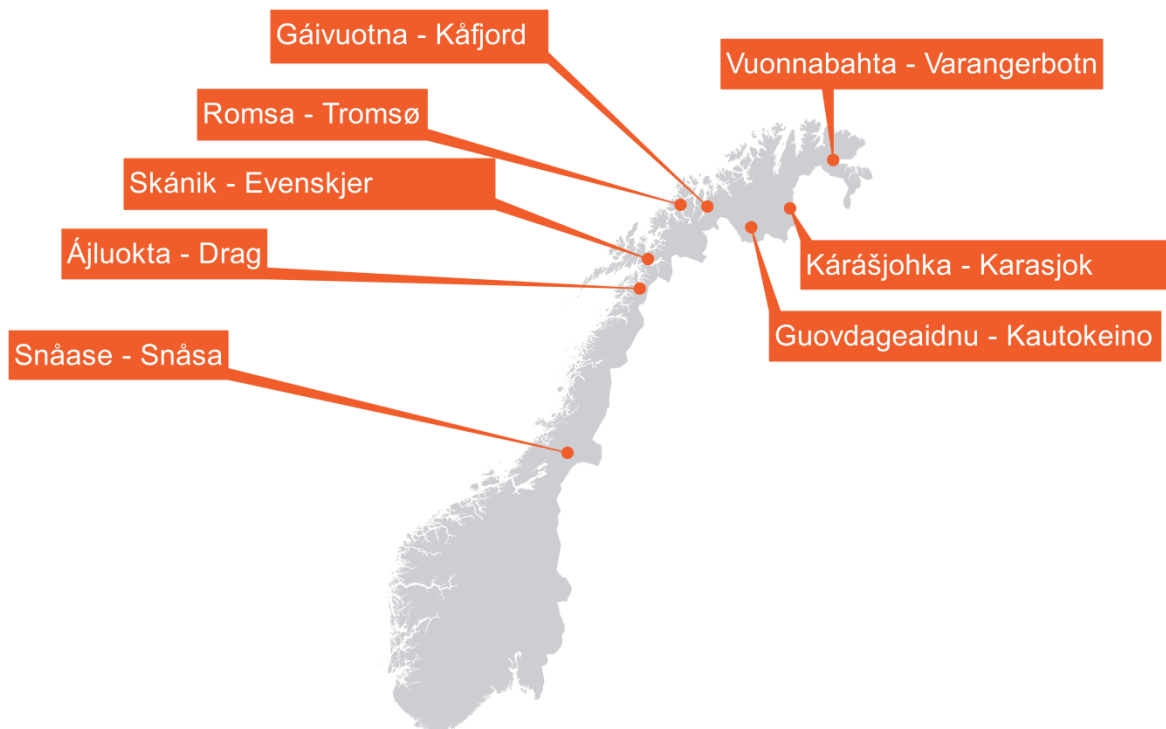
Oktiibuot juolluduvvo 110 008 000 ru hálldahusa doaibmagoluide. Bušeahhtalassáneamis lea árvoštallojuvvo 2,5 % bálká- ja haddelassáneapmi. Dasto lea váldojuvvo mielde lassáneapmi 3 050 000 ru ođđa vistái Kárášjogas, ja lea várrejuvvo 1 000 000 ru bargguide elfápmojođas ja eará energijja áššiide.

Sámedikkis leat gáibideaddji elfápmolinjááššit ja eará energijjaáššit mat galget meannuduvvot lagamus jagiin. Jagi 2015 stáhtabušehtas lea Oljo- ja energijjdepartemeanta bidjan 1 000 000 ru Sámediggái. Dát galgá buoridahttit Sámedikki kapasitehta energijjaáššiid meannudeamis ja addá Sámediggái buoret vejolašvuoda dustet hástalusaid go mii vuordit ahte energijjaáššit lassánit elfápmojođasneahta ja ođđa elfápmoohcamiid huksema geažil.

Bálká- ja haddegoargnun leat golut maid jahkásaččat ferte bidjat hálldahusa bušehtii. Jahkásaš bálkášiehtadallamat leat liigegolut maidda hálldahus ii sáhte váikkuhit. Vásihuslogut čájehit ahte bálká- ja bargiidgolut váldet dađistaga stuorát oasi ollislaš hálldahusbušehtas. Jos eat bija bálká- ja haddegoargnuma hálldahusa bušehtii, de mielddisbuktá dat duohta unnideami. Doaimma ja resurssaid ferte ođđasis vuoruhit.

18.1.1 Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturmálla lea geografálaččat lávdan 8 iešguđet báikkái mat leat dát:

Sámedikkis lea dan rájes go dat áсахuvvui leamaš lávdahálddahuš ja váldohálddahuš lea oppaáiggi leamaš Kárášjogas. Sámedikki kantuvrrat leat deatalaš sámi guovlluin. Dat lea veahkehan čohkket buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajiid viehka smávva bargomárkaniin.

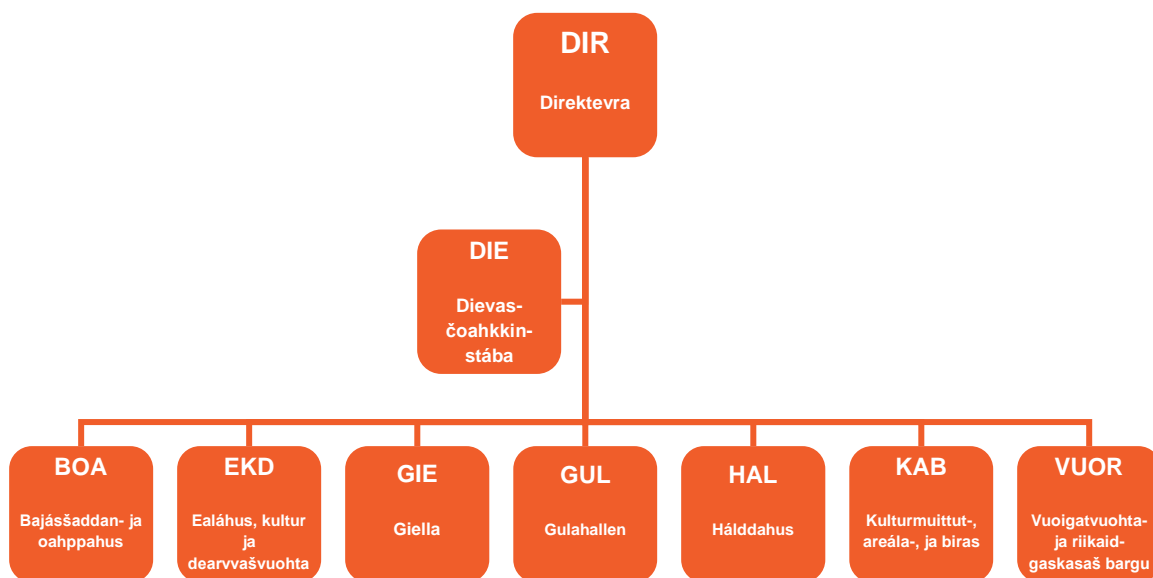
Mis lea vuodđun dat ahte buot min kánturbáikkít galget bisuhuvvot ja viidáseappot ovddiduvvot. Ain lea nu ahte guhkit áiggi vuollái mii háliidit ahte min kánturbáikkiin leat uhcimusat 10-12 bargi, vai mii fidnet movttiidahtti ja girjás bargobirrasa, govddit fágabirrasa, stáđđáset bargoveaga, geasuheaddji bargosajiid ja buriid bargoeavttuid bargiidasamet. Min mihtomearri lea áсахit nana ja geasuheaddji kantuvrraid mat leat sullii dán sturrosaččat buot min kánturbáikkiin.

Sámediggi lea lihkestuvvan oažžut dakkár lávdaduvvon kánturmálla mas gealbobargosajit eai leat sorjavaččat báikkis. Báikkálaš kantuvrraide eai leat čadnojuvvon erenoamáš doaimmat dahje bargamušat. Dán geažil sáhttet buot bargit bargat iežaset fágasuorggis dan kánturbáikkis gos háliidit. Spiehkastahkan sáhttet leat virggit main lea báikečatnaseapmi, erenoamážit ovdakánturbálvalusat ja regiovdnii čadnojuvvon kulturmuutosuodjalusvirggit.

Dakkár kánturmálla mas kánturbáikkat leat lávdaduvvon geografálaččat, mielddisbuktá muhtun hástalusaid máŋgga dáfus. Mii fertet earret eará bearráigeahččat ahte mis leat buorit doaibmabijut mat sihkarastet buori bargobirrasa, fágabirrasa, diehtjuohkima ja buori gulahallama. Viidáseappot gilvala Sámediggi máŋgga eará sámi ja dáža ásahusaiguin seamma bargofámuid alde. Eanaš virggit almmuhuvvojit friija kánturbáikeválljemiin jos lea sadji. Mis eai leat leamaš hástalusat dan oktavuođas ahte rekrutteret olbmuid rabas virggiide ja kánturbáikki frijaválljen lea čájehan ahte mis lea stuorát válljenmunni go galgat virgádit gelbbolaš ohcciid iešguđet virggiide.

Ovttasbargu isitgielddaiguin ferte ovddiduvvot vai min virggit márkanfievrriduvvojit báikkálaččat ja ahte isitgielddat sáhttet lágídit ovdamearkka dihtii láigoásodagaid ja mánáidgárdesajiid.

18.1.2 Organisašuvdnakárta

Sámedikki ossodagaid ja juhkosiid bargamušat leat válddahuvvon fágakapihttaliin.

Lassin daidda ossodagaide ja juhkosiidda mat leat válddahuvvon fágakapihttaliin, gullet hálddahussii:

18.1.3 Hálddahusossodat (HÁL)

Ossodagas leat vihtta juhkosa:

- Juogus DGT ja doaimma várás, mii hálddašii 6 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.
- Arkiivajuogus, mii hálddašii 7 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.
- Bargiidjuogus, mii hálddašii 9 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.
- Ekonomijajuogus, mii hálddašii 6 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.
- Bušeahtta- ja ovttahttinjuogus, mii hálddašii 5 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

18.1.4 Gulahallanossodat (GUL)

Ossodagas leat guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus, mii hálddašii 8 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.
- Girjerádjojuogus, mii hálddašii 4 jahkedoaimma 1.10.2014 muttus.

Gulahallanjuoksis lea ovddasvástádus Sámedikki diehtujuohkin- ja gulahallandoaimmas ja sámediggeráđi geavatlaš čoahkkínláhčimis. Sámediggi oaidná dárbbu buoridit diehtujuohkima ja máhtu Sámedikki doaimma ja doarjjahálddašeami birra sámi servodagas.

